Ion Vianu

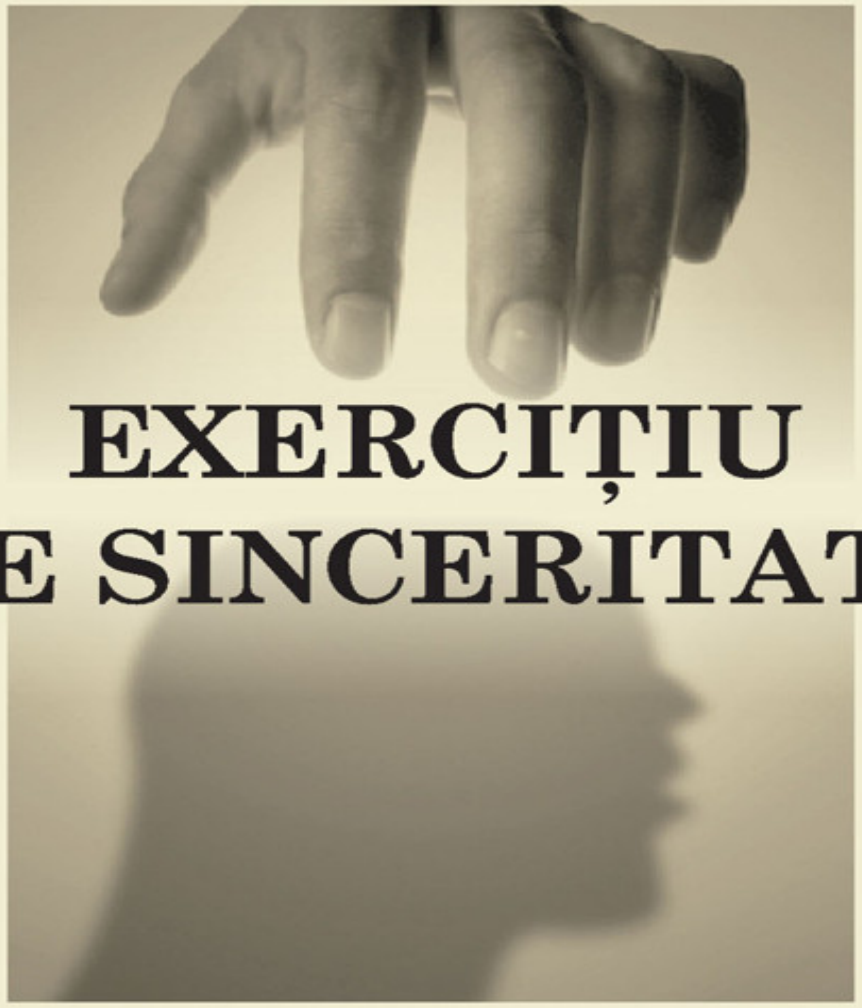

EXERCIȚIU DE SINCERITATE

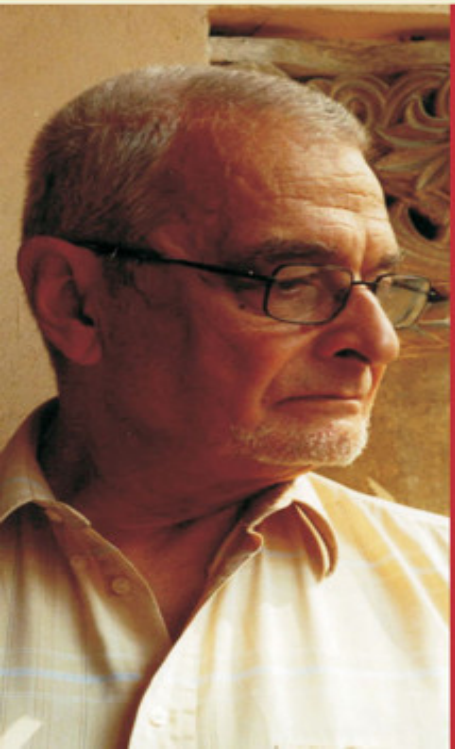

Ion Vianu

POLIROM

Ion Vianu

EXERCIȚIU DE SINCERITATE

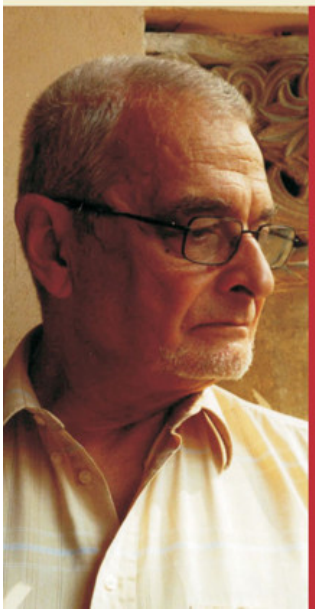

Ion Vianu

POLIROM

Ion Vianu

Exerciţiu de sinceritate

Editura Polirom
2009

© 2009 by Editura POLIROM

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728
ISBN ePub: 978-973-46-2151-4
ISBN PDF: 978-973-46-2512-3
ISBN print: 978-973-46-1383-0

Redactor: Gabriel Cheşcu
Coperta: Carmen Parii

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Ion Vianu (n. 1934, Bucureşti) începe studii de filologie clasică, apoi urmează medicina. În 1977 emigrează. Publică în străinătate articole şi studii privind istoria şi filosofia psihiatriei şi se distinge ca unul dintre colaboratorii constanţi ai postului de radio Europa Liberă. Volume publicate: *Introducere în psihoterapie* (1975), *Stil şi persoană* (1975; premiul Uniunii Scriitorilor), *Amintiri în dialog. Memorii* (în colaborare cu Matei Călinescu, 1994; ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Polirom, 1997; ediţia a III-a, Polirom, 2005), *Paramnezii* (2005), *Blestem şi Binecuvântare* (2007), *Investigaţii mateine* (2008), *Necredinciosul* (2008). Iniţiază un ciclu de romane, *Arhiva trădării şi a mâniei*, din care a publicat la Polirom *Caietele lui Ozias* (2004) şi *Vasiliu, foi volante* (2006).

„Nu există un secol fericit, dar există o clipă a fericirii,
iar în clipa aceea există şi libertatea.“

Ernst Jünger

Notă preliminară

Aceste pagini autobiografice au fost scrise în toamna anului 2006, înainte să iau cunoştinţă de dosarul meu de la Securitate, lucru petrecut în primăvara lui 2008. Am ţinut să public textul aşa cum l-am scris, ca pe un produs al memoriei mele, neinfluenţat de documente. Oricum, ele nu mi-ar fi schimbat esenţial amintirile, care s-au dovedit destul de exacte.

Am hotărât să public, în addenda, câteva documente care se găseau în dosarul pus la dispoziţie de CNSAS. Lăsând la o parte turnătoriile minore, notele angajaţilor Securităţii, ascultările telefonice etc., public aici darea de seamă a şedinţei de excludere din postul pe care îl aveam la facultate, care are meritul să completeze amintirile despre un moment atât de intens şi să redea în mod remarcabil atmosfera acelor vremuri. Public de asemenea două note informative, una ridicolă, alta sinistră, amândouă reprezentative pentru epoca aceea.

Mulţumirile mele se adresează lui B. Elvin şi Irinei Horea, care au „moşit“ prima versiune a acestui text apărut în *Lettre Internationale* (ediţia în limba română), precum şi conducerii CNSAS, în special lui Claudiu Secaşiu şi Adinei Avramescu, ghidul meu în infernul arhivelor.

Ion Vianu,
noiembrie 2008

SUPUNERE,
ÎMPOTRIVIRE, EXIL

I

Dacă te încumeţi să-i judeci pe contemporanii tăi, e necesar să faci simultan exerciţiul de-a te judeca pe tine. Şi dacă vei avea curajul să fii aspru cu propria ta persoană, abia atunci să ai cutezanţa să aplici aceeaşi măsură şi altora.

Fii cel puţin aşa de aspru cu tine cât eşti cu ceilalţi. În ceea ce mă priveşte, cred că e mai bine să fii un dram mai sever cu tine. Garanţia morală se întăreşte.

Cei care s-au angajat în actul de-a spune *nu* au merite diferite, ce nu sunt proporţionale cu acţiunea însăşi, ci cu riscul suferit. Cuiva, care era prin anii ’80 profesor de liceu, membru de Partid, i s-a cerut să-l propună pe Ceauşescu şef al Partidului la ultimul congres (din 1989). Această persoană lipsită de protecţie a luat atunci cuvântul, lăudând „realizările Partidului“, aşa cum se obişnuia. Dar de propus pe Ceauşescu nu l-a propus. Era, în sine, un act de îndrăzneală. Uşor se poate închipui furia oficialilor, nota proastă care i s-a pus sărmanului profesor de la acel liceu din provincie.

Poate că o astfel de atitudine era mai curajoasă decât un articol de ziar cu subton critic, scris de un scriitor cunoscut, membru sau chiar nemembru de Partid. Acesta din urmă avea în spatele lui relaţii internaţionale. Ştia că, în cazul în care i se va „întâmpla“ ceva, vor exista ecouri în presa străină, intervenţii etc.

Evident, răsunetul internaţional al unui gest izolat, petrecut într-o adunare de liceu era nul. În timp ce articolul critic al scriitorului era *util* cauzei dărâmării regimului. După părerea mea, asta conferea o şi mai mare valoare morală acţiunii obscure a profesorului de liceu: ea nu producea automat glorie.

Factorul *risc* trebuie să fie luat în consideraţie cu cea mai mare seriozitate. Majoritatea românilor erau total dezarmaţi în faţa monstrului

totalitar. Trăiau ca nişte „moluşte“, fără carapace, gata oricând să fie striviţi. Chiar faptul de-a mai putea gândi liber este un act de eroism în asemenea condiţii.

Revenind la ceea ce trebuie omul să gândească despre el (repet că judecata despre alţii include etapa obligatorie a reflecţiei despre sine), mă gândesc că e destul de facilă tendinţa de a te mări. Dar tot atât, dacă nu mai mult, îmi apare ca plin de o prea mare uşurinţă – şi chiar uşurătate – procedeul de a-ţi pune cenuşă în cap sau de-a te culca, precum un câine mai slab în faţa unuia mai puternic, cu burta şi labele în sus, în semn de capitulare. Pentru simplul motiv că nu ştii în faţa cui capitulezi.

Demnă este mai ales luciditatea. Iar luciditatea începe cu tine.

Istoricii ştiu că a citi documente din arhive e o ştiinţă. Un document se sprijină pe altul, există şi contextul în care a fost scris. Aşa că eu nu m-aş grăbi cu concluzii fulminante. Să descrii corect e deja un merit. E adevărat că arhivele vorbesc, dar vorba trebuie să le-o asculte o ureche pricepută.

Încerc aici să aplic metoda propusă, în speranţa că rezultatul ar putea să fie destul de convingător pentru a-i convinge şi pe alţii să se gândească la ei, înainte de-a se erija în acuzatori publici, amici ai poporului.

E o poveste a unei vârste a terorii care urma unei alte vârste a terorii. Perioada Gheorghiu-Dej fusese sălbatică. Confiscările, arestările, bătăile, asasinatele din epoca aceea nu mai aveau loc în perioada socialismului multilateral dezvoltat. Mai bine zis, aveau loc, dar în cantitate limitată şi mai discret. Însă noi tot sub teroare trăiam. O teroare virtuală. Toată lumea era mulţumită că „e lăsată“. C. Noica spunea: „mă lasă să fac filosofie“. L-am auzit pe un mare chirurg mărturisindu-se: „eu sunt mulţumit, mă lasă să operez“. Toţi aveam o autorizaţie de „sus“ *să existăm*. Ştiam că autorizaţia ne putea fi oricând retrasă. Din când în când, ţi se permitea şi să călătoreşti (trebuia să restitui paşaportul cel târziu la 24 de ore după revenirea în ţară). Trebuia să ne supraveghem între noi şi să fim atenţi cu străinii. Cu această condiţie şi suportând că nu ai ce pune în coşniţă, viaţa era posibilă.

Dacă voi avea cititori când ultimii martori ai acelor vremuri vor fi dispărut, aş vrea să-i asigur că nimic din ceea ce este şi va fi spus mai jos nu e exagerat.

Dar am căutat să nu las nimic deoparte.

II

Am făcut cererea de intrare în Partid la începutul anului 1973. Nu am păstrat nici o însemnare, nici un jurnal, şi totuşi sunt capabil să spun că atunci am făcut-o. De ce? Îmi amintesc de o remarcă a lui P. când a aflat demersul meu: „În sfârşit“, a exclamat. „Americanii au fost bătuţi în Vietnam, acum poţi şi tu să intri în Partidul Comunist!“. Era un fapt recent această teribilă victorie comunistă (acordurile de încetare a focului între Republica Democrată Vietnam şi SUA au fost încheiate la Paris în 27 ianuarie 1973). Lucrurile astea le-am mai relatat; pe scurt, cererea de intrare în Partid am făcut-o într-un moment de depresiune. Prea durau de mult insistenţele profesorului şef de catedră şi mi-a fost lehamite să mai rezist. În sinea mea, *ştiu* că aşa a fost, că eram fizic şi psihic într-o stare de rezistenţă slabă. Dar faptul că eu *ştiu* este oare de-ajuns ca să constituie o scuză? Ar trebui adoptat un principiu general: niciodată să nu te scuzi prin subiectivitatea ta. E prea uşor, e de nedovedit.

Dintotdeauna, de când mă ştiu, am fost supus crizelor depresive. O încetinire a timpului trăit. O indecizie, iniţiativa întârzie, timpul care se dizolvă în acţiuni inutile, cum ar fi răsfoirea unor cărţi cu ochii în gol, cu gândurile aiurea. Sentimentul că nu mai poţi simţi durerea morală. Ar trebui odată să consacru un text mai lung, poate o carte, acestei constante a vieţii mele, aici nu fac decât să schiţez un eveniment repetitiv care e ceva genetic, se regăseşte printre ascendenţii mei. Apăsarea aceasta de un fel special te atinge moralmente. De vreme ce nu mai vezi un folos în a trăi, te respecţi mai puţin. Şi, ca o formă a nerespectului de sine, poţi face lucruri pe care le dezaprobi.

Undeva persistă rezistenţa morală. Nu eşti neantizat, eşti numai fragil, altfel ai putea fi un criminal. Dar mergi uşor pe drumuri coborânde. Împotrivirea e laborioasă.

Apoi se petrece *ceva*; e un eveniment minim, ca şi cum, printr-un plonjon, ai fi atins fundul bazinului. Te împingi puţin în vârful picioarelor şi începi să reurci. E poate un pretext. Forţe necunoscute, sălăşluind în intimitatea ta, te ajută să te ridici.

Pe vremea aceea, intrarea în Partidul Comunist era prezentată ca o formalitate de către cei care ţineau pâinea şi cuţitul. N., un coleg mai în vârstă, care făcuse pasul, îmi spunea: „A intra în Partid nu e un avantaj; e numai o garanţie pe care o oferi celor ce te promovează. Sunt câteva reguli *în plus* pe care trebuie să le respecţi, să ai o anumită comportare, să te supraveghezi când vorbeşti...“. N. era un „levantin“ perfect, un om cu spinarea foarte suplă, iar eu, nu numai eu, îmi dădeam bine seama de asta. Pentru el conta prea puţin că trebuie să sacrifici o parte din independenţa ta, din integritatea ta, pentru a accepta aceste lucruri. Dar câtă lume ţine la integritate?

Trebuie să ţin seama şi de faptul că unii nu se pot sprijini pe nimeni şi pe nimic, vin goi pe lume. Ajung în pragul vieţii adulte fără nici un sprijin, veniţi din satul lor natal, necunoscuţi. Calităţile lor îi recomandă mai degrabă unui eşec decât reuşitei. În aşa măsură încât, adesea, îndemânările, talentul sunt vânate de invidioşi, argumente pentru a te trimite la fund. În toate ziarele, în toate manualele de educaţie cetăţenească, se spunea că socialismul încurajează talentul, pe cei care au performanţele cele mai bune. Unii chiar credeau că aşa e. De fapt, calităţile individuale contau puţin. Preponderenţa era a supuşeniei. Aşa că cei care voiau pur şi simplu să trăiască nu aveau de ales.

Desigur, există crezuri puternice.

Existau cei religioşi. Dar nu întâlnisem o membră a Comitetului Central, profesor universitar cu renume, Z.D.B., care mergea la biserică şi frecventa cu folos feţele bisericeşti (a devenit, în postcomunism, călugăriţă, iar funeraliile i-au fost naţionale, cu un batalion care a tras în cerul Putnei, lângă Ştefan, focuri de armă)? Astfel de îngăduinţe speciale nu erau frecvente, dar se sugera totuşi că nu era imposibil să fii credincios *şi*

comunist. Cazul profesoarei era cu totul excepţional... dar era contraexemplul care ţi se oferea dacă spuneai că nu există libertate religioasă...

Existau naţionaliştii, cei pentru care maxima „Muncitorii nu au patrie“ (*Manifestul comunist*) ar fi trebuit să fie o oroare. Dar, de ceva vreme, se sugera că la noi se practica un comunism naţional. Conducătorul iubit era un bun român. Lucrurile se schimbaseră. Era un motiv mai puţin să te abţii de la intrarea în Partid.

Un singur lucru rămăsese în picioare şi va rămâne mereu: a spune *nu* e mai nobil decât a aproba. E un principiu universal şi tainic. Pentru câţiva, rari, e o evidenţă. Alţii îl descoperă în singurătate sau în faţa plutonului de execuţie. Alţii numai după ce au ratat cel puţin o ocazie de-a spune *nu* forţei brutale. Sunt spirite mai încete. Mai bine mai târziu decât niciodată.

Dar în nici un caz acea încetineală a spiritului, acea moliciune pe care o numim depresie şi care mă atingea, nu te ajută să spui *nu*.

Virtual, aveam această capacitate de negaţie, pe care o consider marca personalităţii. Dar nu am avut-o spontan, a trebuit s-o descopăr. În schimb, nu eram un băiat de la ţară, un necunoscut total. Sentimentul de-a aparţine unei elite trebuia să mă facă mai sceptic faţă de acea tristă necesitate care era o carieră în socialism. Şi, până la urmă, ea m-a trezit din „somnul dogmatic“. Însă, cât timp eşti melancolic, nu mai alegi.

Nici un entuziasm, nici o speranţă nu însoţea cererea mea de intrare în Partid. Aş fi putut să-mi spun: „E un sacrificiu, dar aşa o să ai dreptul să vorbeşti, o să fii mai activ în rândul oamenilor“. Sau: „Ai merite, eşti un om capabil... de ce să-ţi baţi joc de tine?“. Nu, nimic din toate astea, deşi aveam de multe ori asemenea motivări de la cunoştinţe care făceau acelaşi demers. Numai o imensă oboseală, o scârbă. *Scârbă* – ăsta e cel mai bun cuvânt pentru a-mi caracteriza starea. Simţeam presiunea asupra mea. Şi n-am mai vrut să rezist. Nu am mai putut.

Ştiam, nu era de-ajuns să intri în Partid ca să înaintezi în profesie. Era chiar inutil s-o faci, dacă nu erai dispus la alte concesii ulterioare. Acest gest al meu, de-a cere să intru în Partid, nu conţinea măcar umbra unei convingeri. Dar era şi o greşeală tactică. Aveam să fiu şi mai puţin liber ca

înainte. Poate aveam să capăt o tresă în plus în profesie, dar numai dacă apartenenţei mele partinice aveam să-i adaug şi alte câteva concesii.

Am scris deci cererea de intrare în Partid. Trebuia să fie scrisă de mână (o rămăşiţă de pe vremea ilegalităţii). Era un curriculum vitae cu o privire extinsă asupra familiei (am ascuns că aveam rude în străinătate, cel puţin pe o parte dintre ele – mare păcat era să ai asemenea rude...). Cererea mea se isprăvea cu formula standard: „Solicit marea cinste de-a fi primit în rândurile Partidului Comunist Român“.

Dosarul meu trebuia să se compună din această cerere, precum şi din două recomandări din partea unor membri de Partid cu vechime. Una din ele mi-a dat-o, cum era normal, cel ce mă împinsese să fac cererea, profesorul. Pe al doilea trebuia să-l găsesc eu. Alegerea mea s-a îndreptat spre P., cu care aveam relaţii de prietenie, un intelectual rafinat, un pedagog dăruit în predarea psihiatriei. El ura comunismul mai mult ca mine (lucru pe care mi-l mărturisea zilnic când beam cafeaua împreună, la ora zece, prelungind pauza dincolo de orice limite permise); da, ura comunismul cât putea, era un anticomunist visceral. Nu făcea un secret din asta când vorbea cu prietenii, dar arăta o altă faţă de îndată ce se apropia şeful nostru. Pe de altă parte, era de mult membru de Partid, disciplinat, iar la şedinţe vorbea cum trebuia. Ce însemna „cum trebuia“? Nu trebuia să pari convins; era chiar mai bine să se vadă că te prefaci. Cel ce se preface arată că-i este frică. Deci e un om mai sigur. Cel ce e convins e mai suspect că şi-ar putea schimba odată ideile. Trebuia să se vadă că erai supus, nu convins.

Câteodată mi se părea că exista un fel de voluptate în ambiguitatea lui P. Faptul că se prostitua voia parcă să spună: „Cu toate marile mele calităţi intelectuale, n-aş fi putut ajunge, dacă nu mă umileam în halul ăsta, nici măcar psihiatru într-o policlinică de provincie. Priviţi, fraţilor, ce am ajuns: o cârpă. Priviţi şi ruşinaţi-vă! Dacă societatea nu ar fi compusă din asemenea lichele, nici eu n-aş fi avut nevoie să mă smeresc în acest fel“. Într-adevăr, era ceva smerit, ascetic, o urmă de martiriu în atitudinea lui. Şi totuşi, nu te puteai împiedica să te gândeşti că era şi ceva pervers în această smerenie.

P. era în multe privinţe admirabil. Avea o formaţie psihiatrică splendidă, îi citise pe autorii clasici ai psihopatologiei, în special germani. Asta-i permitea să nu se extazieze în faţa ultimei noutăţi ştiinţifice. Pentru cine citise ca el totul fusese deja spus. Se caracteriza ca un „alienist“. El, aşa modern în cultura sa generală, rămânea foarte sceptic când era vorba despre psihanaliză sau alte tendinţe ştiinţifice la modă. Citea curent englezeşte, nemţeşte şi franţuzeşte. Cultura lui literară era preponderent modernă, dar considerabilă. Noi îl invidiam, fiindcă avea o sursă misterioasă, pe care n-a voit niciodată s-o divulge, de cărţi din străinătate. Era mereu la ultimul roman al lui Updike. Cultura lui cinematografică era de asemenea extensivă. Avea o viaţă bizară. Se culca la ora trei-patru noaptea, după lungi ore de lectură. Deşteptarea era la şapte, fiindcă trebuia să vină la spital. Dar după-amiaza se culca din nou şi dormea alte patru ore, de la trei la şapte. Avea o soţie drăguţă, doctoriţă, o fată pe care o adora. El însuşi plimba asupra lumii ochii lui albaştri, umbriţi de tristeţe, parcurgând aleile spitalului cu înalta-i siluetă cam încovoiată.

Eu eram în plin relativism moral. I-am cerut lui P. să-mi facă recomandarea de intrare în Partid (cum aş putea să-l judec, chiar azi, după treizeci şi patru de ani, când l-am rugat, ca un act prietenesc, să participe la murdărirea mea consimţită, nici o clipă măcar n-am văzut intrarea în Partid altfel decât ca pe o murdărire). Avantajele eventuale nu contau, pot să fiu crezut sau nu pe cuvânt. S-a petrecut însă un lucru care m-a mirat: P. a refuzat să-mi dea recomandarea. Mi-a spus că ştia ce gândesc (gândeam ca el, deşi el era mai pornit ca mine contra sistemului, mai înverşunat) şi deci nu putea garanta pentru mine în faţa Partidului, ar fi fost incorect din partea lui.

Atunci cum era *el* membru de Partid? Aş fi vrut să-l întreb asta, dar m-am abţinut. Am căutat un timp explicaţia pentru atitudinea lui şi nu am găsit-o. Azi, cu o experienţă mai mare în cunoaşterea oamenilor, cred că principala lui motivaţie în a-mi refuza recomandarea a fost frica. Şi-a spus: „Ăsta e un tip cam independent, s-ar putea să nu fie prea pe linie la şedinţe şi apoi o să fiu frecat; de ce i-am dat recomandarea?“. Pot să formulez şi o ipoteză mai avantajoasă pentru P.; şi-a spus: „Nu destul mă murdăresc eu,

ce să se mai murdărească şi el?“. Asta era în stilul lui şi, de altfel, am avut indicaţii că raţiona aşa în legătură cu mine, într-o împrejurare la care voi ajunge în aceste pagini.

Da, el accepta să se prostitueze; prin urmare, era un bun membru de Partid. Eu însă, cu un anumit prilej, într-o împrejurare ce se petrecuse cu puţin timp înainte, arătasem că nu eram dispus să fac ce mi se cerea. Cu atât mai bine, dar atunci să nu cer să intru în „gaşca Gunoi“.

Cred că mulţi dintre noi funcţionam aşa, prin impulsuri contradictorii, „la mijloc de rău şi bine“.

Poate că acest prim obstacol ar fi trebuit să-mi tempereze elanul. Eu eram însă lansat pe pistă, aşa că am mers mai departe. Mi-am amintit de L.X., strălucitul internist, spirit critic ascuţit, de la care învăţasem atâta carte. Am luat împreună un dejun la Capşa. L.X. era în plină ascensiune. Devenise în acel moment doctorul mamei şi soacrei Carpatului gândirii. Cât a durat masa, mi s-a plâns ce umilitor e să fii la cheremul a două babe proaste şi abuzive, care te pot chema la două noaptea fiindcă le doare genunchiul. N-am vrut să-l întreb de ce acceptase. Nici nu era nevoie, era prea clar. Vâna o mare carieră – a şi avut-o. Socotea absurd probabil că nici nu-şi pusese vreodată problema să rămână un medic obscur numai din motive morale (astfel de tipi existau, i-am cunoscut: oameni de o competenţă şi de o cultură profesională desăvârşită care au putrezit toată viaţa într-un fund de provincie, ca D.D. de la Boldeşti). L.X. deci a acceptat fără probleme rugămintea mea şi a doua zi mi-a înmânat recomandarea, în stilul convenţional dorit.

Dosarul meu era complet. Trebuia să mă adresez profesorului P.P., secretarul Organizaţiei de bază. Acesta lucra la spitalul C. Mi-a spus să vin la el într-o dimineaţă, pe la opt. Tipul era grotesc, avea o mutră de maimuţă şi un surâs agăţat permanent de obraz. A luat dosarul şi a pronunţat cuvintele imprudente: „Până acum am alergat noi după dumneata; de acum încolo o să alergi dumneata după noi“. Acest profesor P.P. mi-a făcut unul dintre marile servicii pe care un om i le poate face altuia. La un moment dat, mi-am dat seama că, uneori, adevăraţii binefăcători nu sunt cei ce-ţi vor binele, ci lichelele, bârfitorii, canaliile, cei care te sapă. Ei îţi ridică în cale

obstacole. Prin asta te obligă să te asumi, să te reevaluezi. Eventual, să dai ce ai mai bun în tine. Prietenii, cei care te iubesc, te vor aşa cum eşti; din cauza lor, mai degrabă ai stagna. P.P. era unul dintre aceşti binefăcători răuvoitori. În momentul când a pronunţat acele cuvinte, în interiorul meu s-a produs o răsturnare. Mi-am spus: „Asta s-o crezi tu (*porcule*, trebuie să fi fost calificativul), că am să alerg, nu numai că n-am să alerg, dar o să fug de voi cât o să pot“. Întâlnirea cu P.P. a fost începutul renaşterii mele. Parcă în această cerere, de care scăpasem, se concentrase tot ce era infect în mine. Trebuia cu orice preţ să scap din preajma mocirlei. Dar de ştiut, nu ştiam cum.

Cu câţiva ani înainte, venise într-una din vizitele ei de la Paris buna noastră prietenă M.F. M-a întrebat ce tehnici noi mai erau în psihoterapie, i-am vorbit despre psihodramă. Mi-a cerut să înscenez o psihodramă. În prezenţa ei şi a altor prieteni (Matei Călinescu şi Adriana – ei nu plecaseră încă din ţară), am ales scenariul următor: un ins, un doctor oarecare, nu ştie dacă trebuie să intre sau nu în Partid. „Protagonistul“ psihodramei (eu mă jucam pe mine) adopta diverse variante, de la refuzul de-a se înscrie până la un monolog în favoarea prostituării, de la supunerea cea mai oarbă până la revolta violentă. Mai târziu, am vorbit adesea cu M.F. despre această înscenare, pe care o găsise zguduitoare. Ea, obişnuită cu paşnica viaţă occidentală, nu îşi imaginase concret presiunea morală care se exercita asupră-ne. În fond, reacţia de profundă milă pe care o provocase asupra lui M.F. improvizaţia psihodramatică a intrării mele în Partid mă demoralizase mai degrabă. Nu eram decât un fir de paie în furtuna universală.

Acum, cerând să intru în Partid, nu făceam decât să reproduc o variantă conformistă a psihodramei improvizate jucate faţă de prietenii mei.

III

Dar, graţie cinismului profesorului P.P., a adevăratului meu binefăcător, începeam să mă extrag din coşmarul conformist.

Chiar binişor.

A început una dintre cele mai libere perioade din viaţa mea. Unii vor crede că este povestea unui maniaco-depresiv. Vor spune: „Uite, tipul căzuse în melancolie şi acum o să auzim povestea unei excitaţii maniacale“. Personal, ca unul care ştiu, nu numai din experienţa clinică, ci şi fiindcă am trăit pe propria piele melancolia, pot spune că nu eram în anii aceia, 1972-1977, maniacal (şi n-am fost vreodată). Nu, pur şi simplu puteam să spun că trăiam acum o plenitudine a vieţii. Nu voi vorbi despre felul cum s-a răsfrânt această deplinătate în viaţa mea particulară. Dar această trăire avea o faţă publică. Vorbeam liber. Nu pe deplin liber, dar atacând adesea.

Unul dintre conceptele pe care le promova psihiatria de inspiraţie sovietică era cel de *neurastenie* (i se spusese mai devreme „nevroză astenică“). Vedeam deseori la clinică şi în consultaţiile ambulatorii sosind oameni sfârşiţi de puteri, insomniaci, cu dureri de cap, cu diverse simptome fizice: dureri în membre, tulburări digestive şi acea atât de tipică „ceaţă pe creier“ sau „pojghiţă pe creier“ care nu putea fi numai o metaforă – sau, mai bine zis, era o metaforă vie. Statisticile internaţionale arătau că această boală avea o anumită specificitate regională. Neurastenia nu era numai o noţiune vehiculată de psihiatrii sovietici. Era chiar o boală sovietică, a populaţiilor sub influenţă sovietică. Aş fi ispitit să spun că, de îndată ce o ţară intra în lagărul socialist, era cuprinsă de neurastenie. Întregul lagăr se înfăţişa ca o „bolniţă“ de neurastenici. Care să fi fost cauza unei asemenea specificităţi? Avusesem prilejul să reflectez la acest lucru. Pe de altă parte, vizitele mele profesionale în străinătate, îndeosebi în Franţa, în 1971, îmi arătaseră că acolo neurastenia era necunoscută. Când vorbeam psihiatrilor

francezi despre acei insomniaci cu dureri de cap, scurşi de putere, colegii mei mă priveau cu mirare. Prin urmare, îmi spuneam, această boală avea o specificitate socială. Am ţinut o comunicare la întâlnirea anuală de la Sibiu a psihoterapeuţilor (care a şi apărut în revista *Psihiatria*) despre neurastenie, în care o prezentam drept boala lipsei de motivaţie. Cu cât lucrul tău e mai puţin răsplătit, cu atât eşti cuprins de un soi de plictis major. Plictisul se manifestă ca senzaţie de oboseală. Ziua nu mai e momentul glorios al acţiunii, ci un fel de crepuscul continuu, aşa că neurastenicii sunt într-un fel de somn când ar trebui să fie activi şi veghează când ar trebui să doarmă.

Era un fel de-a exprima ce ştiam cu toţii despre viaţa omului în socialism. La ce bun să existe egalitate între membrii societăţii dacă nu există şi motivaţie? Între cei ce munceau cu folos şi cei ce nu făceau nimic (pensionari de boală erau din ce în ce mai mulţi – „suntem o republică a pensionarilor“, exclamase N.) diferenţa era mică. Vasta propagandă despre întrecerea socialistă, despre stimularea prin prime, premii, decoraţii, era o cacealma totală (jucase un rol prin anii ’50, dar nu mai rămăsese nimic din ea). Un muncitor câştiga 3 000 de lei, un muncitor fruntaş 4 000, un pensionar de boală 2 000. Nu era cazul să-ţi baţi capul. Patosul muncii, entuziasmul de pe şantiere erau mitologii. Am scris deci acest articol despre neurastenie ca patologie a motivaţiei. Ecoul sau mai bine zis lipsa de ecou a lucrării era ea însăşi o ilustrare a teoriei mele. Nimeni nu se sesiză de teoria mea, nici în bine, nici în rău. Era o astfel de perioadă când totul se afunda în indiferenţă.

Viaţa mea nu era, cu toate astea, mai puţin amuzantă şi interesantă. Mă bucuram de viaţă cum n-o făcusem niciodată, deşi eram conştient că trăiam într-o societate absurdă şi bolnavă.

Eram modest şi epicurian. Nu mă vedeam ca un revoluţionar, nici măcar ca un reformator. Dar, din punctul meu de vedere, de medic, aş fi vrut să aduc o contribuţie la schimbare.

Atunci am fost tentat de marxism.

Teoriile marxiste se potriveau excelent cu propria mea teorie despre neurastenie. În special scrierile de tinereţe ale lui Marx (care fuseseră, în fine, publicate la Editura Politică) validau ideile mele. Tânărul Marx

vorbeşte despre „alienare“. Societatea îl înstrăinează pe om de esenţa lui. Esenţa omului e activitatea, munca. Dar, lăsându-i numai o mică parte, strictul vital necesar al produsului muncii lui – asta e esenţa exploatării capitaliste –, înstrăinarea sau, cu un sinonim, alienarea se produce. Omul devine străin de esenţa lui.

Dar, îmi spuneam, şi în socialism e la fel. Faptul că beneficiul nu se mai duce în buzunarele unui patron individual, ci în ale statului nu îl face pe muncitor mai puţin alienat. Bucuria muncii, întrecerile în producţie, primele pentru inovaţii sunt marginale şi, în general, apă de ploaie, propagandă pură. Rămânea numai apăsătoarea atmosferă neurastenică ce făcea din noapte ziuă şi închidea ai zilei ochi.

Îl frecventam în vremea aceea pe Saşa Ivasiuc. Era un tip imaginativ. Mai puţin mitoman decât s-a spus, extrem de deştept. Suspect de colaborare cu Securitatea. „Suspect“ era un eufemism. Toată lumea spunea: „Cum poţi să crezi că un ins care iese azi din domiciliul forţat şi intră mâine funcţionar la Ambasada Americană poate să nu fie securist?“. Eram deci conştient de acest lucru. Dar nu-mi păsa. Eram într-o asemenea formă fizică şi mintală, încât îmi spuneam: „Vor să afle ce gândesc? Ei bine, să afle“. A vorbi cu un informator în mod complet liber, a te expune la primejdia unei turnătorii era, de fapt, un act de libertate. Eu găseam o plăcere în a-l întâlni pe Saşa, şi asta mi-era de-ajuns. De când plecase în America bunul meu prieten Matei, duceam lipsă de prieteni şi de conversaţie. Pe de altă parte, Ivasiuc era şi un posibil aliat, în ideea că marxismul ar putea să fie un argument al ameliorării sociale, în condiţiile unui socialism etern, de nezdruncinat. Dar cum să procedezi? În afară de Saşa, nu mai era nimeni prin preajmă care să împărtăşească opinia că marxismul e ceva interesant. Chiar în cercurile de Partid, a face profesiune de credinţă marxistă era considerat o excentricitate. Nu degeaba îl întrebase odată Secretarul CC, Cornel Burtică, pe Ivasiuc dacă e evreu. „Nu“, răspunsese acesta, „dar de ce mă întrebaţi?“. „Păi, fiindcă eşti cu chestii d-astea, dialectice, da-nu, nu-da, plus e minus, minus e plus“, răspunsese Burtică, pragmaticul.

Marxismul nu era o perspectivă, fiindcă nu era posibil un cerc marxist; eram, în cel mai bun caz, nişte marxişti de salon. Totuşi, modelul era

tentant.

Ceva semnificativ s-a petrecut la una dintre şedinţele lunare de învăţământ politic, în cadrul Catedrei de Psihiatrie. Aceste şedinţe încetaseră de multă vreme să fie îndoctrinări marxiste. Erau lungi şi insipide discuţii despre programul Partidului Comunist şi despre discursurile lui Ceauşescu, cu puţin sos marxist din ce în ce mai apos. Conducătorul seminarului în anul acela era unul dintre noi, A., care făcea mari eforturi să ajungă la suprafaţă. A fost pronunţat cuvântul *ideologie*. Atunci am luat eu cuvântul. Am spus că Marx, în scrierile sale de tinereţe, calificase ideologia drept „conştiinţă falsă“. Orice ideologie e o minciună, îl rezumasem eu pe Marx. Şi Lenin se referise la acest subiect, spunând că ideologia e conştiinţa falsă. Dar, din moment ce ideologia comunistă slujea progresul, minciuna era acceptabilă!

A urmat un moment de tăcere... S-a trecut la analiza ultimului discurs al Conducătorului iubit. La finalul celor două ore de seminar, A. m-a rugat să vin în biroul lui. Era mai mult îngrijorat decât supărat. Mi-a spus *sotto voce*, ca şi cum s-ar fi temut că am putea fi auziţi: dacă se aude ce se discutase la seminar? Cum pot să spun eu că ideologia noastră e o minciună? I-am răspuns că astea erau noţiuni clasice. Se găseau şi în *Micul dicţionar filosofic*, scos de Editura Politică. Am luat numita carte din raft (nu putea lipsi din biblioteca unui şef de seminar ideologic) şi i-am arătat ce scria la capitolul: „Ideologie“. „Bine“, a acceptat el, „scrie aici, dar, chiar şi aşa, astea nu se pot spune la un seminar ideologic“. „De ce nu?“, l-am întrebat. Am ieşit din biroul lui cu inima uşoară. Speram că cineva o să mă toarne: era o piatră serioasă la neintrarea mea în Partid.

Şi, adevărat, au trecut în total patru ani... Nimeni, niciodată nu mi-a mai pomenit de cererea mea. Nici favorabil, nici nefavorabil. Nici eu n-am mai întrebat ce se mai întâmplă cu cererea. Parcă niciodată nu se petrecuseră nici refuzul lui P., nici scena cu profesorul P.P. şi pronosticul lui: „de acum încolo o să alergi dumneata după noi“. Parcă între cel solicitat şi solicitant era o înţelegere: să nu mai vorbim despre asta. Viaţa a continuat să curgă destul de savuroasă, destul de amuzantă.

Aici văd din partea cititorului de azi o obiecţie: „Cum, ţi se părea viaţa aia infamă, sub dictatură, «savuroasă şi amuzantă»? Atunci înseamnă că erai un vândut, un profitor! Şi n-ai plecat decât fiindcă ai vrut să-ţi fie şi mai bine!“.

Stai, stai, stai... erau nişte lucruri care nu mergeau deloc. În primul rând, această viaţă intensă se desfăşura pe un fond de decadenţă socială generală. În fiecare zi apăreau noi semne de sărăcie. Mărfurile pe care altădată le găseai fără nici o problemă deveniseră de negăsit pe piaţă. De la alimente până la obiecte elementare. Prin 1963, fuseseră nişte basarabeni la Bucureşti. Voiau să cumpere *cuie*. Eu m-am mirat: cum, la Chişinău nu se găsesc cuie? Nu se găseau.

Acum nu se mai găseau cuie nici la Bucureşti.

Penuria asta avea mai ales un aspect moral insuportabil. Orice bun pe care-l obţineai, orice serviciu erau rezultatele unui privilegiu. Aveam piese de schimb la maşină fiindcă responsabilul unui magazin specializat îmi era obligat pe plan medical... Totul era pe bază de schimb, de troc al influenţelor. Trebuia să faci parte din tot felul de reţele. Altfel viaţa era foarte grea.

Pe lângă asta, tot ce făcea viaţa posibilă era atins de ilegalitate. Ca atare, oricine nu era în mizerie era şantajabil. Făceam parte din sistemul medical. Percepeam venituri ilegale, onorarii necuvenite, ca 95 la sută dintre colegii mei. Ştiam că acest lucru e primejdios. Că într-o zi mi se poate înscena un flagrant delict. Pe de altă parte, viaţa mea era cum era şi nu voiam să mi-o schimb.

Păcatul meu era analiza. Vedeam prea bine lucrurile. Nu mă puteam împăca cu înaintarea către zidul în care avea să se oprească maşina pornită cu toată viteza. Trebuia să mă asigur. Dar, pentru a mă asigura, nu erau decât două soluţii: cea dintâi, să ofer celor care controlau totul anumite garanţii. Una dintre ele era apartenenţa la Partidul Comunist. Am arătat ce făcusem din această soluţie. A doua era să plec din ţară. Începeam să o privesc cu toată seriozitatea.

Între înscrierea în Partid şi plecarea din ţară mai era o soluţie. Soluţia ascunsă... pe care toată lumea o cunoştea: dacă nu erai dispus să oferi acea

garanţie în plus despre care îmi vorbea N., să devii „membru“, exista o altă cale. Puteai să-ţi păstrezi o independenţă aparentă şi să faci totuşi un mare serviciu puterii. Să participi la activitatea instituţiei de sondare a opiniei publice, de diversiune, de control şi anihilare pe care Partidul o patrona şi care se numea Securitatea.

Într-un fel, trebuia să *le* fii util. Faptul de-a fi cetăţean al României îţi dădea prea puţine drepturi. Ca să obţii câteva drepturi în plus şi câteva privilegii, trebuia să depinzi de ei într-un fel. Nu vrei să intri în Partid? Bine, dar atunci, cel puţin, fii informator! Aşa se explica numărul important de turnători din rândurile burgheziei şi aristocraţiei, dintre foştii deţinuţi politici din închisorile anticomuniste, din batalioanele intelectualităţii fudule.

„Dumneavoastră ştiţi, domnule doctor“, mi-a spus locotenentul (Cum îl chema? Pârvu? Nu mai sunt sigur.) – locotenentul care voia să mă recruteze –, „dumneavoastră ştiţi că în Anglia membrii aristocraţiei şi cei mai mari intelectuali fac parte din Serviciile Secrete? A fi informator este rezervat elitei unei ţări!“. Ofiţerul îmi sugera că mi se face o mare cinste. Aveam să fiu promovat membru al elitei. Nu un simplu individ bun de intrat în infanteria pe care o reprezenta masa comuniştilor de rând, ci direct un aristocrat. Asta sugerau ei, sperând că „prinde“. Şi uneori prindea. De multe ori.

Era prin 1974. Cam la un an după ce fusesem invitat să intru în Partid şi începusem să fac „prostii“.

O să povestesc îndată cum au încercat să mă înroleze. Pe loc, am încercat numai satisfacţia de-a fi ştiut şi putut să refuz. Cu timpul, însă, mi-am spus: „Dacă au încercat să te agaţe, înseamnă că socoteau că au şi şanse să reuşească cu tine. Ce i-a putut face să creadă că o să te poată corupe?“. Întrebarea mi-am pus-o târziu, în exil. Am văzut atunci fapte pe care mi le amintisem tot timpul, dar care, pentru mine, nu se legaseră încă între ele. Am încercat un profund sentiment de umilinţă că *şi-au permis*. Dacă o făcuseră înseamnă că mă socoteau vulnerabil. Şi eram.

Pentru Secu era un eşec să nu reuşească în recrutarea cuiva. Ofiţerul responsabil cu acţiunea primea o notă proastă. Prin urmare, trebuiau să-şi ia

anumite măsuri de precauţie, să practice anumite teste, să zicem de coruptibilitate.

Nu ştiu dacă micile evenimente pe care le voi povesti se leagă cu adevărat între ele, dacă ele erau testele despre care vorbeam pentru a verifica disponibilitatea mea de-a deveni informator. Dar ar fi putut fi.

Directorul spitalului, doctorul A.N., era foarte legat de Securitate. Nu pot spune dacă era ofiţer acoperit. Poate că era chiar şeful Poliţiei Politice din unitate, deşi unii spun că un director nu putea fi „rezidentul“ unităţii pe care o conducea. Poate el era excepţia care confirma regula. Oricum, toate firele acţiunilor secrete treceau prin el. De aceea, mi se pare semnificativ că cele două întâmplări pe care îndată am să le relatez au pornit de la A.N.

Câteva cuvinte despre acest personaj. Era de origine burgheză, fiul unei familii, se zice, onorabile din Galaţi. Cum se produsese apropierea lui de Organe nu ştiu. Poate că fusese vorba despre un şantaj. Dar, văzând cum era personajul, aş zice mai degrabă că era unul dintre acei perverşi cărora caracterul permanent conspirativ al instituţiei îi inspira un mic freamăt de voluptate. Din punct de vedere profesional, era un cvasizero. Formaţia lui era de specialist în sănătate publică. Dar existau în acest domeniu oameni cu oarecare strălucire, ca fostul ministru Dan Enăchescu. Şi în aceste posturi A.N. nu se impusese prin nimic. Dintr-odată, pe nepusă masă, fusese bombardat director al celui mai mare spital de psihiatrie al ţării. Şi, prin ingenioase manevre, prefăcându-se că îngrijeşte bolnavi, ajunsese să fie declarat psihiatru. Curând, şef de secţie. Fără nici o formaţie adecvată. Înalt, întotdeauna elegant, cu o faţă de copil mare, o voce puternică şi o conduită arogantă care masca o evidentă timiditate, A.N. îşi plimba autoritatea prin spital. Mult timp l-am crezut un mare prost. De fapt, era în primul rând infantil. Chiar cinismul lui era pueril. Era genul de ins care-ţi toarnă dulceaţă în galoşi. Numărul lui favorit era elogiul mitocăniei. Nu mai ştiu de ce mă găseam în cabinetul lui într-o zi. Era în vizită directorul unui alt spital bucureştean, un tip mai delicat. „Măi, băiete“, îi spunea A.N. cu superioritate, „ştii ce ai tu? Eşti prea bine crescut, prea politicos! Trebuie să fii mai dur, mai al dracului, mai mitocan“. Şi accentua acest ultim cuvânt cu

o satisfacţie neascunsă. Într-adevăr, el era un mare mitocan, dădea exemplu în această privinţă.

A.N., acest mitocan fără complexe, nu nega legăturile lui cu Secu. Odată, am asistat cum N., acelaşi care îmi făcuse teoria că a fi în Partid era o „garanţie“, i-a spus de la obraz: „Zic unii că eşti securist“. „Şi ce dacă?“, i-a răspuns directorul. Aparent, tonul lui era natural, dar vocea i se piţigăiase puţin.

Cu A.N. am două poveşti, amândouă din perioada de după cererea mea de intrare în Partid. Dar înainte de tentativa de recrutare.

Ţineam, ca şef de secţie, locul lui N., plecat pentru un an în străinătate. Într-o după-amiază, a deschis uşa biroului, cu un aer misterios, sora-şefă. „M-a chemat la direcţie“, mi-a spus ea. „Au venit ăştia de la Securitate; vor să instaleze un microfon în rezerva de jos. E acolo internat un cetăţean venezuelean. Şi mi-au spus să vă anunţ şi pe dumneavoastră.“

Nu-mi cereau voie. Mă puneau numai la curent. Am spus *da*. Mai târziu, spre seară, a venit din nou sora-şefă. „A venit cineva în vizită la bolnavul acela, domnu’ doctor. Au înregistrat, şi-au luat aparatura şi au plecat“, mă anunţă ea.

Era procedeul uzual? Trebuia să fie şeful secţiei la curent? Se temeau de un incident posibil, de un scandal, de o deconspirare? Era şi un test pentru mine? Întrebările rămân în picioare şi acum, după aproape patruzeci de ani.

Unul din principiile ceauşismului de pe vremea aceea era că toată populaţia trebuia să participe la opera de supraveghere. Toată lumea trebuia să ajute organele de supraveghere, idealul, care avea să se realizeze cu timpul pe o scară largă, sperau ei, fiind denunţul generalizat.

Al doilea episod e şi mai semnificativ. Am fost chemat de A.N. la telefon. Era vorba despre o chestie delicată, mă anunţa. Să primesc imediat pe persoana care venea din partea-i, să fac ceea ce îmi cere. S-a prezentat un tip în civil. Ofiţer de Securitate, mi-a spus. Aveau o problemă. Recrutaseră un informator, un tip care le relata despre ce se mai petrecea în cartierul de blocuri în care locuia. Şi acum se dovedise că acest individ era pedofil. Comisese atentate la pudoare împotriva unor băieţei tocmai în

cartierul în care locuia şi unde obişnuia să toarne. O acţiune penală fusese începută împotriva lui. Pe ei legea îi obliga să-i elimine din rândul colaboratorilor pe cei aflaţi sub anchetă penală. Şi apoi, un asemenea pervers nu putea să dea informaţii credibile.

Eram uimit. Dintr-odată, eram pus în intimitatea acţiunii clandestin-oficiale a Securităţii. Ce făcusem eu ca să merit o asemenea încredere? Nimic. Cu toate astea... nu aveam să primesc niciodată răspunsul. Dar ipoteze valabile am putut să fac. Aveţi răbdare.

Am acceptat. De ce? Din frică. Îmi asumam un risc, deveneam şantajabil, eu, care percepeam onorarii ilegale. O practică generalizată, care se întorcea împotriva ta numai când fluierai în biserică. Acest risc am ştiut să mi-l asum mai târziu. Pentru moment, nu eram pregătit.

Şi din curiozitate, sigur. Cred că a fost pentru mulţi un mobil puternic acela de-a întredeschide uşa tainică. Această pornire de-a pătrunde un secret, de-a intra într-o lume misterioasă, a corupt pe mulţi. Eu m-am oprit în pragul ei. Nu fără să fi aruncat o privire înăuntru

Dar sigur şi din obedienţă.

A doua zi, tipul a sosit. Era un mic funcţionar, un fel de Akaki Akakievici, complet îngrozit. Nu-şi nega vina, se aştepta să fie arestat în orice clipă. Mi-a confirmat că era turnător acolo, în cartier. Mi-a vorbit şi de patima lui sexuală, pe care o regreta, zicea cu un aer opărit. I-am făcut pe loc un certificat că suferă de perversiune sexuală şi, prin urmare, nu poate ocupa „funcţii de răspundere“. În fond, îmi spuneam – şi acest argument mai contează şi azi pentru mine –, tipul ăsta e cu adevărat bolnav; o să aibă un proces, aşa că-l ajut cu adevărat.

Nu am mai auzit niciodată nimic despre mica lepădătură.

Despre *ei* însă am continuat să aud.

Fac aici o paranteză. Vreau să vorbesc despre o particularitate a vieţii mele, un lucru de care nu mi-am dat seama decât cu timpul, însă care mă caracterizează. Dacă cineva comite ceea ce eu resimt ca un atentat la integritatea mea, dacă se *apropie* de mine prea mult, adopt o anumită tactică. Las impresia că am fost sedus, că-i voi cădea pradă. În ultimul moment, eu, cel care eram cât pe-aci să devin victimă, mă prind din zbor,

revin asupra mea. Mă recuceresc, mă reînchid orgolios în mine. Nu ştiu de unde-mi vine această şiretenie. Cred că e un instinct. L-am obligat pe adversar să se dezvăluie, i-am surprins modul de funcţionare, slăbiciunile. L-am umilit – cel puţin, cred că l-am umilit. L-am surprins, i-am provocat despre mine o anumită iluzie.

Oare realizam că acest exerciţiu nu era totuşi inofensiv, că, ostenindu-mă să dau iluzia, lăsam să se ducă ceva din propria mea integritate? Nu sunt în stare să răspund, nu mai ştiu.

Deocamdată, nu-mi dădeam seama de asta. Nu-mi dădeam seama nici de faptul că fusesem supus unui test. (Să fiu paranoic acum? Poate că nici nu era o încercare, ci numai un episod din birocraţia Organelor...) Viaţa mea continua, variată, amuzantă, cum am spus, plină de experienţe revelatoare.

Când aud că sub ceauşism viaţa era monotonă, tristă, îmi spun că e o descriere prea simplă, prea univocă. Tinereţea converteşte orice rău în bine. Lumina ei învăluie răul. Prospeţimea sentimentelor, surpriza de-a descoperi noutatea sub aparenţa banalităţii – de care nu oricine are parte – se adaugă trăirilor de fiecare zi. Şi mai e ceva: puterea fizică, creierul care funcţionează la un regim ridicat, ca un motor bine reglat, îţi conferă o anume euforie.

Noi eram bolnavi de Ceauşescu, e adevărat. Era o boală care se manifesta ca obsesie. Dictatorul era prezent în minţile noastre fără întrerupere. Nu numai în capul, ci şi în vorbirea noastră. Întreaga noastră minte, conştiinţa noastră socială, se refereau la el, era singurul responsabil, singurul vinovat. Iar dacă ceva bun se petrecea, dacă se inaugura un pod sau o linie de metrou, undeva, într-un colţ ascuns al minţii, cel mai mare adversar al lui recunoştea că *lui* i se datorează. Naţiunea nu mai exista, era doar un mădular al Conducătorului. Individul era un oscior al acestui mădular.

Pentru toţi viaţa era grea. Pentru unii, mult mai grea decât a mea. Avea să fie din ce în ce mai penibilă şi mai umilitoare după evadarea mea din lagăr; şi mersul ăsta de rac se simţea. Cred că există percepţia absolut fizică a decadenţei.

...Nici obsesia Ceauşescu, nici umilinţa de-a nu mai fi un ins de sine stătător, nici dificultatea de-a trăi nu erau suficiente pentru a stinge în tine voinţa. Şi unde există această voinţă, există şi bucurie. Generaţiile care vin nu trebuie să creadă că bunicii lor, părinţii lor au trăit ca nişte larve. Nu, au trăit din plin, chiar dacă au fost ultragiaţi şi umiliţi.

Să fiu clar: dacă iubeai, puteai să suporţi chiar şi ceauşismul.

IV

A sosit locotenentul Pârvu.

Eram în biroul meu de la Sectorul de Psihoterapie. Nu mai pot stabili cu certitudine data, trebuie să fi fost în 1974. Tipul nu avea chiar o faţă adevărată, era un robot politicos. Mi-a întins legitimaţia, din care rezultau apartenenţa la Securitate şi gradul. Nu ştiu cum, m-am regăsit prins în propriul meu spirit jucăuş. Am luat acea legitimaţie şi am ţinut-o în dreptul ochilor, aproape, ca şi cum aş fi fost miop. Voiam s-o privesc bine, să memorez, dacă se putea, numărul legitimaţiei, fotografia individului (confruntam imaginea cu insul real care se găsea în faţa mea). Scena trebuie să fi durat un minut. Comportamentul meu trebuie să i se fi părut bizar, insolent. Vădit jenat, s-a săltat puţin din scaunul unde-l poftisem şi mi-a smuls legitimaţia cu un gest uşor, dar ferm. Încă politicos.

„Da, ce doriţi?“ „*Noi* (ah, acest *noi*!) ştim că mergeţi la Institutul Francez. Că întâlniţi străini. Am dori să ne daţi informaţii despre ei. Numai despre ei, nu despre cetăţenii români.“

De fapt, eu nu mergeam la Institutul Francez decât rareori, şi numai ca să împrumut discuri (discurile se împrumutau dintr-o anexă a Institutului, în curtea sediului principal). Dar străini vedeam. Venea M.F. Un an întreg îi văzusem, în familie, pe soţii J., Betty şi Ken, americani aflaţi pentru un an în Bucureşti, unde el preda literatura engleză. Nu mă întrebase niciodată nimeni nimic despre ei. Mai ales despre M.F., despre care se ştia că e fiica lui Eugène Ionesco, apropiată de Ierunci... ar fi putut să ne întrebe. Niciodată nimic, nici pe mine, nici pe Ioana.

Oricum, nu a fost pronunţat vreun nume. Se ştia că mă vedeam cu străini, şi acest lucru era bun, se grăbi să adauge Pârvu, *noi* nu suntem împotrivă. Dar cum vreţi să ştie Statul, spuse, ce se discută despre ţara

noastră? Securitatea nu mai e ce a fost. În Occident există institute de sondaj. În România e Securitatea.

Aici mi-a plasat şi argumentul subtil, cu Anglia. Acolo, profesorii universitari şi lorzii se îmbulzesc să lucreze pentru Servicii. Deodată, încerca să mă aşeze sus, foarte sus.

Eram foarte sigur de mine pe vremea aceea. Asta-mi permitea să-mi bat puţin joc de Pârvu. L-am întrebat dacă îşi plăteau colaboratorii. A simţit capcana, s-a indignat. În nici un caz, a spus, astea sunt acţiuni patriotice, nu se pot comercializa. „Dar noi cunoaştem multă lume“, a adăugat cu un aer bătrân. „Am putea interveni să obţineţi un paşaport.“ (Ştia că nu mai putusem ieşi din ţară din 1969, cu excepţia bursei pariziene din 1971, de când cumnatul meu Petre plecase în Elveţia.)

L-am lăsat pe Pârvu să aştepte. Ca şi cum ar fi fost un moment de deliberare, deşi în sinea mea mă hotărâsem. Nu, i-am spus după un minut greu de tăcere, înţeleg preocupările *lor*, dar eu nu vreau să colaborez cu *ei*. „E o chestie de stil (cam aşa ceva trebuie să fi adăugat), nu mi se potrivesc acţiunile secrete.“ „Bine“, a spus el (rămânea calm, nu se enerva), „dar dumneavoastră nu sunteţi patriot, nu vă iubiţi ţara?“. „Sigur că da, dar la mine această iubire se manifestă altfel.“ Pârvu a ridicat din sprâncene. „Da, eu sunt ofiţer de rezervă. Dacă o să fie un război, o să lupt.“

Nu ştiu dacă m-a socotit mai mult idiot sau mai mult cinic. Şi-a luat politicos rămas bun, dar dorea să ne mai vedem o dată. Eram conştient că acum eu conduceam jocul: „Să ne revedem? De ce nu?“.

Ipoteza mea e că ei voiau să penetreze cercul de la Paris (Ioneştii, Ieruncii etc.), dar nu voiau să se deconspire înainte de-a mă recruta. Refuzul meu îi lăsa dezarmaţi. Aşa se explica faptul că nu-mi pomeniseră vreun nume propriu, că nu-mi vorbiseră decât în termeni generici despre „străini“.

Eram satisfăcut. Acasă i-am povestit Ioanei că învinsesem diavolul şi am primit felicitările cuvenite.

Ne-am reîntâlnit. Mi-a propus să vin la ora prânzului într-un restaurant, o cârciumă socialistă destul de infectă din Piaţa Rosetti. Era oare o tentativă să mă compromită, să fiu văzut împreună cu el? Sau pur şi simplu, ca oricărui bun funcţionar român, îi era lene să bată drumul până la spital, la

periferia oraşului? Am băut o bere; am plătit eu (doar nu era să mă las plătit de el, iar între români nu se plăteşte nemţeşte). I-am repetat că *nu*, reluând argumentul cu patriotismul etc. Vorbeam absolut liber, fără să-mi pese de cei din jur, dar el, jenat, de câteva ori, mi-a spus să nu vorbesc aşa de tare, că-l deconspir... Bine, a spus în cele din urmă (pentru prima dată era puţin enervat), a înţeles, nu mai insistă, va trebui totuşi să ne revedem o dată. Să semnez un document, că nu voi relata nimănui.

Oare-i zdrobisem cariera lui Pârvu? Mai târziu, am aflat dintr-un interviu al unui fost obersecurist, colonelul Merce, că era foarte rău văzut *la ei* să pierzi, să primeşti un refuz. Însemna că nu ai pregătit destul cazul. Că ai fost sau prea superficial, sau nu îndeajuns de convingător. Teoretic, reţeaua de informatori era strict secretă. Dar, în cazul unui refuz, ea era dată în vileag fără rezultat concret.

A venit şi a treia convocare. De data asta, chiar într-un sediu al lor, în strada Dobrogeanu-Gherea, într-o fostă prăvălie cu vitrinele spoite. De data asta, mai era un participant la dialog, maiorul nu-ştiu-cum. M-au aşezat cu spatele la zid, în stil de interogatoriu, să nu cumva să evadez. Mă aşteptam la ameninţări, la şantaje... nimic! Pârvu tăcea culpabilizat, maiorul, care era genul zâmbăreţ, şi-a exprimat doar regretele că n-o să colaborăm. De documentul pe care ar fi trebuit să-l iscălesc (că n-o să destăinui discuţiile noastre) nu s-a mai vorbit. Nici azi nu înţeleg ce rost au avut ultimele două întâlniri. Poate că pur şi simplu erau nişte ageamii.

Chestia a avut şi un epilog comic. Câteva luni după aceea, m-am trezit la spital cu un telefon de la Pârvu, dacă aşa l-o fi chemat. Avea, spunea, un nepot la ţară. Grav bolnav de epilepsie. N-aş vrea să-l văd? Ba da. Şi a venit un adolescent însoţit de mama sa, a doua zi. I-am făcut o reţetă şi au plecat, nu i-am mai văzut. Totul se isprăvea cu un banal favor.

Mult timp, chiar şi începând să scriu aceste pagini, am considerat că refuzul de-a colabora cu *ei* a fost, dacă nu un triumf, cel puţin o victorie modestă.

În ultima vreme, s-a scris, s-a povestit despre atâtea tentative de recrutare. Atacuri asupra unor oameni tineri, fără relaţii, dezarmaţi, şantajabili, terorizaţi, loviţi. Desigur, fiecare caută să se apere cât mai bine, pune în lumină (când nu confabulează – dar cine poate şti?) circumstanţele atenuante. Îşi construieşte o apărare cât mai valabilă. Eu eram în mijlocul societăţii, protejat de reputaţia mea şi a familiei mele, un om cu o mulţime de relaţii în ţară şi în străinătate.

Dacă aş fi cedat, aş fi fost într-adevăr demn de dispreţ. Necedând, îmi făcusem datoria. Atât şi nimic mai mult.

Însă pe mine povestea mă cutremurase. Altădată, întâlnirea cu profesorul P.P., previziunea lui, „Până acum am alergat noi după dumneata; de acum încolo o să alergi dumneata după noi“, mă tonificase, mă îndârjise să rezist, să trăiesc după legea mea. Acum, intrarea în scenă a lui Pârvu avusese darul să mă rearunce în melancolie. Un sentiment curios, nemaiîntâlnit mă încerca: acela că România nu mai era ţara mea. Dar cum se făcea asta? Nu pot să răspund în termeni raţionali, precişi. Peisajul nu se schimbase, regăseam aceleaşi culori ale anotimpurilor, aceleaşi peisaje dulci. Oamenii obişnuiţi nu erau nici mai răi, nici mai buni. Aceeaşi mizerie blândă, aceeaşi toleranţă faţă de ticăloşie. În ceea ce mă privea direct, oamenii mă tratau la fel, cu un amestec de respect datorat funcţiei mele, iar cei ce-mi cunoşteau familia mă situau în seria generaţiilor, pe mine ca şi pe copiii mei. Eram perfect conştient că în nici un loc din lume nu aş fi regăsit acelaşi sentiment de *neînstrăinare*. Cu toate astea, după tentativa de recrutare în slujba Organelor, ceva se schimbase pentru mine în mod hotărâtor. Parcă între mine şi ţară se aşezase un văl. Chipul ei era acelaşi, dar lumina pe care o reflecta era slabă, crepusculară. Această stare pe care nu sunt capabil s-o explic mai convingător se vedea pe chipul meu, am probe că era aşa. Odată, un coleg, Hanganu, m-a întâlnit în curtea spitalului. „Ce se întâmplă cu tine“, mi-a spus, „ai un aer de călător, de străin“... Da, îmi dădeam seama, eu, psihiatrul: eram alienat. Pentru Marx, omul se aliena de esenţa lui prin faptul că sistemul capitalist îi răpea cea mai mare parte a produsului muncii. Eu descoperisem că fenomenul se repeta şi în socialism, unde, sub pretextul falacios al „proprietăţii colective asupra mijloacelor de

producţie“, insul era tot atât de înstrăinat faţă de rezultatele activităţii lui. Între alienarea socială şi alienarea mintală trebuie să fi fost o legătură; îi cunoscusem pe „neurastenici“, acea categorie de oameni care făceau din zi noapte, se plimbau ca nişte strigoi într-o lume pe care propaganda o dădea drept a lor, dar care, de fapt, le scăpa cu totul. Şi petreceau nopţi insomniace, nereuşind să se desprindă de apăsătoarea realitate. Între alienarea socială şi alienarea mintală exista o relaţie, cine s-ar fi putut îndoi (deşi psihiatria oficială se interesase prea puţin de asta)? Eu nu mă refugiasem, printr-un capriciu al codului meu genetic, în neurastenie, dar, brusc, începusem să mă simt ca neaparţinând acestei mici lumi româneşti, a cărei coproprietate nu ar fi trebuit să-mi scape. Singura pe veci cu adevărat a mea. Şi singura, prin urmare, care îmi putea fi furată, de vreme ce numai ce e al tău îţi poate fi răpit. Da, ăsta era cuvântul! Ţara furată!

Desigur, cunoşteam existenţa informatorilor. Era secretul cel mai bine păzit al Republicii şi secretul lui Polişinel. Turnătorii erau cunoscuţi, se ştia cine erau (deşi, recunosc, viitorul avea să-mi rezerve câteva surprize). Lumea nu prea se ferea de ei, făceau parte din peisaj. Profilul lor era clar. Securitatea recruta tocmai printre aceia care, din diverse motive, se ţinuseră sau fuseseră ţinuţi în afara sferelor Partidului: independenţii, orgolioşii, credincioşii; poeţii, cei ce revendicau un anumit drept la fantezie; boierii, cei ce reprezentau tradiţia ţării, continuitatea ce acum era negată. Într-un cuvânt, tot ce ieşea din sistemul de omogenizare, atât de bine pus la punct îndeobşte. Faţă de aceştia, Partidul se excita vânătoreşte, asmuţindu-şi asupră-le copoii. Că era sau nu vina ta, că te născuseşi aşa sau voiai să rămâi la fel, credincios ţie însuţi, trebuia să fii cucerit. Să nu mai rămână din tine nici o părticică nemânjită. Şi nimic nemurdărit din corpul societăţii. Pentru asta se desfăşurau comorile subtilităţii poliţiste, arme de subversiune în masă puse la punct de generaţii de copoi perfect dresaţi, perfect ingenioşi. Nu numai la noi. Tehnica de recrutare venea de departe, din ţara celei mai înaintate ştiinţe şi culturi. Era o parte a acelui proiect grandios, niciodată abandonat, de-a trece cu tăvălugul pe societate, transformând-o într-o pastă omogenă care avea cu societatea stratificată – şi, prin aceasta,

diversă – din care veneam aceleaşi raporturi ce există între un peşte viu şi o pastă de *anchois.* O societate bună de întins pe pâine.

Punctul *lor* de plecare era următorul: aproape toată lumea poate fi coruptă. Prin teroare în primul rând, prin oferirea unor mici avantaje (cât mai mici, dacă ar fi fost mari, ţi-ar fi produs o părere prea bună despre tine şi *ei* nu voiau asta), prin înfăţişarea inutilităţii rezistenţei. Sistemul apărea atât de coerent, de puternic. Etern. Era o copilărie să rezişti. Sau produsul unui resentiment absurd. Ca de pildă al celor ce aparţineau unor familii persecutate, foşti deţinuţi politici, chiaburi, ofiţeri regali. „Dar“, li se spunea acestora (*ei* le spuneau), „*noi* nu mai suntem aceiaşi (sofismul era escamotat, cum n-ar fi putut „noii“ să nu mai fie „aceiaşii“). Prin urmare, nici voi nu mai aveţi *dreptul* la ţinere de minte. Uitaţi! Veniţi cu noi! Puteţi rămâne originali, diferiţi şi, în acelaşi timp, să *ne* fiţi de folos, să fiţi de folos ţării (aici, câteva lacrimi pentru ţărişoară)“. Aşa vorbeau şi mulţi găseau că vorbirea asta avea sens.

Mergeam din când în când cu Ioana la Doinaş şi Irinel. Petreceam acolo, în micul lor apartament de lângă Piaţa Unirii, câte o seară, adesea cu Al. Paleologu, cu I. Negoiţescu (despre care am atâtea de povestit), cu Lucian Pintilie, cu Gelu Ionescu. La început, veneau şi Matei Călinescu şi Uca. Ei au plecat în ianuarie 1973 în America. Erau seri agreabile. Irinel pregătea lucruri nemaipomenite, nemaifăcute, plăcinte cu mac, de pildă. Doinaş scotea o formidabilă pălincă de cireşe sălbatice, crescute pe o pantă meridională arădeană, distilată de fratele poetului. Reuşeam să vorbim şi despre altceva decât despre Ceauşescu. Doinaş era admirabil când vorbea despre poezie. Dar într-o seară veni vorba despre altceva. Îl chemaseră undeva, nu mai ştiu unde, poate la Curtea Supremă. *Se* luase iniţiativa reabilitării sale totale. Asta însemna că, în mod oficial, el nu mai avea să fie considerat fost deţinut politic. Această tinichea îi va fi definitiv desprinsă de coadă. Dar exista şi o consecinţă logică: el, Doinaş, nu mai trebuia în nici o situaţie să se refere la condamnarea sa politică, la anul de închisoare. Era un troc al memoriilor: îţi ofer amnezia mea contra amneziei tale. În felul ăsta, nimeni nu se mai simte vinovat. Nici tu, nici noi. Doinaş spunea că refuzase, e imposibil să-ţi siluieşti astfel memoria, spunea. Să suprimi din

biografia ta o perioadă de suferinţă pentru obţinerea unor meschine avantaje administrative.

În această strategie a împăcării generale trebuia înţeleasă şi vasta campanie de recrutare a neconformiştilor-din-varii-motive, a căror reciclare era astfel desăvârşită. Ceauşescu avea o doctrină coerentă, puţin pomenită azi chiar de istorici: trebuia desăvârşit *Poporul unic muncitoresc*. Să nu mai existe unguri, evrei, români, dar nici foşti burghezi, foşti chiaburi. Numai batalioane disciplinate de muncitori mergând înainte. Pentru asta, paradoxal, o anumită diversitate ireductibilă putea fi tolerată, aşa cum printre găini tolerezi şi câte o bibilică. Dar cu o condiţie totuşi: să servească şi ei la ceva. La construirea acelei societăţi ideale. De pildă, neconformiştii să devină turnători.

Megalomania, gigantismul eului jucau un rol în coruperea indivizilor. Cei care se credeau geniali, care considerau că opera lor justifică orice mijloace erau, din principiu, mai lesne coruptibili.

Nici nu se putea altfel: să nu dai nimic în schimbul dreptului de a-ţi păstra identitatea. Dar ce facem, tovarăşi, cu cei care chiar nu vor? Nici măcar târgul avantajos pe care noi vi-l propunem, de-a deveni informatori, chiar şi plătiţi, la urma urmelor? Sunt trei soluţii: întâi, pe unii îi condamnăm la o viaţă larvară. Nu vor depăşi condiţia de paria, vor trebălui în funcţii minime, de pildă, profesori la o şcoală elementară cu closet în curte (dacă ştiu bine o limbă străină, ar putea deveni traducători, de preferinţă pentru manuale tehnice). Câtorva, dacă plătesc sau dacă sunt cumpăraţi, le vom da drumul. Astfel, pericolul de infectare în ţară este parţial îndepărtat. Şi poate că vor consimţi să colaboreze cu noi din „Vest“. A treia posibilitate: îi ucidem. Ca pe inginerul Ursu, *pour l’exemple*.

Deci întâlnirile cu Pârvu refăcuseră din mine un om melancolic. De data asta, se instalase în sinea mea un sentiment care semăna, şi de departe şi de aproape, cu scârba. O greaţă metafizică, ce-mi amintea de Sartre. Cum putusem să mă joc cu ei? Povestea cu certificatul pedofilului îmi stătea pe conştiinţă. Fusese o obligaţie de serviciu, un ordin administrativ căruia trebuise să mă supun. Adevărat? Până atunci, cunoscusem nesupunerea, dar nu filosofasem niciodată asupra ei. Spusesem *nu* când eram copil, dar

fiindcă mi se părea greu sau mi-era lene să ascult. Acum începeam să presimt că e o obligaţie morală. Dintr-odată descopeream pe propria piele care este adevărata semnificaţie a Demonului socratic. El nu-ţi spune ce să faci. Te sfătuieşte ce şi cum să nu faci, te învaţă să spui *nu*.

Toată retorica angajamentului cu care ni se împuiase capul era o înşelătorie. O combinaţie de marxism ortodox plus Sartre. Nouă ni se predica un angajament fără alegere, dar nimeni nu ne spunea, Doamne fereşte, că avem datoria să ne opunem când conştiinţa ne dictează aşa ceva. Eram „moluşte“.

E mult de atunci. Oare ştiu adevărat cum eram? Oare nu sunt obligat să ţes despre mine o legendă, să fabric un text care să semene cu un vis, pentru motivul bun că istoria personală – nu mai puţin decât istoria colectivă – devine vis, mit? De fapte nu mă îndoiesc, dar pentru gânduri nu pot să garantez. Reconstitui ca un psihanalist, ca un arheolog, cu multă răbdare, mintea mea de atunci.

V

Îmi dau seama, scriind, că ispita de a-ţi pune cenuşă în cap e mare. Dar e o cale prea uşoară. E reflexul de umilire al masculilor nedominanţi din gloata maimuţelor. Te aşezi la pământ, prezentându-ţi posteriorul. Şi eşti iertat. Nu vreau să fac, în ceea ce mă priveşte, un autoportret în negru. Sincer vorbind, chiar cu facilităţile pe care le-am avut, cu privilegiile de care mă bucuram (şi cu prejudecăţile favorabile), aş fi putut face mult mai puţin. De aceea nu mă voi scuza.

În acel moment şi în lunile care au urmat, nu aveam în minte decât plecarea. Să las în urma mea acest loc fără speranţă şi să uit (credeam că pot uita). Să încep o *viaţă nouă*.

Aşezat seara în fotoliul din birou, aveam fantezii. O fantezie e un proiect insuficient copt. Un proiect e o fantezie care s-a maturizat.

Mă văd într-o seară, singur în bibliotecă, privind rafturile pline de cărţi din care unele aparţinuseră părinţilor mei. Câteva mobile. Scrinul *Renaissance*, cu frontonul ca un templu antic. Biroul la care lucrase tatăl meu. Tablouri. O natură moartă de Petraşcu: un ibric de alamă lucind ca aurul vechi. Un Ţuculescu de tinereţe: un peisaj cu solul roşiatic. Cărţi, cărţi. Cărţi moştenite, tratate filosofice nemţeşti, operele lui Goethe, ale lui Thomas Mann. Cărţi strânse de mine de-a lungul anilor. Multe alte mici amintiri, un mic elefant indian de alamă, obiect ieftin de târg adus de tatăl meu, un păsăroi de abanos cu piciorul rupt. O scrumieră dăruită, printr-o ciudată întâmplare, de primarul Veneţiei, în vizită la Bucureşti. Nu te desparţi *aşa* de amintiri. Îmi spuneam: cum o să părăseşti tu toate astea? Erau urmele materiale ale memoriei mele. Mi se părea monstruos să mă despart de toate obiectele impregnate de trecut, de tot ceea ce, în fond, mă reprezenta. Îmi aduceam aminte de moartea mamei mele, când am privit bibelourile ei de pe comoda Biedermeier şi am fost atât de trist că lucrurile

acelea nu mai aveau stăpân. Şi eu, plecând, aveam să le lipsesc de stăpân. Sigur ele aveau să supravieţuiască. Să se regăsească în alte camere, pe alte scrinuri, etajere. Dar forţa care le ţinea împreună, prezenţa noastră în acel loc, nu. O astfel de plecare e o moarte.

Aveam să plec împreună cu ai mei. Viaţa va fi prezervată. Şi ceea ce contează în primul rând este viaţa. Nu amintirile. Şi totuşi... e groaznic de greu să laşi în urmă obiecte. În obiecte se adună simbolic timpul. Tot timpul pe care l-ai trăit.

O viaţă nouă! Oare există cu adevărat aşa ceva? Altădată, în fotoliul din birou, îmi doream cu intensitate, mă rugam lui Dumnezeu să ajung în Elveţia, o Elveţie a cărţilor poştale pe care o zărisem abia în 1968, când avusesem tentativa ratată de „rămânere“ (Elveţia în care trăisem scurt timp, ca şcolar în 1947, alt an tulburător al vieţii mele). Mă imaginam prospectiv ca un medic modest, petrecând zile lungi, până-n seară, într-un cabinet dintr-un mic oraş de provincie. Seara aveam să mă întorc acasă, într-o vilă care se ridica în mijlocul unei poieni. Îmi spuneam: „Pentru o asemenea existenţă, fie şi numai ca să scapi de urâţenia acestei vieţi de aici, de aproximaţiile ei morale, merită să faci orice efort! Merită să înfrunţi plictisul, dezafectarea, izolarea, singurătatea! Să scapi. Dar de ce vrei să scapi?“. Descopeream de ce voiam să scap: de un sentiment de *murdărie* ce mă stăpânea; mă simţeam cufundat în mâlul unei vieţi sociale nesuferite. Şi răsărea atunci imaginea unei vieţi idilice, într-o Elveţie încă imaginară.

Mai târziu, visul meu s-a realizat aproape întocmai. Am fost un sfert de veac medic într-un mic oraş. Casa noastră era aproape cum fusese în fantezia mea de seară, când stăteam tolănit în fotoliul din birou. Mi s-a întâmplat să-mi spun: „Dumnezeu nu te bate cu ciomagul. Nici nu-ţi trimite neapărat nenorociri. *El te pedepseşte îndeplinindu-ţi dorinţele!* Te face să trăieşti cum ai visat. O să te facă să înţelegi că visele tale nu se potrivesc totdeauna cu dorinţele care te însufleţesc!“. Chiar gândind aşa, *niciodată* nu am regretat de-a mă fi smuls din cloaca din care plecasem. Niciodată, nici un minut în aceşti ani nu am regretat plecarea mea, nici atunci când am simţit cum mă saltă şi mă cufundă valul depresiei recidivante. Poţi să suferi de nostalgie, dar nostalgia şi regretul sunt lucruri diferite.

VI

Aici trebuie să mă întorc în timp.

În 1971, Vladimir Bukovski a dezvăluit internarea în azilurile psihiatrice a celor care protestau împotriva regimului. Bukovski fusese el însuşi o victimă a acestui sistem pentru câteva luni, în 1963. Dar făcuse ulterior ani de închisoare pentru acte de contestare a regimului sovietic.

Nu mai ştiu pe ce cale au ajuns la mine declaraţiile lui Bukovski. Probabil că prin Europa Liberă, pe care o ascultam zilnic, ritualic. Sigur este că ştirea era foarte actuală când mi-a parvenit.

Am discutat fireşte despre afacerea Bukovski cu P. chiar când se stârnise scandalul. El, omul atât de deschis la prima vedere, era total opac la astfel de gesturi. Mi-a spus că Bukovski era nebun, fără îndoială. Dar de ce? Numai un nebun poate să se împotrivească unei forţe atât de colosale şi invincibile. Simţul realităţii este o caracteristică a normalităţii psihice; şi indivizi ca Vladimir Bukovski sunt pur şi simplu lipsiţi de simţul realităţii.

Ca P. gândeau majoritatea românilor şi sutele de milioane de cetăţeni sclavi ai lagărului socialist.

Ca P. gândise şi Nicolae Ceauşescu şi o spusese cu voce tare la 1 octombrie 1968, la Bucureşti, în Piaţa Universităţii, cu ocazia deschiderii anului universitar: „Oare ar mai putea cineva să gândească că în România ar fi posibil să se găsească forţe sociale în stare să pună în pericol orânduirea noastră socialistă? Eu cred că nu... fără îndoială, tovarăşi, că nici un muncitor, nici un ţăran cooperatist... nici un intelectual nu ar admite cuiva să pună în discuţie trăinicia şi forţa socialismului în România. Sigur, nebuni se mai pot găsi şi se vor mai găsi întotdeauna. Dar pentru nebuni societatea noastră socialistă dispune de mijloacele necesare, inclusiv cămaşa de forţă. Însă... noi dezvoltăm pe o scară largă medicina. Sperăm că în viitorul apropiat vom dezbate problema perfecţionării activităţii de ocrotire a

sănătăţii la o plenară a Comitetului Central al Partidului. Chiar şi pe aceşti nebuni îi putem trata cu mijloace mai moderne, pentru a nu recurge la cămaşa de forţă...“.

Ce tulburător era (şi a rămas pentru mine până azi) că P., care ura sistemul din toată puterea sufletului, adopta fără ezitare punctul de vedere al stăpânului pe care în discuţiile noastre nu încetam să-l înjurăm şi să-l menim iadului! Asta dovedea, dacă mai era nevoie de dovadă, halul de ambivalenţă în care se găsea. Dar nu numai el; toată societatea românească, toată umanitatea „lagărului“ avea o dublă conştiinţă. Eu însă, prin ce minune, nu am suportat remarca lui P. Dacă nu îndrăzneam încă, în 1971, să protestez, aveam cel puţin o rezervă mintală. Am avut o discuţie destul de vie atunci, apropo de Bukovski. I-am spus că nu puteam crede că a te supune unei puteri constituite poate fi criteriul normalităţii. Viaţa nu e numai adaptare. E şi dezadaptare, în vederea unor readaptări viitoare. Evoluţia presupune disidenţă! Simţeam că viziunea lui P. era statică. Desigur, nici eu nu-mi reprezentam atunci că sistemul s-ar putea prăbuşi într-o bună zi (am început să bănuiesc o asemenea ieşire din impas în 1981, când au avut loc evenimentele din Polonia). Dar era o deosebire între noi doi. Regăseam aici autodefiniţia lui P.: „Sunt un alienist“. Azilul îi convenea, în fond. Acea lume în care totul a împietrit, lumea „alienaţilor“ azilari pentru care se renunţa la speranţă, era lumea lui, lumea în care el ar fi vrut ca noi să trăim cu toţii. Sau poate n-ar fi vrut. Poate că (de ce zic „poate“ e sigur) ar fi vrut şi el să trăiască în libertate; ca un *nebun liber*. Dar îi lipsea credinţa schimbării. Era disperat.

Eu puteam fi depresiv. Puteam să văd lucrurile în negru. Lumea întreagă îmi apărea cufundată într-o pastă gri. Trebuia să-mi dau picioare în spate pentru a mă putea mişca. Să sufăr că nu mai pot suferi. Să urlu interior, ca un câine a moarte. Să fac din zi noapte şi din noapte zi. Dar disperat nu am fost niciodată. Niciodată nu mi s-a părut că nu mai e de făcut nimic cu mine, cu lumea. Întotdeauna, undeva, într-un colţ, a pâlpâit o luminiţă. Lumea oamenilor, pentru mine, nu a fost niciodată un azil. A fost un cabinet de psihoterapie, unde reînveţi mereu să speri.

Până la urmă, era o chestiune de graţie. Dumnezeu sau Natura îmi dăduseră gratis capacitatea de-a spera; lui P. nu i-o dăduse. Eu trăiam într-un Univers mişcător, el într-unul încremenit. Chiar dacă nu reuşeam să-mi reprezint schimbarea, nu puteam să idolatrizez într-atât imobilitatea încât s-o proclam criteriu al sănătăţii psihice.

Spusele lui Bukovski au avut darul să-mi deschidă ochii. Mi-a amintit anumite lucruri şi le-am înţeles altfel.

În primul rând, mi-a amintit de discursul lui Ceauşescu. Ziua de 1 octombrie 1968 avea pentru mine o semnificaţie anume. În acea zi, la ora opt, am păşit în biroul şefului meu, V. I-am spus „bună dimineaţa“; el mi-a răspuns: „Ce mai faci, transfugule?“. Era o glumă, dar una semnificativă. Mă întorsesem cu o seară înainte de la Paris, cu inima îndoită. Concediul meu se isprăvea în acea zi sau, mai bine zis, eram la limita extremă pentru a nu mă afla în ilegalitate. Ei însă se aşteptaseră să revin mult mai devreme, în cursul lui septembrie. Dar nu dădusem nici un semn de viaţă. Ştiindu-mă în Franţa, au început să se teamă că am fugit în străinătate, că „am rămas“, cum se spunea. În fiecare toamnă se numărau bobocii, adică cine mai era încă în ceata de gâşte şi cine se răzleţise. Poate că avuseseră la catedră şi unele informaţii (prin turnători?), căci eu ezitasem cu adevărat să revin. Avusese loc invazia Cehoslovaciei, se anunţau vremuri grele, era un moment potrivit pentru fugă, „zar de fugă“, cum se spune la table (am povestit aiurea ce am trăit în momentele acelea).

Am găsit totuşi în ţară o stare de entuziasm, cvasiisterică. Ceauşescu ţinuse, în momentul invaziei Cehoslovaciei de către ruşi, în 22 august, acel discurs defensiv care-i electrizase pe români, umblase la fibra naţionalistă, la antirusismul nostru istoric. Consecinţa era că se formau „brigăzi patriotice“. Oamenii, chiar şi cei cu mari reţineri faţă de politica Partidului, se buluceau să intre în Partidul Comunist. Însuşi Paul Goma, pe care eu nu-l cunoscusem încă, dar a cărui reputaţie de intransigenţă exista, se înscrisese în partid, devenise pentru scurt timp comunist (menţionez asta fiindcă îi impresionase pe unii, era comentat). Ei bine, în acel moment de nebunie despre care s-a spus pe drept că, dacă ar fi avut loc alegeri libere, Ceauşescu le-ar fi câştigat împotriva oricărei opoziţii – mai precis, în acea zi de 1

octombrie 1968, zi inaugurală a noului an universitar –, dictatorul comunist ţinea în Piaţa Universităţii un discurs care a trecut neobservat, dar din care eu am remarcat pasajul citat mai sus, fără să-i acord încă importanţa cuvenită.

Discuţia dintre psihiatri nu începuse în acel moment. Nu începuse nici în opinia publică. Nu exista *subiectul*, deşi, fără îndoială, existau aplicaţii ale metodei în URSS, dar şi în România. Ce nu se petrecuse încă era semnalul de alarmă tras de Bukovski. Trebuie să reflectăm la impactul extraordinar al cuvântului. În conştiinţa noastră nu a existat problema decât atunci când a existat cuvântul lui Bukovski. Dar mai era ceva. Ceauşescu exaltase întreaga ţară cu discursul lui din 22 august 1968. Pe de altă parte, eram într-un moment de vârf al liberalizării, aveam impresia că multe opinii care fuseseră înăbuşite se puteau exprima atunci. „Liberalismul“ ceauşist avea să se dovedească foarte fragil... dar mai ales discursul lui despre nebunie dovedea cât de limitată era dorinţa conducătorului de-a accepta opiniile divergente. Am scris mai târziu că persecuţiile psihiatrice erau varianta *soft* a represiunii politice: „Putem admite orice părere, tovarăşi. Dar nebunia se condamnă prin ea însăşi, ea este prin definiţie aberantă. Există o limită de nedepăşit, care este limita bunului-simţ. Şi această limită este aceea a sănătăţii mintale“, spunea implicit Ceauşescu.

Iată, în plin elan de liberalizare şi independenţă, atunci când zevzecii „muncitori, ţărani, intelectuali“ se întreceau în entuziasm la adresa straşnicului român Ceauşescu, ni se servea acest borş stricat al „normalităţii“ mintale, cu ameninţări nedisimulate (cămăşi de forţă, neuroleptice), iar noi îl sorbeam ca pe cea mai delicioasă licoare.

În acea toamnă 1968 nu m-am înscris în partid, nici în brigăzile patriotice care să se opună sovietelor în caz de invazie. Niciodată nu mi-am putut depăşi fundamentala mefienţă faţă de *el*. Cel puţin atât. Dar să spun că am văzut atunci, pe loc, divergenţa profundă între discursul liberator şi această viziune pervers de limitată, ultraîngustă, despre ce avem şi ce nu avem voie să gândim? Nu, n-am văzut-o. Nici eu, nici ceilalţi, membri şi nemembri ai „clasei“ noastre intelectuale.

Trei ani mai târziu, pe vremea când aveam acea discuţie cu P., care aparent găsea că Ceauşescu are dreptate, că trebuie să fii nebun să conteşti un regim atât de zdrobitor de puternic, se mai întâmplaseră unele lucruri ce ar fi trebuit să ne dea de gândit.

Am asistat la o serie de discuţii (informale, dar se refereau la şedinţe speciale de la Minister, de la Securitate, organizate spre a dezbate aceste probleme) între mai-marii noştri din psihiatrie despre măsurile de siguranţă, despre spitalele speciale a căror activitate trebuia să fie perfecţionată. Teoretic, era vorba despre toţi bolnavii psihici periculoşi. Ca asistent al Clinicii, mă găseam adesea în situaţia de-a fi alături de V., care cumula funcţia de profesor la cel mai mare Centru Metodologic din ţară cu cea de superresponsabil al psihiatriei din România. G.M., un ardelean cu obrazul trandafiriu şi bonom, era şi el membru al Clinicii şi, în acelaşi timp, responsabil al psihiatriei în Ministerul Sănătăţii. A.N., directorul spitalului şi pe faţă omul Securităţii, era prin preajmă. Îi auzeam vorbind despre acele „spitale speciale“, dar nu despre eventuala ameliorare a condiţiilor de îngrijire a bolnavilor psihici periculoşi (schizofreni violenţi, epileptici ucigaşi şi câţi ar mai fi putut exista), ci despre garduri de sârmă ghimpată, câini-lup... cu alte cuvinte, despre transformarea acestor spitale în lagăre de concentrare. Ceea ce s-a şi produs. După cum am avut prilejul să văd la Poiana Mare. Dar nu anticipez. Cert e că acum, în mediile psihiatrice sus-puse, exista o mare excitaţie. Pe care eu nu aveam s-o pricep decât puţin câte puţin.

Nu posed note din acea vreme şi, prin urmare, nu mai pot reconstitui secvenţa în timp a experienţelor pe care le voi relata mai departe. Dar, atâtea câte sunt, când se vor fi petrecut exact (în orice caz, după 1968, data revenirii mele din Franţa, şi înainte de 1977, momentul plecării în exil), ele merită să fie reluate. Pe toate le-am relatat în diverse scrieri, dar totdeauna pe scurt şi probabil niciodată pe toate la un loc.

Pe V.M.Ţ. îl cunoşteam vag de la şedinţele Societăţii de Psihiatrie. Era psihiatru, dar mai ales un amabil funcţionar al Ministerului Sănătăţii. Inspector la acest minister, ocupându-se de problemele de psihiatrie. Subaltern al unsului cu toate alifiile G.M. (acesta din urmă avea la un

moment dat să intre într-un con de umbră). Într-o zi, V.M.Ţ. m-a convocat la Minister. Voia să-mi facă o rugăminte: avuseseră rapoarte că la Spitalul de Psihiatrie din Poiana Mare sunt nereguli, mai ales multă mizerie. Aveau nevoie de un referat obiectiv despre ce se întâmpla acolo. Şi îmi cereau mie să mă duc din partea Ministerului.

Nu pot stabili cu precizie, în timp, când a avut loc acest episod. Trebuie să admit că eram deja lector universitar şi medic primar. În calitate de simplu asistent, nu mi s-ar fi acordat atâta încredere. Această promovare s-a produs în 1969-1970. Pe de altă parte, nu am făcut pe loc legătura între cele văzute la Poiana Mare şi revelaţiile lui Vladimir Bukovski. Trebuie deci să admit că vizita mea la Poiana Mare a avut loc poate la sfârşitul lui 1970 sau în cursul anului 1971. Mai probabil în 1972. Dacă mă gândesc la faptul că am fost trei luni la Paris între aprilie şi iulie 1971, intervalul se restrânge încă.

Alegerea mea pentru această misie a fost inexplicabilă. Nu eram membru de partid, nu mai primisem însărcinări din partea Ministerului. Cel mai probabil mi se pare că fusese vorba despre o confuzie. Aveau o informaţie greşită, credeau că sunt în Partid. Oricum, *volens nolens*, eram un membru al echipei lui V., cel atât de pe linie şi, în optica celor de la Minister, poate că era de-ajuns.

Am luat trenul de Craiova înarmat cu o ţidulă, o „delegaţie“. La sosire mă aştepta în gară o maşină a spitalului. Am străbătut oraşul, cu vechile lui case boiereşti destul de avariate de vreme şi vremuri, am pornit spre sud, spre Poiana Mare. Drumul era splendid, trecea prin depresiunea împădurită de la Radovanu, eram încântat de peisaj. Poiana Mare, mi s-a explicat atunci, era cel mai mare sat din România. Avea cam 15.000 de locuitori, cât un orăşel, dar standardele de confort şi aspectul erau rurale. În acest sat apropiat de Dunăre (nu departe de Bechet), armata română ridicase o cazarmă în anii ’50, fiindcă era posibil un conflict armat cu Iugoslavia vecină. Apoi a venit împăcarea cu Tito şi armata s-a retras. Ministerul Forţelor Armate a cedat clădirea Ministerului Sănătăţii. Ansamblul avea, din câte îmi amintesc, mai multe clădiri cu un etaj, tipice pentru cazărmile epocii. Majoritatea adăposteau acum pavilioane dedicate îngrijirii

bolnavilor tuberculoşi. Unul dintre ele era afectat bolnavilor *psihici* tuberculoşi. În sfârşit, mai era un singur pavilion (numit misterios „pavilionul zero“), consacrat psihicilor periculoşi, internaţi cu forţa în baza decretului 12/65 şi a articolelor 113 şi 114 din Codul Penal[1].

Medicul-şef al stabilimentului era un doctor Popescu (Popescu şi mai cum?), om de o anumită vârstă, fost medic militar, nepsihiatru (din câte îmi aduc aminte, nu erau psihiatri pe vremea aceea în spitalul de la Poiana Mare – mai târziu au fost –, aşa că Popescu era singurul medic care se ocupa de acei „nebuni“). Am început prin a face turul spitalului. Pavilioanele tuberculoşilor erau bine întreţinute, neaşteptat de bine, la standardele vremii. Domnea curăţenia şi ordinea. Am făcut reflecţia că Popescu, fost medic militar, avea calităţi gospodăreşti şi impusese o anumită disciplină.

Cu atât mai mare mi-a fost mirarea – şi curând groaza – când am păşit în pavilionul zero, înconjurat cu un gard înalt de sârmă. Intram într-o bolgie a Infernului dantesc. Murdăria era indescriptibilă. Podelele de ciment păreau să nu fi fost şterse niciodată. Pe săli circulau fiinţe umane descompuse, oameni slabi, cu priviri rătăcite. Se fuma enorm pe săli şi în saloane. Paturile nu aveau, în general, aşternuturi, se dormea pe saltele de paie. Întâmplarea făcea că era ziua şi ora băii. Se făcea coadă la duşuri. Pacienţii de ambele sexe, de-a valma, aşteptau la uşă goi. Unii dintre ei se masturbau sau mimau o penetraţie asupra unor biete oligofrene care păreau mai degrabă măgulite de intenţie. Din sălile cu duşuri se auzea vocea poruncitoare a unui infirmier, dirijând operaţiile.

Eram înlemnit. Obişnuit cu clinica din Bucureşti, care numai luxoasă nu era, dar nu semăna nici pe departe cu ce vedeam aici, aveam sentimentul că trăiesc un coşmar.

Nu am prelungit vizita. La ieşire urma o mică surpriză. Treceam pe alee. Dindărătul gardului de sârmă ne aştepta o mică manifestaţie. „Jos Ceauşescu“, strigau, „Jos comunismul, vrem libertate!“. „Paranoici“, îmi şopti Popescu, „mai avem şi d-ăştia pe-aici!“. A urmat un dejun foarte corect, ciorbă, şniţel pane, prăjitură. Am înghiţit cu noduri. L-am întrebat pe cordialul Popescu cum e posibil să fie atâta mizerie în pavilionul de psihiatrie. Mai ales că restul era atât de bine întreţinut. Mi-a răspuns că din

cauza bolnavilor psihici: provocau dezordine, erau murdari... Numai a bolnavilor, administraţia nu avea nici o vină.

La întoarcere m-am gândit la ce văzusem. Nu putea fi decât o intenţie deliberată de a-i distruge pe aceşti oameni. Cât despre politici... erau acolo. Erau ei realmente *şi* bolnavi? Nu puteam răspunde. În mintea mea nu exista abuzul politic ca fapt caracterizat. Eram revoltat. Ajuns la Bucureşti, am redactat un raport în care am descris oroarea. Dar nu şi mica manifestaţie „politică“, ar fi fost un fel de turnătorie, mă gândeam. Concluzia mea era: închiderea imediată a secţiei de psihiatrie judiciară (numele oficial). V.M.Ţ. mi-a spus că o să transmită raportul, mi-a mulţumit. Inutil să spun că nu s-a făcut nimic. Când am revenit acolo după revoluţie, în 1990, pacienţii politici dispăruseră, dar mizeria era aceeaşi.

...A fost apoi povestea „studentului hitlerist“. Într-o zi, am fost chemat de V. în biroul lui de profesor. Acolo se găsea şi un maior de Securitate. Profesorul mi-a spus că era grăbit (cumula diverse funcţii în Universitate, în Partid, era şi deputat) şi mă ruga să rezolv eu ce doreşte tovarăşul maior. L-am poftit pe ofiţer în biroul meu, mi-a expus cazul: era însărcinat cu o anchetă. Un student de la Politehnică avusese un conflict în legătură cu cazarea în căminul studenţesc. Nu i se dăduse satisfacţie, intrase în conflict cu administraţia căminului şi, din vorbă în vorbă, discuţia se aprinsese. Băiatul se enervase şi spusese că sistemul comunist era mai rău decât cel nazist... mai bine Hitler! „Tovarăşe doctor“, mi-a spus maiorul, „*noi* presupunem că băiatul ăsta e nebun. Dumneavoastră trebuie să ne confirmaţi acest lucru. Dacă nu e bolnav, atunci trebuie să-l arestez“. Am avut impresia clară că se opera asupra mea o presiune; în calitate de medic, eram în dilemă... Am acceptat să-l examinez pe student. Mai precis, mă conformasem unui ordin primit de la şeful meu, Predescu.

Şi a apărut a doua zi un băiat obişnuit, destul de calm, nu prea speriat. Mi-a confirmat lucrurile, chiar aşa se petrecuseră. Am stat de vorbă cu el cam jumătate de oră. Nimic nu părea să indice prezenţa vreunei boli psihice. În ceea ce privea incidentul în cauză, spunea că se enervase şi

reacţionase în felul acela. Ceea ce m-a surprins era că nu căuta să se scuze, atitudinea lui era nuanţată şi mai degrabă netemătoare. Aici eram pus în faţa întrebării la care P. răspunsese atât de categoric: cine se opune unui sistem zdrobitor de puternic e un bolnav mintal. Eu însă nu puteam să-l stigmatizez. Cred că ziua aceea a fost o zi importantă în dezvoltarea conştiinţei mele de psihiatru, am simţit că nu puteam să-mi utilizez cunoştinţele pentru a compromite pe cineva, fie şi în scopul de a-l salva.

Am făcut deci un raport în doi peri. Am spus că nu era bolnav, dar că avea „unele particularităţi caracteriale“. (Se vorbea pe atunci în termenii folosiţi de un psihiatru german, K. Leonhard, un clasic întârziat al psihiatriei, despre „personalităţi accentuate“. Era vorba despre persoane normale psihic, dar care manifestau anumite trăsături de caracter amintindu-le pe cele ce se întâlnesc în bolile psihice. Cineva poate fi bănuitor fără să fie paranoic, sumbru fără să fie depresiv etc.) Concluzia mea era totuşi ambiguă, cum ambiguu eram şi eu în acel moment: studentul să se prezinte periodic la control. Reuşeam să evit internarea în spital, să nu implic psihiatria într-un proces politic, dar păstram totuşi o portiţă deschisă, impunând acel control.

Am avut confirmarea că, din punct de vedere pragmatic, aceasta fusese soluţia bună. Tânărul s-a prezentat o dată sau de două ori la control, după care a încetat să mai vină. Ofiţerul s-a declarat mulţumit. Şeful meu V. a considerat că rezolvasem bine afacerea. Dar, aşa cum am început să consider lucrurile la ceva vreme după aceea, era o soluţie *în cadrul sistemului*. Şi curând nu mai aveam să accept sistemul însuşi, nici soluţiile pe care le propunea.

Însă cazul „studentului hitlerist“ mă mai învăţa ceva: tovarăşii de la Securitate prinseseră obiceiul să scoată castanele din foc cu mâna noastră. Eu lucram la o clinică universitară care nu era un serviciu de medicină legală. Cu ce drept veneau ei să ne bată capul cu o astfel de afacere? Era încă o dovadă a ceea ce presimţeam, şi anume legăturile profunde ale cadrelor superioare psihiatrice (în acest caz, V.) cu organele poliţiei politice. Conexiunile aparente nu erau aceleaşi cu cele ascunse. Ascunse, dar din ce în ce mai evidente.

V. era absolut pe linie când era treaz. Curios, când bea un pahar prea mult (şi asta i se întâmpla nu rar), devenea limbut şi uneori agresiv cu cine nu trebuia. Nu pot să uit un chef organizat la spital cu nu ştiu ce prilej. Se băuse mult. C.C., bufonul-şef al clinicii, era „cuc“. Ca bufon, avea un drept, acela de-a spune lucruri care nu ar fi fost permise unui cetăţean obişnuit. La un moment dat, în hărmălaia generală şi „în fumul de ţigări ca-n nouri“, a început să urle: „Partidul să-mi beleaască pula...“ şi, aţintindu-şi ochii asupra mea (eram responsabil al grupei sindicale), a adăugat cu acelaşi ton răguşit de om beat: „Şi sindicatul!“.

În seara aceea de orgie, V. s-a îmbătat şi el, ca de obicei. Am fost absolut stupefiat să-l văd şi să-l aud: şi-a aţintit ochii asupra portretului lui Ceauşescu (agăţat de perete, ca în toate locurile oficiale) şi a început să-l înjure, numindu-l nebun: „Un nebun ne conduce“ etc. Atunci am învăţat ceva despre ambiguitatea oamenilor din societatea în care trăiam. Asupra unei lumi de lichele, ca să spun lucrurilor pe nume. Acea seară nu a fost începutul deconstruirii ataşamentului meu faţă de lumea aceea. Avea să se desăvârşească ceva mai târziu.

Dar povestesc scena şi cu un alt scop. V. era un om de încredere când nu era beat. Fiind în tren odată – mergeam în grup la Iaşi, unde se ţinea o sesiune ştiinţifică –, l-am auzit (iar era afumat) lăudându-se cu o afacere despre care eram deja la curent. Chivu Stoica, marele conducător comunist, murise de curând, după toate probabilităţile „sinucis“ de nişte zbiri ceauşişti. El avea o nevastă sau o ţiitoare, nu mai ştiu. Această femeie făcuse scandal la înmormântare şi umbla peste tot strigând că al ei Chivu fusese asasinat din ordinul lui Ceauşescu. În tren, după ce băuse mai mult de un pahar de whisky, V. s-a lăudat (e cuvântul potrivit) că-i făcuse expertiza psihiatrică acelei „psihopate“ şi că o trimisese la spital. Poate că, dacă n-ar fi fost sub influenţa alcoolului, nu ar fi povestit despre această expertiză, destinată probabil să rămână discretă. Astupa definitiv o voce acuzatoare.

Să revin la experienţele personale. Cea pe care o relatez acum nu m-a implicat direct. Am luat cunoştinţă de ea din întâmplare. Într-o zi, am fost oprit pe o alee de un ins îmbrăcat în haine de spital. S-a prezentat, era

poetul N.V. Auzisem de el din reviste. N.V. mi s-a plâns că era reţinut într-unul dintre pavilioanele de psihiatrie, internat fără voia lui pentru că fusese critic la adresa politicii actuale (nu am amintiri mai precise asupra naturii conflictului său, după treizeci şi ceva de ani). Mă ruga să fac ceva, să-l salvez. Eram încurcat, nu era în „parohia“ mea. Totuşi, am vorbit cu doctorul S., un psihiatru de partid, mare de stat, impresionant, fost ofiţer, venit se pare la psihiatrie într-un târziu, unul dintre acei oameni care păreau a fi în specialitate pentru a întări supravegherea psihiatrică. Nu ştiu dacă şi cum a avut efect intervenţia mea care-i cerea lui S. să-l ajute pe N.V. Rezultatul a fost totuşi că acesta a părăsit spitalul.

Povestea cu N.V. are şi un epilog sau chiar două. În 1978 sau 1979 (eram deja în Elveţia, mă implicasem masiv împotriva psihiatriei politice), am fost informat chiar de N.V., prin telefon, că plecase din România (nici acum nu ştiu cum). Era internat în lagărul de la Traiskirchen, cum era cazul tuturor refugiaţilor din Est care ajungeau în Austria. Era nenorocit, i-am trimis un ajutor minim. Şi apoi am aflat cu uimire că telefonase la radio Europa Liberă, unde urlase, mă acuzase că m-am purtat prost cu el, că l-am făcut nebun (eu!) şi interzicea să fie folosit numele lui pentru a denunţa abuzurile psihiatriei. Era oricum o cerere prea tardivă, pentru că citasem deja cazul lui. N-am ştiut niciodată ce provocase această izbucnire din partea-i. Poate primise ameninţări. Au trecut zeci de ani până să am ştiri de la el. Se văzuse la New York cu un apropiat prieten de-al meu care-i era văr îndepărtat. Îmi transmisese salutări, scuzându-se totodată pentru ieşirea de la Traiskirchen. Se descurca binişor, devenise un fel de administrator al unui grup mare de imobile.

Şi ajung la al treilea caz, pe care trebuie să-l consider o adevărată luare de conştiinţă pentru mine.

A sosit la clinică un pacient cu un dosar greu. Era vorba despre un om trecut bine de şaptezeci de ani, un avocat din Braşov pe nume H.I. Cenzura (mai târziu, mi-am dat seama că se citeau *toate* scrisorile trimise în străinătate) îi depistase o scrisoare adresată Secretarului General al Naţiunilor Unite, în care spunea că în România nu sunt respectate drepturile omului! Nu era o simplă afirmaţie, ci o descriere circumstanţiată a

diferitelor violări, descriere ce avea o anumită rigoare, era opera unui jurist. Interceptarea scrisorii dusese la o anchetă ale cărei prime elemente ridicau prezumţia de boală mintală. Fusese deci internat la Clinică cu un certificat iniţial (eliberat, cred, la Braşov) care stabilea diagnosticul de „arterioscleroză cerebrală cu diminuarea facultăţilor intelectuale“ şi conchidea la iresponsabilitate. Acest lucru ar fi implicat internarea lui pe o durată indefinită într-o clinică sau un control medical continuu.

Am avut ocazia să stau de vorbă cu H.I., care, în orice caz, nu era dement. Nu era nici măcar vizibil diminuat psihic. Era însă reticent şi speriat de consecinţele faptelor lui. Oricum, din simpla examinare a scrisorii anexate la dosar, se putea vedea că era perfect coerent şi lucid. E remarcabil că scrisese acel memoriu cu ani înaintea semnării acordurilor de la Helsinki (acestea au fost încheiate la 1 august 1975), care legau coexistenţa paşnică de respectarea drepturilor omului. Discuţia exista, el putea să audă despre ea, dar faptul că scrisese despre subiect asumându-şi riscuri mari (chiar dacă acum i se făcuse frică, dar cui nu i s-ar fi făcut?) ar fi trebuit să-l situeze foarte sus în stima noastră.

Or, tocmai în legătură cu acest caz făcuse P. remarca pe care am amintit-o: că e într-adevăr un semn de nebunie să te opui unei puteri atât de mari!

În timp ce H.I. aştepta stabilirea unei comisii şi momentul expertizei, a sosit într-o zi la clinică un colonel de Securitate. S-a închis în birou cu P. (medicul-şef). Când a plecat, P. mi-a spus că fusese vorba despre expertiza lui H.I. *Ei* aveau nevoie de un rezultat destul de repede. P. mi-a cerut să fac parte şi eu din comisie. Am refuzat.

Spre deosebire de momentul cu „studentul hitlerist“, în care căutasem o ieşire onorabilă din situaţie, fără să forţez nota totuşi, acum, refuzând, simţisem că trebuia să spun *nu*. Care au fost condiţiile evoluţiei mele? Fără îndoială, faptul că mă găseam faţă-n faţă cu P., ale cărui sentimente le cunoşteam prea bine şi care mi-era prieten, mi-a uşurat luarea hotărârii. A fost un caz rar în viaţa mea în care m-am determinat nu în funcţie de o adversitate, ci de un sprijin. Într-adevăr, P. mi-a spus că mă înţelege. Nu va cere numirea mea în comisie, îmi respectă punctul de vedere. El însă va

accepta, fiindcă ştie că, într-adevăr, nu te poţi opune decât dacă eşti bolnav mintal etc. etc.

Ca şi cum ar fi dorit să se scuze, să pledeze pentru propriul caz de om obişnuit, cumsecade, P. mi-a vorbit despre colonelul care tocmai ieşise pe uşă. „Ăştia nu sunt nişte bestii“, mi-a spus, parcă scuzându-se că enunţă un paradox. „Sunt şi ei nişte oameni obişnuiţi, cu familie, cu casă...“ Era un discurs despre banalitatea răului. Dar, apărându-l astfel pe reprezentantul represiunii, P. se apăra pe sine, politica lui, care consimţea la concesii în numele inevitabilităţii răului.

Acum se poate înţelege mai bine de ce-mi refuzase P. recomandarea de intrare în partid. Îmi făcuse favoarea de-a nu mă propune pentru comisia de expertizare a lui H.I. Şi, lucru pentru care trebuie să-i păstrez gratitudine, nu mă denunţase că nu am acceptat. Dar să mă mai şi recomande ca membru de partid... era excesiv.

În schimb, nu-şi vor explica – şi nici nu-mi explic – cum eu, care refuzasem să fac o expertiză psihiatrico-politică, puteam să fac demersuri pentru a deveni un membru al acelei organizaţii care nu era altceva decât, aşa cum spunea N.N., un lanţ în plus, o metodă de-a-i controla şi mai bine pe cei cărora li se ofereau privilegii, câteodată considerabile, e drept, dar de cele mai multe ori modeste, o poartă de intrare pentru marile ambiţii, pentru realizarea cărora trebuia să mergi mult mai departe cu renegarea, umilirile şi plăcerile abjecţiei.

Comisia pentru H.I. s-a ţinut deci fără mine. I s-a pus un diagnostic greu, demenţă arteriosclerotică, ce ar fi trebuit să ducă la internarea lui în spital pe termen nelimitat. Ţinând însă seama de vârsta lui, s-a adoptat o jumătate de măsură. A fost lăsat acasă, trebuind doar să se prezinte la policlinică pentru control la un anumit interval de timp.

Mai târziu, când am plecat din România, nu am ezitat să folosesc numele avocatului braşovean pentru a ilustra procedeele psihiatrico-politice. Până când, într-o zi, a venit cineva (nu-mi mai amintesc cine) care mi-a transmis că H.I. mă ruga să nu mai vorbesc despre el. Se exercitaseră presiuni asupra lui – sau poate că nu, era o intoxicare, cum poate fusese şi în cazul lui N.V.? Oricum, câţiva ani n-am mai pronunţat numele lui H.I.

Sigur este doar că ambele interdicţii provenite de la cei în cauză indicau mâna lungă a Securităţii!

1 Decretul 12/65 decidea internarea şi îngrijirea forţată a bolnavilor mintali potenţial periculoşi, iar articolele 113 şi 114 din Codul Penal permiteau reţinerea în instituţii psihiatrice a bolnavilor psihici care comiseseră deja un delict. Aceste reglementări nu aveau un caracter primordial politic, dar puteau fi folosite în scopuri politice. Erau decizii judecătoreşti în care psihiatrul intervenea numai ca expert. Spre deosebire de ce s-a întâmplat mai târziu, după plecarea mea din 1977, când doctorii puteau decide, fără ca dosarul să mai treacă pe la judecător, soarta bolnavului mintal periculos (n.a.).

VII

Tema plecării. *Fuir, là-bas fuir*: versul lui Mallarmé, care ne urmărise tinereţea.

Eram perfect în logica *lor*. Alternativa era: dacă nu eşti nici „membru“, nici turnător, dacă nu pot să facă din tine un nimeni, dacă *ei* nu se hotărăsc să te omoare, atunci pleacă!

Dar asta nu poate fi aşa uşor, ca şi cum te-ai hotărî să faci o vacanţă la Mamaia. E o adevărată iniţiere, cu probele ei de aer, de apă şi de foc.

Să ne vindem scump pielea? Expatrierea e o operaţie alchimică. Piatra filosofilor poate fi obţinută pe două căi: umedă şi uscată. A doua e mai rapidă, dar nesfârşit mai primejdioasă. Plecările pot fi şi ele de două feluri: cu şi fără scandal. Să stai la cheremul autorităţilor, aşteptând să binevoiască să-ţi dea paşaportul. Sau să-ţi vinzi scump pielea. Literalmente.

Fusesem umilit. Simţeam nevoia să-mi regăsesc mândria.

Pentru a continua să rămân implacabil cu mine (am spus mai sus că numai o atare atitudine îmi dă dreptul să fiu la fel cu celălalt), voi spune că nici n-am *vrut* să văd posibilul pact. Nu aveam interesul să văd, lucru care va reieşi din cele ce voi povesti. Nu pot evita să spun aceste lucruri rele despre mine, dacă vreau să-mi ating scopul, cel de-a da de înţeles celor ce n-au apucat vremurile acelea cât de cinic era jocul nostru. Chiar când acceptam să riscăm. Chiar când nu mai acceptam să fim sclavi. Da, n-am vrut să văd.

Obiectivul meu primordial a devenit plecarea. Eram singur în această determinare. Sigur, această decizie trebuia să o iau împreună cu Ioana. Şi ea

ar fi dorit exilul, îl vedea clar ca pe o ieşire din impas, şi încă cu multă vreme înaintea mea. Dar iată, acum nu ajungeam să ne sincronizăm. Când voia ea, nu acceptam eu şi invers.

Într-o zi s-a produs sincronizarea. Am spus amândoi, într-un glas, „să plecăm“. Atunci a fost mai uşor.

Însă impulsul exterior lipsea.

Aici se deschide o mare paranteză. Proiectul plecării era marea temă de discuţii între prieteni. Era aproape semnul prieteniei, făgăduinţa fidelităţii şi a încrederii reciproce. În ceea ce mă priveşte, dar trebuie să fi fost şi alţii la fel, mi-era indiferent dacă X era turnător şi făcea rapoarte că-l „înjur“ pe Ceauşescu. Dar ce aveai la inimă, lucrul cel mai preţios şi mai secret, nu era bine să se ştie. Şi la inimă era dorul de ducă. Nu-mi aduc aminte să fi pomenit de acest secret, dorul de ducă, decât cu prietenii de care eram sigur.

Vechiul meu prieten Matei plecase, şi asta fusese o lovitură. Printre toţi cei care se mai găseau în ţară mai era Gelu Ionescu, cu care puteam evoca fantasma (cum am mai spus, o fantezie e un proiect cu contururile încă vagi). Plecările succesive ale unor prieteni, dar chiar şi ale unor oameni mai puţin apropiaţi, ale unor simpli cunoscuţi, erau lovituri. Era un sentiment de singurătate care se accentua, un şoc ce trebuia să fie absorbit de moralul nostru fragil în luni şi luni de zile. Abia ne regăseam, şi pleca altcineva... Plecarea celor foarte apropiaţi era o traumă permanentă, cicatrizarea ei era problematică.

În lumea noastră, a resturilor burgheziei, readaptate mai mult sau mai puţin la existenţa în socialism, fiecare avea povestea lui de fugă nereuşită. Am povestit cândva tentativa din 1968 (Paris), din 1969 (Lausanne), din 1971 (iar Paris). Ultima, crezusem, avea să fie cu adevărat şi cea de pe urmă[2]. Eram în România şi trebuia să trăiesc.

Nu regret acei ani, chiar dacă a avut loc atunci şi deplorabilul incident cu certificatul cerut de Organe pentru pedofilul-turnător. Plenitudinea acelor ani, în care mă găseam în culmea energiei mele de om matur, nu aş fi întâlnit-o în asceza exilului. Istoria libertăţii mele este şi a perioadei aceleia,

de sclav privilegiat. Am impresia că, în anii aceia, în care nu-mi păsa de nimic, m-am întâlnit cu mine. Deseori m-am gândit că exilul încă din 1971 ar fi fost ca o pasienţă care se închide. Asceza aceea a exilului, extraordinara singurătate, nu aş fi fost capabil s-o suport. Când am fost totuşi condamnat la exil, dobândisem o duritate în plus şi am putut să rezist, în stare de *spor*, zeci de ani (nu ştiu când m-am renăscut, dacă mă voi fi renăscut vreodată).

Aşa cum Pp. decise, cu aroganţa lui neghioabă, să *nu* intru în Partid („de acum încolo o să alergi dumneata după noi“), locotenentul Pârvu, cel care încercase să mă recruteze ca informator, îmi arătase în modul cel mai clar că ţara asta nu mai era a mea. Îmi arătase, cu alte cuvinte, pe unde se află ieşirea. Şi pe el, ca şi pe Pp., trebuie să-l rânduiesc printre oamenii care au influenţat involuntar viaţa mea în sensul favorabil.

Totul în juru-mi se organiza astfel încât exilul se profila cu mai multă precizie. Chiar şi circumstanţele personale, despre care nu vreau să scriu.

Ideea cea mai naturală era să plecăm în Elveţia. Ioana păstrase cetăţenia elveţiană şi mi se părea firesc să mergem acolo. Prin socrul meu, care, elveţian fiind, mergea la Ambasada Elveţiană, am tatonat terenul. Consulul i-a dat un răspuns negativ: chiar având o soţie cu dublă cetăţenie, româno-elveţiană, trebuia să fac dovada că am un angajator în Elveţia. Atunci mi s-ar putea acorda o viză. Mă sfătuia să încerc în altă ţară, de pildă, în Franţa. A promis chiar că va vorbi el cu colegul lui francez.

Nu voi şti niciodată dacă a vorbit, dar am fost bine primit la Consulatul Francez. În birou, un aparat de radio difuza muzică, pentru ca microfoanele să nu poată înregistra, am bănuit. I-am spus consulului că nu mai vreau să trăiesc în România. „Vă înţeleg...“, a răspuns. „Doresc să merg în Franţa.“ „Exilul e ceva greu.“ „Totuşi...“, am insistat. Mi-a spus că pot face o cerere pentru mine şi familia mea. Nu garanta nimic; oricum, răspunsul va dura mult. Şi mai ales va fi greu să obţin viza de plecare. „Sunt gata să iau asupra mea toate greutăţile.“ Am completat formularele acasă, le-am restituit după o zi. „O să dureze cel puţin opt luni“, mi-a spus consulul conducându-mă spre ieşire. *Au revoir*.

2 Am povestit aceste lucruri în *Amintiri în dialog. Memorii* (n.a.).

VIII

Aşa cum am încercat să stabilesc cronologia faptelor, cazul H.I., cererea de înscriere în Partid, tentativa de racolare de către Securitate au avut loc la intervale apropiate, probabil în 1973. Precedentele contacte pe care le-am descris mai sus – inclusiv afacerea cu microfonul secret şi cea cu pedofilul – fuseseră anterioare. Refuzul meu de-a accepta racolarea i-a dat peste cap pe securişti. Nu mi-au mai propus să le fac vreun serviciu, totul s-a petrecut ca şi cum ar fi priceput că nu mai pot conta pe mine.

În schimb, nu am mai putut voiaja. Dorinţa de-a părăsi România era din ce în ce mai intensă. De aceea, m-am decis să fac tot felul de demersuri pentru a obţine un paşaport pentru Occident, urmând să nu mă mai întorc.

Primul proiect a fost să merg la un congres de psihiatrie socială la Atena. Am căpătat avizul locului meu de muncă, necesar pentru obţinerea vizei. Dar lucrurile s-au încurcat la Secţia de Paşapoarte. Viza nu ieşea. Am obţinut o audienţă în sediul din Nicolae Iorga al Miliţiei. M-a primit un căpitan amabil. I-am expus cazul meu, era la curent. Mi-a spus că nu se acordă viza pentru Grecia din pricina evenimentelor de acolo (aşa pot situa momentul: era în 1974, în Grecia era stare de asediu din pricina crizei cipriote). A adăugat pe un ton neglijent că, de altfel, aveam un cumnat fugit în străinătate şi asta era „o problemă“. A fost un eşec, dar a fost totuşi prilejul să-l aud pe ofiţer filosofând: „Ehei, domnule doctor“, mi-a spus, „dumneavoastră ar trebui să ştiţi că în ţara noastră un paşaport nu e un drept, ci un privilegiu“. A fost o adevărată lecţie, tipul nu voia să fie arogant, îmi oferea doar rezultatul, în forma cea mai concisă cu putinţă, al experienţei lui.

Nu-mi mai rămânea decât o cale ocolită. Îl cunoşteam de mult pe G. Un strălucit istoric, o minte luminată. Un caracter oribil. Ca fost student la teologie, era prost văzut, urmărit. Până la urmă, a făcut pactul cu diavolul.

A devenit secretarul general al Asociaţiei „România“, o oficină guvernamentală însărcinată cu propaganda peste hotare, editoarea unei fiţuici care încerca să se infiltreze în mediile diasporei. Stratagema pe care am imaginat-o a fost să mă adresez lui G. pentru a obţine o viză. Asociaţia „România“ se preocupa în principiu şi de cei fugiţi. I-am spus lui G., care m-a primit cu uşurinţă, că eram foarte supărat că nu mai puteam voiaja în străinătate din pricină că aveam pe cumnatul meu, Pierre Bolomey, în Elveţia. Aşa înţelegeau ei să trateze diaspora? Vorbindu-i în acest fel, mă bazam pe retorica obişnuită a „României“, care dorea să menţină legături cu toţi românii din străinătate, chiar şi cu cei fugiţi. G. mi-a răspuns că Pierre trebuia să ia legătura cu un oarecare Polly din Lausanne, preşedintele Asociaţiei Românilor din Elveţia (o oficină securistă, era clar). Dacă făcea Pierre asta, atunci eu aveam o şansă să plec.

Bineînţeles că nici nu m-am ostenit să-i comunic această sugestie cumnatului meu. Dar văzusem cum lucra Asociaţia „România“ şi în ce hal ajunsese bietul G.

Anii aceştia, 1974-1977, au fost anii desprinderii. Da, erau anii când stăteam în fotoliul din faţa bibliotecii şi mă-ntrebam cum te poţi separa de obiectele dragi, de amintiri. Erau anii când eram profund împărţit între dorinţa de-a trăi în ţară, de-a continua să duc acea viaţă plină de culori, inclusiv de tonuri murdare, şi solitudinea rece, puritatea exilului. Era momentul când începuse să se cristalizeze în mine un proiect de operă la care nu am încetat să mă gândesc, dar pe care l-aş fi putut realiza *aici* mai degrabă decât *afară*, unde, prevedeam, va trebui să lupt dur pentru existenţă (e vorba despre *Poetica nebuniei*, a cărei nerealizare e marele eşec al vieţii mele).

Acum, în preajma plecării, mergând la Consulatul Franţei, comisesem ireversibilul – nu vedeam posibilitatea de-a da plecării mele un sens protestatar. Era un act pur negativ, dorinţa de a-mi lichida trecutul cu orice preţ, un preţ greu. În acelaşi timp, viaţa continua. Tot atât de vertiginoasă ca şi înainte. Eram într-un sistem dublu. Pe de o parte, continuam să trăiesc realitatea multicoloră a vieţii mondene şi profesionale, pe de alta, dacă

încercam să vizualizez viitorul, aveam în faţă un fel de şanţ adânc, o prăpastie; dincolo începea un teritoriu necunoscut.

Astfel de momente erau numeroase. Se repetau şi acum, când făcusem primul pas. Eram un sinucigaş care a sărit pe fereastră. Înainte de-a ajunge jos, şocul i se pare incredibil, neverosimil. Ferestrele etajelor se succedă vesel şi viu în faţa lui. Continuam să trăiesc, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Era un fel de „apocalipsă veselă“ a persoanei mele private. Deja mă simţeam mai bine. Comisesem un act de libertate, îi şi simţeam efectele. Dar, odată intrat pe panta libertăţii, eşti ispitit, salutar ispitit, să continui. Ceva izvorât din firea împotrivirii creştea în mine.

Trebuie să fac ceva aici. Nu puteam să plec aşa, trăgând uşa încet, să nu se audă. După atâtea umilinţe, se deştepta în mine ceva din natura salutară a orgoliului.

De mai mulţi ani primeam gratuit prin poştă o revistă, *American Journal of Orthopsychiatry*. N-am ştiut niciodată cine mi-o trimitea. Probabil o organizaţie occidentală care finanţa „gândirea liberă“. Pe ultima pagină se făcea publicitate la *Amnesty International*. Cu adresa ei (la Londra), dacă ai fi vrut să semnalezi o victimă pentru care ei ar fi putut să intervină. I-am arătat-o Ioanei, am fi putut avea nevoie de ea. Când voi fi arestat (glumeam doar pe jumătate), să scrie la adresa aceea.

Acum, chestiunea devenea de actualitate.

Fusesem martorul represiunii psihiatrice.

Odată ajuns acolo, voi vorbi.

Eram însă tulburat de un lucru: cum să taci aici, vorbind abia acolo, când vei fi în siguranţă? Dar rezistasem, cel puţin, refuzând să devin informator. Jocul ăsta părea să aibă o anumită valoare.

IX

Îmi aduc aminte că am stat de vorbă cu L., care îmi era „un fel de prieten“, cum se exprimase. Consideram că are o experienţă în materie de Occident. Cu el am stabilit ce greu va fi – de fapt, imposibil – să refac o poziţie universitară acolo sau cel puţin să pot avea o anumită notorietate ştiinţifică. Îţi trebuie, vorbeam cu L., cel puţin zece ani ca să devii cunoscut acolo. Dar eu trecusem de patruzeci. Iar societatea nu se mai interesează de cincuagenari. Pierdusem, de fapt, cursa cu timpul. Nu era mai bine să mă resemnez? Eu personal nu trăiam prea rău aici. Chiar nefiind în partid, făceam parte din *establishment*. Reuşisem chiar să descurajez sirenele Securităţii. În ceea ce-l priveşte pe L., confidentul meu de moment, el nu mă încuraja să plec; dimpotrivă, socotea că nu sunt destul de tare pentru a da lupta. Poate nu voia să fie acuzat că face discipoli întru disidenţă.

Un lucru mi se părea totuşi clar: plecat sau nu, nu mai puteam duce acea existenţă „de moluscă“ (expresie consacrată în societatea noastră). Ceva se schimbase în mine. Poate că în acest sens a jucat un rol şi semnarea acordurilor de la Helsinki (1 august 1975), în care se făcea o referire explicită la respectarea drepturilor omului. Trebuia protestat, chiar dacă nu eram încă decis pentru o acţiune energică.

Cred că în jurul meu plutea un aer de plecare, de disidenţă sau mai ştiu eu de ce. Am povestit despre acel coleg; m-a întâlnit odată pe aleile spitalului. Mi-a spus, uitându-se într-un anumit fel la mine: „Ai un aer de călător, Ioane, nu mai eşti aici“. Era şi simţământul meu; negativul exilului, într-un fel. Aşa cum, mai târziu, fiind *acolo*, eram de fapt *aici*, tot aşa cum cu un an înaintea plecării eram deja plecat cu o parte importantă şi semnificativ vizibilă a mea. În această stare m-am pomenit într-o zi chemat la telefon de F.S., fosta soţie a lui M.S., oameni pe care-i frecventasem în familie mai ales pe la începutul anilor ’60. Voia să trec pe la ea şi m-am dus

într-o după-amiază. Acolo era şi prietenul ei P.C., un vechi comunist care stătuse în închisoare cu Gheorghiu-Dej şi compania, iar acum era dezamăgit. Ca şi alţi vechi comunişti, P.C. era în primul rând un anticeauşist. Acum, el împreună cu F.S. voiau să-mi pună o întrebare precisă: era Ceauşescu bolnav mintal? Da sau nu? Am înţeles că mă sondau. Era posibilă o rezistenţă centrată pe declararea lui Ceauşescu incapabil să conducă fiindcă e nebun? Mie o asemenea idee mi se părea inacceptabilă. Mai întâi, ca psihiatru, găseam că nu existau elemente pentru a pune un asemenea diagnostic. Al doilea, nu ar fi fost o asemenea iniţiativă chiar contrariul căii pe care mă angajasem, deocamdată timid, lupta contra psihiatriei politice? Am refuzat aşadar proiectul utopic, lăsându-i poate dezamăgiţi pe cei doi.

Dar ideea, sub forma unei fantasme, circula. Se povestea, tot cam pe vremea aceea, că ministrul Sănătăţii, Theodor Burghele, convocase un fel de Consiliu Sanitar Suprem ad-hoc şi declarase: „Tovarăşi, avem o gravă problemă: tovarăşul Ceauşescu a înnebunit!“. Evident, nu era umbră de adevăr în această istorie, dar zvonurile sunt şi ele expresii ale unor fantasme colective, ale unor dorinţe oprite.

Cei care încearcă să simplifice lucrurile, spunând că anii ’70 au fost exclusiv ani de regresiune socială, greşesc. Evident, era perioada „Cântării României“, a însăilărilor patriotardo-imbecile. Dar evenimente ca Helsinki încurajau şi anumite idei de rezistenţă. Lumea nu mai era dispusă să alunece complet sub un jug de tip stalinist. Atmosfera *mondială* nu mai mergea în acest sens.

Un exemplu: îmi aduc aminte de şedinţa de la Cabinetul de Partid al municipiului Bucureşti (această scenă i-am povestit-o şi lui Gh. Brătescu, care a reprodus-o în a sa *Istorie a psihanalizei în România*). M-am pomenit într-o zi cu un telefon de la sus-amintita instituţie. Mă invitau să particip la o dezbatere despre Freud! Cabinetele de partid erau de fapt nişte cimitire ale elefanţilor. Veneau acolo mai ales pensionari de partid, să-şi petreacă câteva ore ideologico-culturale la căldurică. Probabil că un asemenea

subiect era o excepţie sau poate că şedinţa a evoluat altfel decât se aşteptau organizatorii: ne-am întâlnit la Cabinet (care funcţiona în clădirea mare a tribunalului, pe Splai) doctorul Victor Săhleanu, un publicist marxist tânăr pe nume Stoica (şi mai cum?) şi cu mine. În sală, oameni vârstnici, cam 20-30 la număr. Săhleanu, un poligraf şi un popularizator, cu un rol absolut pozitiv în epocă, fusese în fruntea marilor campanii antidogmatice. Ca student în ultimii ani (sau poate eram deja preparator), asistasem, la Casa Universitarilor, la o dezbatere în care, alături de profesorul Repciuc, Săhleanu apărase noua genetică (dublul helix) împotriva unui obscur biolog miciurinist. Mai aproape de întâlnirea noastră, republicase, modificând-o, cartea lui Popescu-Sibiu despre psihanaliză sub titlul *Introducere critică în psihanaliză* (1972), pe care mă grăbisem s-o recenzez la Radio. A luat deci cuvântul Săhleanu, l-am luat eu, amândoi apărând punctul de vedere psihanalitic, în special freudian. Publicul asculta atent. Apoi a vorbit Stoica. Pentru el, psihanaliza era reacţionară, idealistă, burgheză etc. Freud era mai ales un toxicoman care ajutase la răspândirea cocainomaniei. Au început să ia cuvântul diferiţi oameni din public. De pildă, o femeie mai în vârstă, care şi-a amintit că la ei, în cercul marxist din Botoşani, prin anii ’20, Freud era considerat un autor progresist. Aşa că se miră că tovarăşul Stoica spune astfel de vorbe. Stoica a încercat să răspundă dur, dar nu i-a mers. Un ins încă şi mai vârstnic l-a întrerupt, spunându-i că au trecut vremurile lui Stalin, acum nu mai erau dispuşi să se lase terorizaţi. Era aproape o mică revoltă! Lucrurile s-au isprăvit printr-o victorie din partea reformatorilor, numitul Stoica era semifurios-semiîncurcat, iar directorul cabinetului numai lapte şi miere cu mine şi cu Săhleanu.

În această ambianţă am decis să scriu un articol pe care l-am intitulat „Psihiatrie, antipsihiatrie şi hiperpsihiatrie“. Discutam despre puterile pe care le avea psihiatria în societate, despre criticarea acestui rol de către antipsihiatri. La urmă vorbeam despre utilizarea psihiatriei în alte scopuri decât cele pur medicale. O aluzie la psihiatria politică. Articolul a apărut în *Viaţa românească* din noiembrie 1976, dar eu îl scrisesem la începutul acelui an. Nu a făcut obiectul unei cenzuri. Convingerea mea e că nimeni nu a înţeles despre ce vorbeam, care era miza reală a textului. Pe de altă parte,

Viaţa românească avea un tiraj minuscul, iar regula de aur era că, cu cât o publicaţie avea un tiraj mai mic, cu atât cenzura era mai puţin exigentă. Era o regulă bună, nimeni nu ar fi observat scrierea mea dacă nu m-aş fi ocupat eu de difuzarea ei.

Apariţia se petrecea cam la şase luni după ce depusesem cererea la Consulatul Franţei. Parcă uitasem că cerusem să plecăm din ţară. Viaţa mergea înainte cu putere. Eram obişnuiţi cu refuzurile. Ideea plecării părea neverosimilă. Totuşi, acest articol, aşa neobservat cum fusese, aşa de aluziv în formularea lui, era un pas înainte, cel puţin pentru mine.

M-am decis către sfârşitul anului să trimit acest articol la Paris, Monicăi Lovinescu şi lui Virgil Ierunca. Curierul ideal era L., care l-a băgat în papuci, nu ştiu exact cum proceda. Fapt e că Ieruncii, ca şi M.F., l-au citit. L. s-a întors pe la începutul lui ianuarie. A venit la noi într-o seară. Da, dăduse articolul. „Şi ce spuseseră cei *de-acolo*?“ „Au zis că să *te bagi* şi tu la Goma.“

Goma. Ce subiect! Ştiam, fireşte, ca toată lumea, că Goma, refugiat din Basarabia, fost student al „şcolii de scriitori“ iniţiate de partid în anii ’50, fost deţinut politic în urma solidarizării cu revoluţia ungară din 1956, aderentul pentru o clipă entuziast al lui Ceauşescu în momentul august 1968 (am mai vorbit despre asta), devenise un adversar al regimului după ce publicase *Ostinato* în Occident, iar unii îl porecliseră *un Soljenistyne roumain.* Goma, ultrasupravegheat, izolat, trăia în Drumul Taberei cu soţia lui Ana (născută Năvodaru, fiica unui activist comunist în declin) şi micul lor Filip. Ştia, din vizitele anterioare ale lui M.F. în România, că Goma era în legătură cu Parisul şi în special cu cuplul Ierunca. Faptul că era publicat la Paris stârnise, fireşte, o antipatie şi mai vie contra lui în rândul scriitorilor, iar pentru autorităţi era de-a dreptul un „trădător“.

Goma ca soluţie? Nici pentru mine, nici pentru Ioana aventura nu părea posibilă încă. Totuşi, am notat posibilitatea. În mijlocul furtunii, mai aşteptam. Ezitam.

Furtună, da, mai ales că, în urma valului provocat de acordurile de la Helsinki, cu accentul asupra drepturilor omului, lucrurile se precipitau. Apăruse, la începutul lui ianuarie, în Cehoslovacia, *Charta 1977*, care cerea

respectarea drepturilor omului. Goma îi trimisese o scrisoare lui Ceauşescu în care se declara solidar cu aceşti intelectuali, printre care se număra şi Václav Havel. Fireşte, supravegherea din partea Securităţii crescuse. Ar fi putut să fie arestat. Dar, în atmosfera post-Helsinki, persecutarea opozanţilor devenise un lucru mai complicat.

În mijlocul acestor frământări, mi-am adus aminte de cererea de viză depusă la Consulatul Francez. Nu mai aveam nimic de pierdut, am judecat. Am mers acolo, am intrat fără teamă în clădirea din Strada Biserica Amzei. Ce se întâmplase cu cererea noastră? „Un moment... Da, a sosit! Aţi obţinut viza de plecare, cu dreptul de-a vă stabili în Franţa dumneavoastră şi familia dumneavoastră. Rămâne să obţineţi paşaportul şi viza românească!“

Uşor de zis, mai greu de făcut.

Nimic nu poate explica mai bine acea contradicţie în care trăiam decât povestirea zilei în care am fost la Secţia de Paşapoarte a Miliţiei pentru a iniţia cererea de plecare „definitivă“ (cum se zicea pe atunci) din ţară.

Acest demers, disperat cum era, avea dichisul lui. Trebuia mai întâi să completezi aşa-zisele „formulare mici“, care nu erau altceva decât nişte autodenunţuri. Îţi anunţai intenţia de-a pleca. Dar numai după deliberare autorităţile îţi comunicau că ai dreptul să faci *o adevărată* cerere de plecare definitivă.

Cererea preliminară nu putea fi depusă decât o dată pe săptămână, într-un singur loc, şi anume la Secţia de Paşapoarte din strada Nicolae Iorga. Am renunţat la consultaţiile pe care le dădeam în acea după-amiază de miercuri (era către mijlocul lui februarie) şi m-am înfiinţat în seara aceea de iarnă la poarta secţiei. Eram o mână de oameni, aşteptând în frig dreptul la expatriere, să se deschidă uşile secţiei, în acea înserare a înserărilor. Am pătruns imediat.

Aveam senzaţia unui autodenunţ. Deveneai, dintr-un cetăţean leal, dintr-odată, un „trădător“. Eram fără culpabilitate, dar conştient că intram în rândul celor a căror infidelitate avea să fie acum dovedită.

Am ajuns în faţa ghişeului. Capul ofiţerului îmi apăru înaintea ochilor. De fapt, numai bărbia lui, fiindcă restul obrazului se găsea deasupra micii deschizături. „Vreau să plec, împreună cu familia mea“, am spus cu o voce

limpede, „în Franţa.“ Şi am întins buletinele de identitate, al meu şi al Ioanei, prin ferestruică. „De ce minister depindeţi?“, s-a auzit vocea politicoasă, „fiindcă va trebui să anunţăm“. Acest avertisment suna ca o ultimă şansă. Mai aveam posibilitatea s-o iau la fugă şi totul ar fi reintrat în normal. Eu însă am spus de ce minister depindeam, iar ofiţerul mi-a întins formularele, notându-mi numele.

Formularele nu puteau fi completate pe loc, trebuia să merg acasă, să iau şi semnătura Ioanei (cu atât mai mult cu cât era vorba despre copii şi trebuia, pentru ei doi, consimţământul ambilor părinţi). Era o cursă contracronometru. Am ieşit în stradă şi am tras aer în piept. *Săvârşisem* un act liber, deci *eram* liber! Acest sentiment de libertate nu avea să mă părăsească până la plecarea din România. Nu absenţa constrângerii te face liber, ci *prezenţa* ei. Libertatea stă în înlăturarea frânghiilor care te leagă (şi, cu cât mai violent e gestul, cu cât mai strânse sunt corzile, cu atât mai mare e sporul de libertate), nu în gesturile pe care le faci după aceea. Este liber omul care nu a fost niciodată constrâns? Aş fi spus atunci – am continuat să cred – că nu.

Am mers deci grăbit acasă. M-am aşezat la birou şi am completat în mare viteză micile foi de hârtie pe care le-a semnat şi Ioana. M-am reîntors cu maşina în strada Iorga, chiar înainte de închidere, şi am lăsat acele autodenunţuri, confirmând incertitudinea şi speranţa care erau de-acum încolo ale noastre, împreună.

...În aceeaşi seară aveam musafiri. Pe de o parte, făceam un gest atât de definitiv ca acesta, renunţarea la o anumită virtualitate a existenţei în favoarea alteia; pe de alta, plănuisem un act monden, unul care nu avea sens decât dacă ar fi urmat să rămânem în ţară: să vedem oameni, promisiune pentru alte revederi... Iar noi ne pregăteam de marea ruptură... Musafirii noştri erau soţii Dimisianu, oameni din lumea literelor, şi matematicianul-poetician Solomon Marcus, pe care începusem să-l cunosc prin preocupările mele asupra „poeticii nebuniei“. Am stat de vorbă toată seara, ca şi cum nimic special nu s-ar fi întâmplat pentru noi în ziua aceea. Viaţa continua totuşi să curgă, ca un fluviu liniştit. Dacă povestesc faptele trăite cu atâtea amănunte este fiindcă sper să surprind un fapt general: viaţa e plină de

planuri paralele, de curente care aleargă în aceeaşi direcţie, cu viteze diferite.

...N-a trecut o săptămână şi am primit o vizită. Era Ion Negoiţescu, „Nego“. Ce voia el să ne spună? „Am auzit că aţi făcut o cerere de plecare definitivă din România!“ „Mă bucur şi sunt trist. Trebuie să plecaţi din porcăria asta“ (era retorica obişnuită nu numai a lui, ci, oarecum, universală). „Sunt trist“, a adăugat, „dar e mai bine pentru voi, pentru copii. Însă“, a spus, „trebuie să vă vindeţi scump pielea. Ion, nu poţi pleca aşa. Trebuie să te solidarizezi cu Goma.“

Eu făcusem deja un demers. Un gest pe care îl socotisem curajos, dar care, în fond, era de o imensă ambiguitate: îndată ce depusesem formularele mici, i-am adresat o scrisoare lui Ştefan Andrei. Nu-l cunoşteam personal. Ştiam doar că era un personaj foarte puternic, apropiat lui Ceauşescu. I-am scris deci că depusesem o cerere de plecare definitivă din România, fiindcă nu eram de acord cu multe lucruri care se întâmplau aici. Şi, pe de altă parte, că trebuie să existe o alternativă pentru viitorul ţării, alta decât regimul actual. Făceam apel la patriotismul conducătorilor de atunci pentru a obţine plecarea din România! Scrisoarea mea a rămas fără răspuns şi nici în cursul anchetei de la Securitate care a urmat nu s-a făcut vreo aluzie la ea. Era un act de temeritate inutil, am judecat curând, o adevărată lovitură de sabie în apă.

Apoi l-am văzut pe Al. Ivasiuc. Am mai povestit că îl frecventasem în anii din urmă, în special după plecarea lui Matei. Inteligenţa lui mobilă îmi făcea plăcere, deşi uneori mă angoasa. Era ceva incontrolabil în Saşa, ceva neliniştitor. Aderenţa lui la un marxism teoretic şi imaginar era pentru el calea către o soluţie, către o societate mai dreaptă şi deci mai funcţională. Cale utopică, desigur, care-i atrăsese întrebarea ironică a lui Burtică dacă era evreu. Care mă atrăsese şi pe mine un moment, cu teoria mea că alienarea socială definită de marxism nu slăbeşte în socialism, dimpotrivă. Nu mă jena posibilul, chiar probabilul rol de informator al lui Ivasiuc. Vorbeam liber în faţa lui (totuşi, nu până la a-i mărturisi că făcusem un demers să emigrez), considerând că „securismul“ era în primul rând o

chestiune de conştiinţă a lui. Iar cine i se destăinuia o făcea pe propria răspundere, căci relaţia lui cu Organele era un lucru prea evident.

Ivasiuc mi-a dăruit în lunile acelea ultimul lui roman, *Racul*, poate cel mai bun pe care l-a scris. Acţiunea se petrece într-o ţară latino-americană. Personajul principal, Miguel, e un tânăr care e un fel de şef de cabinet al odiosului dictator al acelei ţărişoare. Miguel nu e de acord cu politica patronului său, pe care continuă totuşi să-l servească. Izbucneşte o răscoală populară, regimul e ameninţat. Ce va face tânărul? În scena finală, Miguel se găseşte între cele două tabere şi moare împuşcat. Poate de poliţie, poate de răsculaţi. Cadavrul lui rămâne în *no man's land.*

Era clar pentru mine că Saşa se proiecta în acest personaj. Destinul lui se juca într-o profundă ambivalenţă. Era atras ca un fluture de noapte de luminile rampei, se simţea bine în compania unor ştabi mai luminaţi, ca Valter Roman; acolo întâlnea vechi comunişti internaţionali, pe Santiago Carillo, de exemplu, aflat încă în exil. Pe de altă parte, în eul lui profund, era anticeauşist, comunismul de cazarmă îi făcea oroare, detesta personajul însuşi al dictatorului, aşa cum îl detestam cu toţii. Dar îl ura şi pe Goma, pe care din ins vulgar şi malefic nu-l scotea. Totuşi, de când Goma se pronunţase atât de categoric în sprijinul autorilor Manifestului celor 2 000 de cuvinte din Cehoslovacia, sentimentele lui atinseseră un paroxism. Simţea nevoia să facă şi el ceva. Cât era vanitate (multe acţiuni ale lui erau dictate de vanitate, dar nu era oare şi cazul lui Goma, nu e vanitatea un mobil foarte răspândit?) şi cât era convingere curată nu se poate spune. Un lucru era sigur: îi era frică. Şi mai era ceva: n-ar fi vrut să se înhame la căruţa trasă de Paul Goma. Când l-am văzut pentru ultima oară în viaţă pe Ivasiuc (îmi aduc precis aminte, plimbându-mă cu el la Herăstrău, trebuie să fi fost duminică dimineaţa, o dimineaţă blândă, însorită, de 1 martie), era agitat, nemulţumit, perplex, într-o confuzie greu de descris. Nu i-am împărtăşit îndemnul pe care mi-l adresase Nego, de-a adera la mişcarea lui Goma, şi nici nu l-am încurajat în ideile lui de-a organiza o disidenţă. Mi-am dat seama că erau mai mult fantasme decât gânduri clare, planuri. Numai fantasme, de fapt. Deci alături de Saşa nu era nimic de făcut. Nu-mi rămâneau decât două posibilităţi: să aştept pasiv decizia autorităţilor sau să

mă angajez în acţiune. Şi acţiunea nu avea, în zilele acelea de martie 1977, decât un nume: Goma.

În luarea deciziei, un lucru conta enorm: mă situam într-o prelungire şi, în acelaşi timp, într-o ruptură cu destinul tatălui meu. Ceea ce el nu reuşise, să rupă cu ce detestase, poate aveam s-o fac eu. Ceea ce voise să facă, să plece din ţară, să aleagă exilul, aveam eu să realizez. Sentimentul ciudat că-l voi răzbuna mă stăpânea în acele zile (ecoul acestei stări de spirit se găseşte şi în scrisoarea către Goma). Nego reuşise să trezească în mine un anumit sentiment de demnitate, tocit de anii de supunere. Cei ce l-au cunoscut pe Nego pot mărturisi că el avea o asemenea putere de catalizator etic. Homosexualitatea lui afişată juca un rol în această atitudine. Fiind considerat după canonul conformist un ins imoral, homosexualul adoptă atitudini rigoriste care-i stau bine. O astfel de reacţie e un indiciu de calitate morală. Fapt e că m-am decis să „mă duc“ la Goma.

Am făcut-o, dar un moment mai târziu, pe 6 martie. Fiindcă pe 4, seara, la ora 9.25, s-a produs teribilul cutremur de pământ. Pe care l-am trăit acasă, cu Tudor (care avea opt ani) în braţe. Cu Ioana, care era pe jumătate imobilizată din cauza unui ghips după un accident de schi. Cu L., care venise în seara aceea la noi, cum venea adesea în ultima vreme (el era la curent cu cererea de plecare şi cred că-i vorbisem de dorinţa de-a „merge“ la Goma). Când s-a liniştit seismul, după 72 de secunde care duraseră, duraseră... barba lui L. devenise albă de molozul căzut din tavan. Ştefan o tulise în cea mai mare viteză în grădină, zidul ce ne despărţea de vecini era să-i cadă în cap. Nu voi povesti turul meu cu maşina prin oraşul devastat, veştile groaznice despre dărâmări şi dispariţii... Ne-am culcat epuizaţi aproape de zi în casa întunecată şi rece (electricitatea şi gazul fuseseră tăiate), în vibraţia continuă a replicilor seismice.

În zilele următoare i-am scris lui Goma. Într-o bună dimineaţă, m-am dus la el, în tovărăşia lui Ion Negoiţescu.

Pe Aleea Compozitorilor.

Pe Goma îl întâlnisem o singură dată, cu numai câteva săptămâni în urmă, în apartamentul lui Nego din Calea Victoriei. Acesta organizase la el acasă, lucru neobişnuit, o recepţie. Dintre invitaţi, mi-l aduc aminte pe

Breban şi, evident, pe Goma, cu care n-am schimbat decât două cuvinte convenţionale. Prezenţa lui Goma în casa lui Nego era totuşi o surpriză, fiindcă el era un proscris şi mă îndoiesc că-l mai invita cineva, mai ales din lumea literară.

Acum, alegerea era făcută. Am mers deci în Drumul Taberei, pe Aleea Compozitorilor, am urcat până la Goma fără să întâmpinăm vreun obstacol. A fost o surpriză pentru el. I-am citit cu voce tare scrisoarea mea. Pot să spun că Goma era încântat; şi el, şi soţia lui Ana. În timp ce citeam, se auzeau lovituri puternice în uşa unei alte camere alăturate a micului apartament de bloc în care ne găseam. „E fiul nostru Filip“, ne-au explicat gazdele, „are doi ani şi nu-l putem lăsa cu noi fiindcă n-am putea vorbi!“. Loviturile continuau, aşa că eu am încercat o glumă: „E un disident!“. „Nu“, mi-a răspuns Paul, „e un deţinut politic!“.

Pragmatic, Goma mi-a spus că vrea să bată scrisoarea la maşină, s-o treacă agenţiilor de presă. Zis şi făcut: a bătut-o cu o viteză de dactilograf profesionist, în mai multe exemplare, cu indigo şi mi-a arătat-o. Am remarcat că tăiase câteva cuvinte. Despre ce era vorba? Eu scrisesem: „Într-adevăr, tot ce ni s-a întâmplat în toţi aceşti treizeci *şi ceva* de ani nu a fost de natură să satisfacă orgoliul nostru“ (făcând aluzie, cum dezvoltam mai jos, la dictaturile prin care trecuse România *ale unor asupritori brutali*). El însă tăiase „şi ceva“ şi pusese, în loc de pluralul „dictaturi“, singularul. Era clar că eu voiam să mă refer şi la dictatura lui Antonescu, în timp ce el ţinea să vorbim numai despre comunism, adică numai despre ce se întâmplase din 1947 încoace. Am remarcat acest lucru şi i l-am împărtăşit. Goma a răspuns că nu era cazul să vorbim despre altceva decât despre comunism. Trebuie să avem o unitate de subiect, spunea, cu un argument scriitoricesc. Am fost de acord, nu era cazul *atunci* să judecăm toată istoria, dar alte mici semne pe care mi le-a dat cu timpul aveau să-mi arate că acordul nostru stătea pe o bază limitată. Discuţia continua. Era totuşi minunat să poţi vorbi complet liber, liber faţă de tine, în primul rând. Desigur, vorbeam cu prietenii mei, cu Matei (plecat, la data aceea, de trei ani din ţară), cu Gelu Ionescu, cu foarte puţini oameni. Diferenţa era că, vorbind sincer cu prietenii, porneam de la ipoteza discreţiei lor. Mă descărcam de tensiunea

indignării, ştiind că ei nu vor vorbi mai departe sau, cel puţin, că părerile mele nu vor ajunge la Securitate. Acum, dimpotrivă, ştiam şi chiar doream ca părerile mele să devină publice. Cu o curiozitate lesne de înţeles, l-am întrebat unde se găseau microfoanele care înregistrau convorbirile noastre. Nu erau în apartament, mi-a explicat Paul, ci undeva în afară, poate în blocul de vizavi. Organele foloseau o aparatură sofisticată, care permitea asemenea performanţe. Cu ani înainte, văzusem un film cu Gene Hackman despre un spion american care încerca asemenea aparate, aşa că mi-am dat seama că era tehnic posibil. Paul răscolise tot apartamentul şi era sigur că mijloacele de ascultare erau undeva afară.

Cu ocazia asta, Goma mi-a spus că aflase de practica internărilor psihiatrico-politice şi chiar transmisese în Occident cazul lui Vasile Paraschiv. I-am confirmat ce ştiam şi eu, iar din acel moment a început angajamentul meu contra psihiatriei politice, care a constituit o cauză a vieţii mele căreia m-am dedicat pot să spun, fără falsă modestie.

Am plecat din Compozitorilor foarte încântat şi plin de speranţe. Aşteptam ecouri, care nu au întârziat. Nu pot să spun dacă în seara aceea chiar, poate în următoarea, scrisoarea mea era citită la Radio Europa Liberă. Eram compromis şi fericit de-a fi compromis.

Din acel moment, totul a început să se accelereze. Primul semn a fost, a doua zi după difuzarea scrisorii mele la radio, întâlnirea la ora 8.00 dimineaţa, în curtea spitalului, cu P. Era palid, descompus la faţă. Cu o voce greu de descris, mi-a spus: „Am auzit că ai aderat la Goma şi că vrei să pleci: bine faci, domnule, dă-i în pizda mă-sii pe porcii ăştia!“. Şi a plecat repede, ca şi cum nu voia să fim văzuţi împreună. Era ultima mea convorbire cu el şi penultima dată când îl vedeam (ultima a fost când a vorbit împotriva mea la şedinţa în care am fost dat afară din Universitate, dar să nu anticipez).

Poate chiar în ultima zi în care am fost la spital, s-a petrecut un fapt semnificativ. Îl îngrijeam de câteva luni pe un excelent umorist, un băiat încă tânăr, care publicase schiţe remarcate. Ca toţi umoriştii, era depresiv. Dar era şi un om cu principii, refuza cu orice preţ să se lase cumpărat, să meargă pe linia convenţiilor impuse. Fusese dat afară de peste tot. Impasul

lui era total. Eu îl susţineam cât puteam, dar nu puteam spune că-l făceam să iasă din depresie. Atât că nu se sinucidea. În acea zi, ultima zi de activitate la clinică, a sosit radios. Mi-a spus: „Am auzit că aţi dat o declaraţie contra regimului. Eu m-am vindecat. Dacă psihiatrul meu a avut curajul să vorbească, atunci o să am şi eu curajul s-o fac. Dacă psihiatrul meu are curajul să plece, atunci am să plec şi eu“. Era cel mai frumos elogiu pe care puteam să-l primesc şi niciodată în lunga mea carieră de medic nu am mai primit unul atât de mare. Efectiv, umoristul a plecat din ţară şi şi-a urmat calea de neconformist absolut, cu dificultăţile pe care o astfel de existenţă le presupune.

În aceeaşi zi, m-am întâlnit cu colegul meu Ion Cucu. Pornisem împreună în psihiatrie. Cucu, moldovean din Păstrăveni (Neamţ), era un ambiţios refulat, dar, în felul lui, un iredentist, avea ceva din cerbicia răzeşului. Tot în acelaşi timp, aşa cum începusem meseria, făcusem cererea de intrare în Partid. Şi amândoi aşteptam de atunci, de câţiva ani bunişori. Cucu nu aflase încă de povestea cu Europa Liberă – nu ştiu cum se făcuse. Mi-a spus: „Să ştii că am vorbit cu Predescu. A zis că o să facă ceva, să accelereze intrarea noastră în Partid“. „Prea târziu“, i-am răspuns enigmatic. El a intrat în Partid curând, dar a rămas revoltat şi mai ales neacceptat de camarila psihiatrică bucureşteană, care nu-l recunoştea ca pe unul dintre ai ei. În nişte memorii pe care le-a publicat relatează că a fondat o grupare de rezistenţă psihiatrică. În fond, această grupare nu s-a compus niciodată decât din el însuşi.

...Presiunea asupra mea creştea. Într-o dimineaţă, am fost trezit de telefon pe la 6.30. Cel de la capătul celălalt al firului vorbea de la un post public, se auzea vacarmul străzii. „Domnu’ doctor“, mi-a spus, „sunt cineva căruia i-aţi făcut un serviciu odată. Aveţi grijă, vi se pregăteşte o provocare. Fiţi foarte atent“. Telefonul s-a închis.

Oricum, la spital nu mai era de mers. Situaţia mea era a unui ciumat: cine venea în contact cu mine risca să se contamineze. Am anunţat-o pe secretara clinicii că intram în concediu şi dus am fost. Nu m-am mai întors acolo decât după câteva săptămâni, aproape pe ascuns, să-mi iau câteva lucruri personale. Astfel se isprăvea pentru mine o întreagă etapă a vieţii,

viaţa de „tânăr de mare viitor“ în România socialistă. O viaţă uşoară într-o lume detestabilă, de care mă distanţasem tot mai mult, în loc să mă adaptez.

A început un fel de concediu. Nu m-am mai dus nici la policlinica cu plată, miercurea. În schimb, mergeam la Goma. De data asta, singur, fără Nego. La prima revizitare l-am găsit încurcat. Unui ziarist străin el îi spusese că un psihiatru, Ion Vianu, îi confirmase că existau internări psihiatrice abuzive. Acest ziarist înţelesese greşit şi scrisese o corespondenţă în care anunţase că doctorul Vianu făcuse internări abuzive. Goma era dezolat, mi-a spus că va da o rectificare. Ceea ce a şi făcut.

Dar am vorbit mai mult despre cazurile pe care le întâlnisem, şi el de ale lui. El nota conştiincios ce-i spuneam şi comunica mai departe, prin ziarişti. Aşa se face că, în zilele următoare, au apărut alte cronici la postul Europa Liberă, pe care în România îl asculta toată lumea. Era începutul unei campanii care nu s-a oprit nici azi (noiembrie 2006), fiindcă statul român nu a recunoscut niciodată oficial faptul internărilor abuzive şi nu s-a distanţat de el.

Mie mi se părea că nu fac destul scandal. Şi aveam dreptate. De aceea, i-am scris o scrisoare agresivă şefului meu, profesorul Predescu, în care-l acuzam de activism mărginit şi vorbeam despre implicarea lui în psihiatria politică. Îngrijorat că nu avea să-i facă publicitate, am făcut o copie şi i-am trimis-o rectorului, profesorul Proca. Un mare scandal se declanşa, în fine.

Trebuie înţeles că implicarea mea – şi a noastră, de vreme ce acţiunea lui Goma se amplifica cu fiecare zi ce trecea – se desfăşura pe fondul zilelor catastrofale de după marele cutremur de pământ. Dispăruţii erau numeroşi. Unul dintre primii despre care am aflat, chiar în ziua premergătoare vizitei iniţiale la Goma, a fost Al. Ivasiuc. Mi-a telefonat Tita Chiper, soţia lui, cu un fel de disperare senină chiar a doua zi dimineaţă. Saşa, îmi spunea, nu s-a întors acasă aseară. Îi telefonase pe la nouă şi un sfert. Ieşea de la CC al UTC, în coasta Comitetului Central, şi se pregătea să ia un taxi pentru a se întoarce acasă. Şi nu mai apăruse. Rugămintea Titei era să-l caut, eventual la morga de la spitalul nostru. Alţii făceau cercetări prin spitale. M-am dus la morga Neurochirurgiei şi, ca doctor, n-am avut nici o problemă să intru. Erau câteva zeci de cadavre. Nu mai aveau loc pe mese, cei mai mulţi erau

pe jos. Rănile lor erau foarte puţin spectaculoase, am reflectat că nu-ţi trebuie mare lucru să mori. Figurile morţilor m-au impresionat într-un fel special. Erau tinere, senine, eliberate. Atâtea tragedii şi totuşi câtă pace.

Ivasiuc nu se găsea printre morţii de la Neurochirurgie. I-am telefonat Titei să-i spun că nu l-am găsit. Ea era tot foarte calmă. „L-a găsit Breban la Institutul Medico-Legal“, mi-a răspuns.

Înmormântarea a avut loc la un cimitir periferic, Străuleşti. Saşa fusese un tip cu afaceri amoroase multiple. Iubitele lui erau aliniate lângă groapa deschisă, într-o splendidă ordine, ca nişte mici soldaţi de plumb. Soarta lui semăna, în mod bizar, cu soarta personajului din *Racul*. După felul cum fusese găsit trupul lui, se putea deduce că, în loc să fugă de pe trotuar către mijlocul străzii, se repezise spre blocul „Scala“, care se prăbuşea. Un fel de sinucidere. Murise într-o totală ambivalenţă, nemulţumit de sine, nesatisfăcut de gloria lui, prea inteligent să-şi facă iluzii, prea înfricoşat să se depăşească pe sine. Eu îl părăsisem în favoarea concurentului celui mai acerb, el murise chiar atunci, fără să cunoască această infidelitate.

Faptul că „afacerea Goma“ devenise deosebit de răsunătoare tocmai acum, după cutremur, avea o conotaţie jenantă. Mai ales cu sentimentul colectivist care ne domina pe toţi, după atâtea zeci de ani de comunism. O anumită culpabilitate născândă se ivea. În faţa atâtor nenorociri provocate de seism, nu era oare cazul să tăcem, cel puţin un moment? Poate că ideea fusese subtil indusă de Organe, dar prinsese. Nu trebuie uitat cum tratau ziarele şi televiziunea consecinţele cataclismului. Ceea ce conta nu erau în primul rând consecinţele cutremurului, ci vizitele tovarăşului Ceauşescu în locurile lovite, eforturile *tovarăşului* pentru a dezgropa victimele etc. Totul se transforma, ca de obicei, într-un imn spre gloria conducătorului iubit. De fapt, lucrările mergeau prost şi se spunea că în anumite locuri buldozerele împinseseră molozul spre zidurile rămase pe loc, răpind orice speranţă celor ce se mai puteau găsi vii sub ele. În fine, era o stupoare generală, aveam senzaţia că era momentul cel mai prost pentru a face disidenţă. Goma a scris atunci un articol, „Pământ de flori“, apolitic, în care-şi exprima într-un anumit fel solidaritatea cu victimele catastrofei naturale.

…Cataclismul geologic se întâlnea cu cel social, cu „Cutremurul oamenilor“, cum avea să numească Goma jurnalul consacrat momentului. Senzaţia asta s-a întărit prin anumite dispariţii. Cu puţine luni în urmă, fusesem invitat într-o seară de soţii Mihai Petroveanu şi Veronica Porumbacu. Mă dusesem singur acolo, Ioana manifestase puţin entuziasm faţă de o astfel de invitaţie. Veronica, vechea poetă stalinistă, era complet revenită din maladia marxistă, totodată, foarte zguduită şi deprimată. Aceşti vechi comunişti erau, de fapt, vaccinaţi şi nu-şi mai făceau vreo iluzie. (În schimb, diverse foste „bestii moşiereşti“ găseau că Nea Nicu este „un tip foarte bine“, „iubeşte România“ etc.) La soareaua Veronicăi era şi vechiul marxist Paul Georgescu, comunistul neabătut, care avusese o criză nervoasă vădit legată de deziluzia lui politică şi se retrăsese din viaţa publică scriind romane, uitate azi, dar de o certă valoare. A fost o întâlnire interesantă. Paul Georgescu mai ales era enigmatic, zâmbea nu ştiu cum, sarcastic şi dureros. Senzaţia pe care am avut-o era de-a avea în faţa mea nişte inşi îmbătrâniţi şi decadenţi. Unde erau elanurile revoluţionare, ferocitatea foştilor tineri deveniţi acum aproape ruine? Însăşi decadenţa lor era un spectacol. A doua zi i-am povestit Ioanei despre seara petrecută la Petroveni şi i-am spus că aş vrea să-i invităm la noi. Ioana iar s-a arătat puţin entuziasmată. Aşa se face că lanţul vizitelor reciproce s-a întrerupt. Am să explic cum refuzul Ioanei de a-i invita pe cei doi ne-a salvat viaţa: dacă i-am fi chemat, e probabil că şi ei ne-ar fi reinvitat în 4 martie, când s-a produs cutremurul. La ei, în acea seară, se găsea şi poetul Anatol Baconsky. Blocul s-a prăbuşit, cu toţii au dispărut literalmente, nu au mai fost găsiţi niciodată, trupurile lor au fost măcinate şi absorbite de moloz. Aceasta ar fi fost şi soarta noastră, dacă ne-ar fi prins seismul în apartamentul din strada Ion Ghica...

Un sentiment de iremediabilă decadenţă întovărăşea pentru mine această plecare. Morţile acestea erau reale, de o crudă realitate, dar şi simbolice. Viaţa nouă, şansa supravieţuirii se găseau de partea celor care se rupeau de mediul morbid. Ce devenise comunismul, altceva decât o lungă boală cronică? Încă nu era sigur că vom pleca din România, dar repetam vorbele finale ale tinerei Ania şi ale lui Trofimov din *Livada cu vişini*: „– Adio, casă! Adio, viaţă veche! Salut, viaţă nouă!“. Chiar dacă nu am fi

reuşit să plecăm, dacă ne vor fi reţinut aici, ca ostatici, viaţa noastră nu avea să mai fie niciodată viaţa veche. Aşa gândeam în acele momente mişcătoare, de moarte şi renaştere.

În tot acest timp, din momentul deconspirării mele la Radio Europa Liberă şi până la plecarea din România, am avut deseori impresia că practicam un soi de sport periculos. În ciuda dramatismului evenimentelor, nu puteam să nu mă observ: pentru mine, pe atunci, lucrurile aveau un puternic caracter ludic. Acest lucru m-a ajutat enorm, în special pentru a „mă ţine bine“ la anchetele care au urmat. Pe de altă parte, calmul şi chiar nonşalanţa mea aveau darul să-l enerveze pe Goma (aşa cum am aflat mai târziu): el s-a plâns că, în situaţia dramatică în care ne găseam, mergeam, aşa cum mă obişnuisem în anii aceia, să joc tenis la 6.00 dimineaţa (cu o totală lipsă de talent, dar asta e altă poveste). Pur şi simplu, el nu putea concepe că te poţi distra în asemenea momente!

Un alt moment, comic, a fost primul contact cu Securitatea. Imixtiunea Organelor în afacere era inevitabilă. Şi, dacă era, mai bine să se producă mai repede! Dar Secu nu venea! Până când, într-o seară, a sunat la uşă. I-am deschis unui individ relativ tânăr, purtând un trenci într-o stare nu impecabilă. Era evident că aparenţa lui datora mult personajului Colombo, omul cu trenci jegos din cunoscutul serial de televiziune. S-a recomandat: căpitan Ureche. L-am poftit să şadă, întrebându-l cărui fapt se datora vizita lui. „Nu ştiu“, a răspuns cu un aer vag aiurit. M-am mirat la rându-mi. Cum se putea? „Am fost de dimineaţă la Găeşti“, mi-a explicat Ureche, „să duc nişte doctorii soacră-mii. M-am întors în Bucureşti pe la ora 5.00. Am adus şi o curcă. Nevastă-mea mi-a spus: «Vezi că ţi-a telefonat tovarăşul colonel (ştiţi, şeful meu), a zis să-l chemi». L-am chemat, şi el mi-a spus: «Măi, Ureche, vezi de te du pe la domnul doctor Vianu». «Tovarăşe colonel, dar ce să-i spun domnului doctor Vianu?» «Las’ c-o să-ţi spună el!» Aşa că am venit“. „N-am nimic de spus“, am reacţionat eu ţâfnos, iar el s-a mirat: „Păi, atunci de ce m-o fi trimis tovarăşul colonel?“.

În fond, ce aveam eu de ascuns? Nu dorisem ca acţiunea mea să fie publică? Deci i-am explicat totul. Că nu mai suportam regimul. Că ştiam de persecuţiile psihiatrico-politice. Că voiam să plec din ţară. Cu familia. Tipul asculta, nu făcea nici o obiecţie. Era remarcabil prin calm şi prin capacitatea de-a trage un maximum de informaţii cu un minimum de efort. Ca un psihanalist. Eu, la rândul meu, îl vedeam cum observă şi mă miram ce tehnică bună avea. Ca o albină după ce a supt cu trompa polenul dintr-o floare, s-a ridicat, şi-a luat zborul: „Bună ziua“. Dar a adăugat înainte de-a ieşi pe uşă: „Se va găsi o soluţie. Întotdeauna se găseşte o soluţie“.

Era clar că foloseau tactica: tipul e recuperabil, tipul nu trebuie enervat.

Au mai fost şi alte apariţii stranii. Una dintre ele: a lui Ion L. Ion era un personaj extraordinar, fascinant. Fusese şi el câtva timp deţinut politic în condiţii pe care nu le-am ştiut niciodată exact. Unul dintre inşii cei mai deştepţi pe care i-am întâlnit. Un om capabil de orice. Dacă ţi se strica maşina, ţi-o repara. Dacă băiatul tău avea dificultăţi la matematică, îi explica el. Traducea din Hölderlin, dar era plin de idei şi de iniţiative practice. Era medic talentat, subtil în raţionamentele lui. Dar, în momentul acela, nu mai practica medicina, din pricină că nu găsea un loc convenabil. Ţinea cursuri de informatică la nu ştiu ce şcoală. Fiindcă, evident, era şi un informatician de mare clasă. Îl vedeam destul de des, prezenţa lui era amuzantă şi tonică din această pricină. Deşi neliniştitoare: această latură extraordinară a personajului era completată de una sinistră. El însuşi mi-a povestit odată că, atunci când rămânea fără bani, recurgea la vânzarea de Grigoreşti falşi. Avea, nu ştiu de unde, un stoc de tablouri false atribuite unor mari pictori. Sălta câteva dintre ele în străvechea Dacie şi pornea prin ţară. Găsea oameni naivi şi cu ceva bani, dentişti, fotografi de nunţi şi ce or mai fi fost; le povestea că are nişte probleme cu banii, că trebuie să se despartă de tablouri preţioase din colecţia lui... Reuşea.

Ion moştenise o casă. Extraordinară ca el. Undeva, la vest de Bucureşti, pe lângă Argeş, într-un sat mai degrabă dosit, se găsea, în mijlocul unei livezi, această vilă fără etaj compusă doar dintr-un salon imens şi o mică odaie de culcare. Un loc cu totul misterios. Aparţinuse pe vremuri unui personaj din anturajul lui Carol II. Ion pretindea că servise mai ales ca loc

de rendez-vous sfetnicului lui Vodă şi chiar regelui. Carol II, în afară de curve, voia să aibă şi întâlniri cu adevărat discrete, cu femei de calitate. Mai dispunea şi de alte hogeacuri, acesta fiind numai unul dintre ele, romantic. În această casă am făcut o beţie memorabilă, în *tête-à-tête* cu Ion, într-o seară, distrându-ne straşnic, vorbind câte-n lună şi-n stele. La întoarcere, eram beat cuc, am condus maşina, îmi asumam un risc enorm, încât mă înfior şi acum de fapta mea.

Scopul lui Ion era clar: voia să fie numit medic în satul acela, să-şi locuiască singur, permanent, casa (avea doi copii deştepţi, era în divorţ). Acest plan realist era imposibil de realizat, autorităţile nu erau de acord. El era obsedat de chestia asta, vorbea tot timpul de casa lui, de visul de-a fi medic la...

Pe mine povestea cu Grigoreştii falşi mă cam tulburase. Am mai rărit-o cu întâlnirile.

Iată că apărea iar Ion la mine. Aflase că am „disidat“, că mă alăturasem lui Goma. Voia şi el! Cauza era măreaţă. Trebuie să protestăm. Eu faţă de Ion devenisem prudent. Dacă voia să adere la mişcarea Goma, să se ducă singur. Mă temeam de o provocare. Reveni peste câteva zile. Da, se dusese, semnase. Mai erau şi alţii. Nume mari. Şi pictorul Corneliu Baba se gândea să iscălească, îmi spunea Ion. Nu ştiu de ce mă păzeam, nu voiam să mă implic alături de el.

O altă apariţie a fost aceea a Floricăi, o prietenă a Titei Chiper. Sosise la mine acasă într-o după-amiază, frumoasă, elegantă, parfumată. Auzise că „m-am dus“ la Goma. Şi se mira de asta. Înţelesese că eu aş fi plănuit să întreprind ceva alături de Saşa, de bietul Saşa, care acum se prăpădise. „Bine, dar Saşa nu avea un plan clar, n-avea, de fapt, nici unul.“ Florica plecă.

Am mai primit şi un telefon. De la H., micul istoric literar care participase la catalogarea arhivei Tudor Vianu. „Tocmai m-am întors din străinătate“, mi-a spus. „Şi am aflat că aţi semnat scrisoarea lui Goma. Nu pot decât să-mi exprim uimirea“, a comentat în stilul pedant pe care i-l cunoşteam. „Un scriitor de nimica toată acest Goma, un individ dubios...“

Cu H. trebuia să fii destul de sec. I-am spus că nu am a-i da socoteală de actele mele şi i-am trântit telefonul.

Mai târziu, am aflat că H. îi scrisese o scrisoare „indignată“ lui Goma şi făcea parte din detractorii lui sistematici, organizaţi în jurul lui Eugen Barbu.

Alte semne teleghidate erau mai greu de suportat pentru mine. De pildă, cel indirect, de la R. Acest prieten al tatălui meu, pe care-l mai vedeam din când în când, în special pentru a-l consilia la ce doctor să meargă pentru diverse beteşuguri, nu încetase să insiste în ultimii ani să plec. Nu mai era nimic de făcut în România, ţara asta devenise o mizerie, spunea bătrânul. După moartea soţiei sale, R. trăia singur în casa cam dărăpănată din Dionisie Lupu, printre cărţi şi tablouri de maeştri. Devenise dependent de o mulţime de oameni. În afară de credincioşii dintotdeauna, Al. Balaci, Valentin Lipatti, Adi Fianu, era curtat de Eugen Barbu şi de clica lui. Prin acesta din urmă îşi exercitau probabil influenţa Organele. Şi din această pricină m-am pomenit, nu mai ştiu prin cine, cu un mesaj de la R. Un reproş. De ce făcusem asta? Mi-ar fi dat oricum drumul *ei*. (În acelaşi timp, tot teleghidat, R. îi scrisese lui Eugen Ionescu, care luase şi el atitudine contra lui Ceauşescu, dojenindu-l, acuzându-l că ce face nu era „patriotic“.) Aşa a continuat să trăiască bietul R., căzut în abjecţie, depinzând de toţi aceşti mizerabili, supravieţuind revoluţiei, isprăvind într-o penibilă sărăcie, puţin după căderea lui Ceauşescu.

Dar se găseau şi persoane care să mă laude. Am aflat cu uimire că unul dintre ele era Iorgu Iordan. Acesta, comunist sută la sută, devenise, la aproape nouăzeci de ani, un feroce critic al lui Ceauşescu. Când a aflat de acţiunea mea, a fost încântat. Spunea cui voia să-l asculte, cu celebrul lui accent moldovenesc: „Bini o făcut baiatul lui Vianu, bini o făcut“. Nu ştiam pe vremea aceea că avea să se găsească la rectoratul universităţii o scrisoare de denunţ a lui contra tatălui meu, de la începutul anilor ’50.

Alt lăudător al meu (dar nu aveam să aflu decât mai târziu, în exil) era profesorul de psihiatrie Petre Brânzei, de la Iaşi. El ştia de persecuţiile psihiatrico-politice. Şi a spus că bine făcusem denunţându-le. Brânzei era un tip abil şi cu personalitate. El făcea parte din sistem, luptând cu arme

egale. La Iaşi era un fel de paşă, dar avea arta de-a spune lucruri dezagreabile urechilor statale fără să păţească nimic. A murit relativ tânăr, însă ar fi meritat să trăiască după evenimente. Ce cale ar fi luat?

X

Se împrimăvărase bine când a avut loc singurul incident cu adevărat grav pentru noi al acestei perioade. Băiatul nostru Tudor, care nu împlinise nouă ani, a fost bătut cu sălbăticie.

Era în cursul lunii aprilie, în acea perioadă de singurătate despre care voi vorbi îndată. Ieşisem pe balconul biroului meu, nu ştiu de ce, privind în stradă, poate cu o presimţire. L-am văzut pe Tudor; fugea, urmărit de un necunoscut. Băiatul a intrat în curte, aparent în speranţa că omul se va opri în faţa porţii. Acesta a deschis poarta după el, l-a trântit jos şi a început să-l lovească cu picioarele. Nu puteam ezita, am coborât scările; eram jos în zece secunde, tipul încetase să-l lovească, *dar nu fugea*. Ca şi cum ar fi aşteptat să-l iau eu la bătaie. Era un ins de vreo patruzeci de ani, fără semne particulare, singurul lucru care mi-a atras atenţia a fost că purta cizme. Coborând, am înţeles brusc de ce rămăsese pe loc: aştepta să-l lovesc. Acţiunea era o provocare. Am urlat la el, i-am spus să se care; atunci s-a hotărât şi a ieşit din curte.

Ce se întâmplase? Tudor, care se juca pe stradă, îi cunoştea pe copiii acelui bărbat, două fetiţe mai mici decât el... Familia locuia la câteva case de noi. În după-amiaza cu pricina, trecuse pe acolo, iar cele două fetiţe începuseră să-l maimuţărească. El le-a răspuns ceva, dar fără să se atingă de ele. Atunci apăruse tatăl, luându-l la goană şi alergând după el. Fireşte că ar fi putut să-l prindă şi să-i facă orice înainte de-a ajunge în faţa casei noastre. Dar voinţa lui era să facă asta sub ochii mei şi să provoace o reacţie fizică din partea mea. Nu exista decât o singură explicaţie: corecţia trebuia să-mi fie aplicată mie, iar eu aş fi replicat. Urmată de un proces pentru huliganism, violenţe etc.

Am făcut atunci cel mai bun lucru pe care l-aş fi putut face: l-am chemat la telefon pe M.F. şi i-am povestit ce se petrecuse. La rândul ei, a

povestit. Întâmplarea lua aspectul unui scandal internaţional. Ecouri au apărut îndată în ziarele franceze. Manevra se întorcea împotriva celor ce o iniţiaseră.

Dar a fost ultimul telefon. A doua zi, aparatul era mut, fără ton. Au trebuit să treacă vreo câteva săptămâni până să fie repus în funcţiune.

Bilanţul fizic al agresiunii asupra lui Tudor era următorul: vânătăi pe faţă şi în regiunea lombară (tipul lovise cu cizmele în şalele băiatului); ochelarii sparţi şi rupţi. Bilanţul psihic era mai preocupant: Tudor nu mai putea să înghită. Nimic solid, iar lichide cu greu.

Aş fi putut încă să cred, dacă aş fi fost Toma necredinciosul, că întâmplarea nu avea de-a face cu istoria politică în care mă aflam. Dar, mergând a doua zi la Goma ca să-i povestesc întâmplarea, nu mi-a fost surpriza să aflu că şi el, Goma, fusese bătut cu o zi înainte, aproape la aceeaşi oră. Un fost boxer şi fost bătăuş la Securitate, pe nume Horst Stumpf, pe care Paul îl cunoscuse în nu ştiu ce împrejurări, pe la Sibiu, sunase la uşa lui. Îi deschisese; beat, năvălise în casă şi-i aplicase câţiva pumni lui Goma, după care plecase.

Era o strategie! În acelaşi timp, era un indiciu de slăbiciune din partea *lor*. Făceau apel la intimidări grosolane, ca şi cum ar fi fost la capătul părţii subtile a imaginaţiei lor. Între timp, încercasem să obţin informaţii despre individul care-l bătuse pe Tudor. Era, mi s-a spus pe stradă, un pensionar de boală. Unii credeau că era un fost miliţian. Rădăcina comună a celor doi bătăuşi era că făceau parte din straturile cele mai de jos ale aparatului represiv. Erau acum folosiţi pentru intimidare şi provocare. O tactică greşită, care avea curând să se schimbe.

Lui Tudor îi era în continuare rău, nu putea să înghită. Eram cam descumpănit. Trebuia să fac apel la cineva. Am reuşit să găsesc, de la telefonul public, pe un coleg de-al meu, psihiatru de copii, care a venit fără să ezite. Aflase totul de la Europa Liberă. Da, a spus, era o reacţie emoţională traumatică. Avea să treacă. Poate un uşor sedativ... A făcut o reţetă, mi-a dat-o. Formularele de reţete comportau un diagnostic. Am citit: „faringită“. Nu voia să se compromită cu un diagnostic psihiatric. Se temea că l-aş putea folosi. Am înţeles, am acceptat.

Ne apropiam de Paşti. Era o primăvară bucureşteană tipică, cu momentul înfloririi magnoliilor, atât de plăcut, semnalul dat de Viaţă că iarna era departe. Paul era din ce în ce mai îngrijorat, simţea că arestarea lui devenise iminentă. Într-o după-amiază m-am dus la el. Mi-a făcut un semn misterios, nu putea vorbi, totul era ascultat şi înregistrat. A luat o foaie de hârtie, a scris aceste cuvinte: „Dă un telefon la numărul (cutare) pe care trebuie să-l memorezi. Este telefonul unui diplomat columbian. Spune-i atât: Goma va fi arestat mâine“. Zis şi făcut. Am învăţat numărul pe dinafară, Paul a ars biletul. Am ieşit, am mers cu maşina până în centru. De la un telefon public, la marginea Grădinii Icoanei, am format numărul. Mi-a răspuns o voce masculină. În franceză, i-am spus: „Paul Goma m-a însărcinat să vă spun că mâine va fi arestat“. Am închis şi m-am îndepărtat rapid de cabina telefonică.

Eram preocupat, simţeam că se putea întâmpla ceva grav. Poate arestarea lui... şi a mea? În acelaşi timp, era exclus să fac un pas înapoi. Nu mai eram dispus moralmente s-o fac. Iar din punct de vedere practic, ar fi fost o catastrofă, rămâneam pe veci prizonier. Trebuia să acţionăm.

Vorbesc la plural fiindcă era şi părerea Ioanei. Am fost perfect sincronizaţi în vremea aceea, iar susţinerea şi curajul ei mi-au fost indispensabile.

Am pornit deci, în ziua aceea, într-un turneu. Am început la Ambasada Elveţiei. Ioana îşi avea intrările ei la Ambasadă, având dublă naţionalitate, română şi elveţiană. I-am explicat ambasadorului, amabilul domn Aubaret, ce se întâmpla, provocându-i cea mai vie compasiune. Ioana, mai „Ana Ipătescu“ decât oricând, îi declară că e scandalizată, că nu-i mai rămâne decât să declare greva foamei în faţa Ambasadei! Era ca şi cum ai fi vărsat vitriol pe pielea bietului ambasador! A sărit cât colo şi a implorat-o nu cumva să facă aşa ceva. Se va aranja etc.

Fusese o acţiune reuşită şi mai ales un puternic catharsis pentru noi. Pe seară, am pornit cu maşina în Drumul Taberei, la Goma. Ioana mi-a propus să mă însoţească. Nu avea să urce în apartament, ci să mă aştepte în maşină. Iar dacă nu mai apăream, va da alarma.

Se lăsase noaptea. Am parcat maşina undeva pe Compozitorilor. În holul blocului erau cel puţin patru tipi, civili şi miliţieni. M-au întrebat unde voiam să merg. „La domnul Goma“, am răspuns. „Nu se poate“, au spus. „Actele dumneavoastră!“ Le-am întins buletinul, mi l-au luat (şi nu l-am mai văzut cel puţin o lună). Am ieşit din bloc. Unul dintre miliţieni s-a luat după mine. Am început să mergem prin întuneric, el mă ţinea de braţ, împingându-mă uşor către un teren viran. Era o namilă de om, negricios. Am simţit că eram în mâna lui, ar fi putut să mă distrugă. Tăceam amândoi. Mi-am adus aminte despre ce vorbisem cu Ioana şi de vizita la elveţieni. I-am explicat calm: „Dumneata poţi să faci ce vrei, dar undeva pe-aici mă aşteaptă soţia mea, care e elveţiancă; şi să ştii că ai să dai socoteală!“. Tipul şi-a schimbat atitudinea. „Unde e maşina?“, m-a întrebat răstit. Ne-am îndreptat spre parcare. Am ajuns acolo. În timp ce urcam la volan, afurisitul a deschis în partea cealaltă: „Doamnă, spuneţi-i soţului dumneavoastră să stea pe-acasă“, a spus şi a trântit portiera furios.

A doua zi, aveam aproape certitudinea că Goma fusese arestat. Oare ar fi trebuit să mă duc din nou la el? Ce deveneau nevasta lui, copilul? A trecut L. pe la mine. I-am povestit ce se petrecuse. Ce trebuia să fac? „E o chestie de bun-gust, nu poţi să fii respins mereu“, mi-a răspuns. Avea dreptate, greşelile de bun-gust sunt cele mai grave.

Efectiv, Paul fusese arestat, familia izgonită din casă, găzduită probabil la părinţii Anei, familia Năvodaru.

În ziare (aflaserăm prin radio), Goma anunţase că, dacă va fi arestat, la data de... (câteva zile după arestare) va începe greva foamei.

Nego, pe care-l văzusem intens, se simţea şi el ameninţat. Se mutase de acasă la nişte veri, frumosul lui apartament din Calea Victoriei 2, cu plafoane înalte, cu splendida bibliotecă, fiind grav avariat de cutremur. Nu m-am mirat să aflu că fusese şi el ridicat.

Dar, înainte de asta, Negoiţescu apucase să-mi facă o confidenţă dureroasă. Era informator al Securităţii. Da! Precum toţi foştii deţinuţi, fusese obligat la ieşirea din închisoare să semneze un angajament. Nu numai că semnase, dar, „pisat“ de securişti, dăduse şi informaţii. Îl turnase pe odiosul Eugen Barbu! „M-am gândit, dragă“, îmi spunea, „că, dacă tot

torn pe cineva, atunci cel puţin să-l torn pe un mizerabil. Uite, îţi spun asta“, mai adăuga, „special ca să ştii şi să spui odată, mai târziu, să se ştie în ce hal ne-au adus ăştia!“.

Îndeplinesc deci o misiune aproape sfântă transmiţând acum acele destăinuiri.

La Goma nu mai aveam cum să merg, Nego fusese şi el înghiţit de gura neagră a arestării. A început atunci o perioadă de singurătate. Nu mai aveam slujbă, telefon, iar lumea se ferea de noi. Ioana continua să se ducă la Institut, copiii mergeau la şcoală, dar nimeni nu ne mai călca în casă. Nici nu era recomandabil şi nu aveam a ne plânge. Voiserăm şi reuşiserăm să fim proscrişi.

Erau totuşi unele excepţii. Socrii mei, Jeanne şi Pierrot, nelipsiţi. Fireşte, îi vedeam pe sora mea Maria şi pe Petruţ Alexandrescu, cumnatul meu, care locuiau în aceeaşi casă. Prin ei eram ţinuţi la curent de soarta lui Vlad Georgescu, istoricul, viitor director al Europei Libere, care scrisese clandestin o carte critică despre istoria plină de umbre a Partidului Comunist. Vlad era urmărit; mă încrucişasem cu el într-o dimineaţă în centrul oraşului, ieşind dintr-un oficiu CEC. Era agitat, preocupat, nici nu m-a văzut. Acum, Măriuca şi Petruţ mă înştiinţară că şi Vlad, care avea cu tânăra şi fermecătoarea lui soţie, Mary, un băieţel, fusese arestat.

Un altul care nu se temea era L. El îmi spusese, cu umor şi perfectă dreptate, că ar fi fost o „greşeală de gust“ să mă reîntorc la domiciliul lui Goma, arestat. Vorbea absolut deschis, nu-i păsa de nimic.

Eu eram melancolic şi citeam (se apropia Paştele) *Evangheliile*. Un obicei de-al meu în Săptămâna Patimilor. De data asta, marcat de evenimente, îmi fixam gândul asupra celor mici şi umiliţi pe care Hristos îi iubea. În Predica de pe munte găseam şi o forţă neobişnuită. Mai ales forţa rugăciunii o simţeam, dar şi faptul că valoarea supremă *nu stă în a avea, ci în a fi*.

Adevărat, nu mai veneau musafirii vechi, veneau alţii.

Au început să se perinde semnatari ai apelului lui Goma care-şi pierduseră „părintele“. Se simţeau mai în siguranţă venind pe la noi. Printre ei era un electrician, Mihail, cu soţia, care mi-a scris după aceea multă

vreme din Florida. A venit un puşti de 15 ani care era probabil trimis de Securitate (probabil, dar nu sigur, fiindcă asta era regula jocului: nimic nu era pe deplin sigur!). Acest băiat spunea că era fiul unui director de fabrică despre care se vorbea în ziare. Acest om delapidase o sumă mare de bani şi, condamnat la moarte, urma să fie executat. Băieţelul mersese la reprezentanţa ONU în România, căuta protecţie, nu era foarte clar ce voia. A mai apărut şi un anabaptist ce refuza să-şi mai trimită copiii la şcoală. Era urmărit de poliţie, ceruse să plece, se „înscrisese“ la Goma şi voia să plece. Au mai fost şi alţii al căror profil mi-l amintesc vag, figuri la marginea cerşetoriei.

Asta era opoziţia din România în 1977.

Dacă era doar atâta plus Goma, plus Nego, plus eu, cu atât mai rău pentru România. Pentru că anticomunişti *in pectore* erau câţi vrei. Însă nimeni nu voia să vorbească, să se expună.

Şi totuşi, nu era o vreme de teroare aşa de violentă cum cunoscuse România în anii ’50. Se putea vorbi. Cu unele riscuri, e drept. Dar oamenii trebuie să ştie să-şi asume riscuri. Nu era cazul.

Să fim un popor de laşi? Nu aş merge atât de departe. Nu *mai* era marea teroare, dar *fusese* o teroare îngrozitoare. În anii ’50, ’60 chiar. Sute de mii de arestări, schingiuiri, confiscări, colectivizarea... Amintirea se păstra. Şi, în numele acelor lucruri groaznice care se petrecuseră, nimeni nu mai îndrăznea. Eram un popor condiţionat. Produsul unui experiment concentraţionar perfect reuşit. Ăsta e adevărul. Rezultatul: acel „popor mineral“ despre care a vorbit mai târziu Blandiana.

Printre cei, puţini, care-mi mai călcau pragul, din ce în ce mai excitaţi, mai îngroziţi, era şi Ion. Acum, când Goma era arestat, se aştepta să fie săltat şi el. Într-o dimineaţă a apărut speriat de tot. Îşi lua într-un fel adio. Nu l-am revăzut niciodată.

Cu Ion s-a întâmplat aşa: a fost într-adevăr arestat. Goma mi-a povestit mai târziu că-l auzise strigând cumplit: „Nu bate!“ în arestul de la Rahova. Ion era, ca şi Goma, tratat ca un fost deţinut. Mai târziu, unul dintre securiştii care m-au anchetat a binevoit să-mi explice doctrina: tratamentele erau individualizate. Foştii deţinuţi erau consideraţi „vechi clienţi“,

recidivişti. În mod logic, cu ei se purtau mai sever şi mai ales fără mănuşi. Deci Ion a fost bătut în detenţie. Dar cu el s-a ajuns la o înţelegere. Ce voia, în fond? Să fie numit medic de circă în comuna... Ei, bine, partidul poate tot. Îl vor numi la circă. Dar el să se potolească. Toată viaţa. Că altfel e de rău. Şi i-au dat ce cerea. A devenit cuminte. Pe lângă medicina clasică, practica şi medicinele paralele, mi se pare acupunctura. A dobândit o anumită celebritate. A câştigat mulţi bani. În fine, relativ mulţi. A murit la câţiva ani după revoluţie, mult prea tânăr.

Săracul Ion, ce personaj ataşant şi echivoc. Un aventurier. Faţă de el nu am nici un drept la reproşuri. El voia circa medicală. Eu, să plec în străinătate. Plecând, nu mai puteai fi controlat de ei, dacă te eliberai de frică, în tine, în mintea ta. Dar, dacă rămâneai, deveneai sigur un sclav. Sau te pregăteai să te laşi ucis, fiindcă a treia oară nu mai era posibil vreun aranjament. El a ales să tacă şi poate a fost fericit. Un sclav fericit.

XI

În ziua de Paşti a acelui an, 1977, am fost invitaţi cu copiii la socrii mei, la dejun. Eram destul de îngrijoraţi de mersul lucrurilor, dar masa s-a desfăşurat cu tot tacâmul şi în bunăvoie. Pe la trei am coborât din blocul din strada Suren Spandarian. În timp ce deschideam uşile de la maşină, am văzut că se apropia de noi un individ grăsuţ, cu mustaţă, însoţit de alţi doi tipi cenuşii, fără relief. S-a prezentat: colonel de Miliţie... De la circa... „Domnule doctor“, a spus el, „vă rog să mă însoţiţi la circa de poliţie pentru nişte lămuriri“.

Mi-am amintit ce spunea Soljeniţîn, în *Stejarul şi Viţelul*: să nu te laşi arestat. Să dai din mâini şi din picioare, să urli. Dar să nu te laşi. Câteodată merge. Despre asta vorbisem şi cu Ion. „Gunoaiele“, spunea el, „trebuie să prezinte ceva, un mandat, o convocare. De obicei sunt în ilegalitate, animalele“. „Aveţi mandat?“, l-am întrebat pe tip răstit. „Nu“, a răspuns el, „dar de ce ar fi nevoie de aşa ceva? Ştiţi, e vorba despre nişte simple lămuriri“. „Lămuriri? Azi, de Paşti, vreţi lămuriri?“ A insistat, cu o voce dură ce se pregătea să devină grosolană: „Ba o să veniţi, că trebuie!“.

În acel moment s-a petrecut un fel de minune. La cinci metri de noi, un cetăţean îşi repara maşina. Nu i se vedeau decât picioarele ieşind de sub caroserie. Forma aceea umană a ieşit, a apărut în întregime, s-a ridicat în picioare. Era un bărbat de vârstă mijlocie. „Ascultă, dom’le“, s-a adresat el colonelului, „cum îţi permiţi să te porţi aşa? De ce nu laşi omul în pace? Nu vă mai liniştiţi odată?“. Începea un mic scandal public. Au apărut şi doi-trei copii care se jucau cu mingea primprejur şi, dându-şi seama că se petrece ceva, căscau gura la noi. Această situaţie, clar, nu-i convenea colonelului de Miliţie. Simţea că situaţia era compromisă. „Domnule doctor“, a spus el ca să-şi salveze onoarea, „veniţi sau nu?“. „Nu“, am răspuns, „fără citaţie nu vin!“. A întors spatele jignit, s-a suit în maşină şi a plecat.

Trei ore mai târziu, am primit citaţia acasă. Să mă prezint a doua zi la sediul anchetelor Miliţiei din calea Rahovei.

Puteam să continui refuzul meu. M-am consultat cu Ioana. Nu era bine. Coarda nu trebuia întinsă excesiv. Şi apoi, mergând, le arătam că nu mi-era frică de ei.

Sediul din Rahovei se găsea într-un loc simbolic pentru familie. Pe terenul acela se ridicase casa bunicilor Ioanei, Georges şi Hélène Bolomey. Acolo îşi petrecuse o parte din copilărie. Avea amintiri cu duzii, viermii de mătase, carele care intrau scârţâind dis-de-dimineaţă aducând produse de la moşie... Casa fusese confiscată în 1948, autorităţile o dărâmaseră. Pe teren se ridicase o clădire mare, în acelaşi timp sediu de anchete al Poliţiei, al Securităţii, închisoare. Loc sinistru, cunoscut ca atare... Acolo aveam să aflu, în timp ce eu eram anchetat în libertate, că erau închişi Goma, Ion... şi alţii. Evitasem, graţie manevrei din stradă, arestarea. Pentru cât timp?

A început atunci o perioadă a cărei durată nu mai sunt capabil s-o precizez. O săptămână? Două? Mergeam zilnic, ca la slujbă, în sediul din Rahova, unde stăteam până după-amiază. Desigur, mi s-a adus la cunoştinţă capul de acuzare: defăimare şi calomnie. „La adresa cui?“ „A profesorului V. şi a Securităţii Statului.“ Curioasă alăturare! Un individ şi o instituţie se uneau pentru a obţine condamnarea mea. Prima zi a fost şi cea mai interesantă, următoarele de o crasă banalitate, căci întrebările erau repetitive. A fost interesantă pentru că, în timp ce mi se puneau întrebări de identificare, a apărut un individ în civil, cu ochii de un albastru necruţător, care, fără să se aşeze, fără să spună cine era, m-a privit şi a spus: „O să te băgăm la închisoare, în aceeaşi celulă cu cei din balamuc despre care dumneata spui că nu sunt nebuni. Şi o să vezi ce o să-ţi facă!“. Mi s-a părut că era atât de puerilă, chiar imbecilă ameninţarea, încât cu greu m-am reţinut să nu-i râd în nas! M-am mărginit să tac, el a ieşit imediat. (Acest individ era Vasile Gheorghe, zis „Grenadă“, general de Securitate ce apare şi în *Cutremurul oamenilor* al lui Goma.)

Atunci am început să povestesc experienţa mea directă despre persecuţiile psihiatrico-politice, iar dacă aş regăsi dosarul penal care a fost stabilit, aş constata că e asemănător cu toate declaraţiile publice pe care le-

am făcut în anii care au urmat în Franţa şi Elveţia. Nu era şi nu poate fi o şcoală mai bună decât camera de acuzare pentru a-ţi exercita libertatea de exprimare!

În a doua sau a treia zi de anchetă s-a petrecut un incident semnificativ, care arată cum cooperau puterile în statul socialist. Către ora prânzului – eram în Rahovei de câteva ore bune –, ofiţerul care mă interoga (un anume Popescu, individ uşor unsuros şi relativ amabil) mi-a spus: „Domnule doctor, sunt aici nişte tovarăşi de la IMF[3] care vor să vă vadă. O să mergeţi cu ei după aceea. Ancheta va continua mâine dimineaţă“. M-a lăsat o clipă în birou în compania unui tânăr ofiţer tăcut. Uşa s-a deschis şi au apărut... cine? Profesorul Pană, cel care-mi primise cu ani în urmă cererea de intrare în partid, anunţându-mă că, de atunci încolo, *eu* o să alerg după ei. Mai era cu cineva, dar nu reuşesc să-mi amintesc cine. Pp. era jovial, cu gura până la urechi, ţopăia ca un adevărat cimpanzeu. „Tovarăşe doctor (ce onoare, îmi spunea încă *tovarăşe*), vrem să mergem la rectorat cu dumneavoastră, tovarăşul rector are să vă spună ceva.“ Cum era să nu fiu de acord, am ieşit în curte şi m-am îndreptat spre maşina mea. „Avem noi maşină“, a insistat Pană. Am refuzat. Nu era să-mi las aici maşina, să trebuiască să mă întorc s-o iau după ce voi ieşi de la tovarăşul rector. Cei doi erau încurcaţi. „Luaţi-o înainte, am să vă urmez“, am insistat, dar ei se codeau. Până la urmă, soluţia a fost să vină ei cu mine în maşina mea.

Îi conduceam eu pe ei spre destinul meu! Nu mergeam în strada Dionisie, la rectorat, mi-au explicat (jovialitatea dispăruse, tonul devenise uşor nervos), ci în altă parte, la Facultatea de Farmacie, acolo are rectorul un birou provizoriu, după cutremur (pură minciună, aveam să aflu). Am ajuns la localul în chestiune, foarte aproape de bulevardul Bălcescu, ghidat de Pp., din ce în ce mai nervos, am intrat într-o curte interioară, am garat maşina. Ca un nou Hermes purtând spre infern sufletul unui răposat, Pp. m-a luat de mână, mi-a arătat calea prin coridoare complicate, suind şi coborând scări... a deschis o ultimă uşă. Nu eram în biroul rectorului, ci într-un amfiteatru mare, plin ochi la ora aceea. Sute de persoane, în care i-am recunoscut pe colegii mei de la Facultatea de Medicină.

Se organizase o şedinţă în cel mai pur stil stalinist, de înfierare a mea. Faptul era excepţional, nu mai aparţinea anilor pe care-i trăiam. Astfel de şedinţe, în care erai demascat de „oamenii muncii“ (propriii colegi), aparţineau trecutului stalinist. Nu întâmplător era refolosit procedeul.

Am fost aşezat la masa prezidiului, alături de organizatorii şedinţei: oameni de partid şi rectorul, profesorul Eugen Proca, excelent chirurg urolog şi mare arivist. Au urmat luări de cuvânt bine aranjate, în care eram înjurat în fel şi chip. Cred că au fost mai mult de zece vorbitori, nu mi-i pot aminti pe toţi. Dar e sigur că nimeni nu m-a vorbit de bine. Primul a fost însuşi P.P., în calitatea lui de secretar de partid. Cu o voce strangulată, devenită brusc piţigăiată (ce confirma nervozitatea lui), a spus că Partidul propunea excluderea mea din învăţământ pentru abateri grave de la principiile partinice. Profesorul Iulian Mincu, diabetolog şi om de partid încercat (viitorul autor al programului de „alimentaţie ştiinţifică“ – de fapt, de înfometare) a populaţiei, m-a caracterizat ca psihopat. N.B., colega mea de catedră, a spus că psihiatria politică nu exista. Acelaşi lucru l-a spus şi P., prietenul meu, cel care îmi spuse în fugă, să nu-l vadă şi să nu-l audă nimeni, „Bine faci că pleci, mai dă-i în pizda mă-sii“. Îl dezamăgisem profund, a explicat. Iar pretenţia că ar exista la noi internări politice era o enormitate. Era vizibil totuşi că exerciţiul era pentru Puiu extrem de penibil. Interior, îi plângeam de milă. Victima, până la urmă, era el, mai mult decât mine. Abandonat, căzut în propria abjecţie, era nenorocit. Iar eu, orice avea să se întâmple, câştigător!

Profesorul V. a vorbit scurt şi cu ură. M-a caracterizat ca pe o nulitate, ţinut la catedră mai mult de milă. La urmă a luat cuvântul rectorul Proca. Şi-a contrazis implicit antevorbitorul, spunând că fusesem o speranţă, un „cadru de nădejde“. Ceea ce se întâmplase era surprinzător, scandalos. Trebuia să fiu dat afară de urgenţă. Dar totuşi... dacă renunţam la cererea mea de plecare în străinătate şi la declaraţiile absurde asupra internărilor psihiatrice, rectoratul era dispus să reexamineze cazul meu şi chiar să revină asupra deciziei de licenţiere.

Am cerut cuvântul. Mă aşteptam să-mi fie refuzat. Dar, spre relativa mea surprindere (vremurile totuşi erau altele decât cele staliniste), Proca

mi-a permis să vorbesc. Era de fapt logic, atâta vreme cât mi se dăduse posibilitatea să mă căiesc. M-am ridicat. Iată care mi-a fost cuvântul[4], atât cât îl pot reconstitui:

„Tovarăşi (da, păstram încă termenul), stimaţi colegi! Am ascultat cuvântul dumneavoastră şi (întorcându-mă spre prezidiu) pe cel al tovarăşului rector. Dintre toate, cel din urmă m-a impresionat cel mai tare. Toată lumea consideră că am greşit grav. Şi totuşi... tovarăşul rector, profesorul Proca, îmi oferă iertarea, cu condiţia unei autocritici. O astfel de propunere este generoasă. Ea mă obligă la un moment de reflexie. Voi accepta sau nu mâna care mi se întinde?“

Ca un actor care îşi dă seama de starea de spirit a sălii de spectacol, dacă publicul e emoţionat, dacă se plictiseşte, se amuză etc., am simţit şi eu o tensiune extraordinară în sală. Era clar că toată punerea în scenă şi, acum, vorbirea mea creaseră o stare de suspans.

„Tovarăşi“, am continuat, „în aceste puţine momente, a trebuit să pun în balanţă tot destinul meu. Tot viitorul meu. Am avut de ales. Am ales“.

Mi se părea că tensiunea atinsese apogeul.

„Am ales. Nu, nu voi reveni nici asupra cererii mele de plecare, nici asupra declaraţiilor mele privind internările psihiatrice.“

S-a auzit o rumoare. Tensiunea a scăzut brusc. „În cazul ăsta“, a spus Pp., „o să trecem la vot. Cine este pentru eliberarea din funcţie a doctorului Vianu?“ Toate mâinile s-au ridicat. „Cine este împotrivă? Nimeni. Cine se abţine? Nimeni.“

S-a auzit o voce tardivă. Provenea de la un general-medic în uniformă. „Eşti un trădător, *domnule*“, a strigat.

Sala tăcea, parcă lovită cu leuca. L-am observat pe L.X., eminentul internist care-mi făcuse recomandarea de intrare în partid, devenită acum inutilă. Îşi sprijinea bărbia în mâini, pe gânduri, exact cu gestul şi privirea pe care i le cunoşteam, în faţa unui caz greu de rezolvat.

„Şedinţa s-a încheiat“, a anunţat Pană cu o voce revenită din piţigăială.

Ne-am ridicat. Am străpuns mulţimea. Nimeni nu mă privea. Totuşi, au fost două semne. Panait Sîrbu, marele ginecolog, s-a apropiat, m-a bătut pe umăr a încurajare. Un necunoscut, un tânăr, s-a apropiat de urechea mea şi

mi-a spus: „Bravo, domnule, scopul a fost atins“[5]. Am ieşit în stradă cu un inimaginabil sentiment de triumf. Nu numai că-i înfrânsesem, dar înfrânsesem în mine frica. Mi se părea că eram, de acum încolo, invincibil. Am mers acasă, i-am povestit Ioanei şedinţa. Am primit şi o vizită. A vechii noastre prietene Monica Constantinescu (născută Nicolau), care fusese de faţă, extrem de impresionată, de entuziastă, plină de felicitări. Monica, mereu bună prietenă, curajoasă! Ea şi întreaga ei familie, inclusiv fratele ei Claude Nicolau, din străinătate, nu au încetat să ne sprijine.

...Ca un funcţionar care se întoarce la slujbă după o duminică de distracţii, am continuat cu ancheta la Miliţie. Care se apropia de sfârşit. Amabilo-unsurosul Popescu m-a anunţat după câteva zile că dosarul meu fusese încheiat, va fi înaintat Tribunalului. Unde trebuie să mai fac faţă unui interogatoriu, al procurorului de astă dată.

A trebuit să semnez luarea de cunoştinţă. Şi, fireşte, am citit întregul dosar. Nu aveam nimic de corectat la declaraţiile mele, erau corect reproduse, dar le-am citit şi pe ale celorlalţi. Ale colegilor mei de la Clinica de Psihiatrie. Toate, fără excepţie, mă incriminau, spuneau că psihiatria politică era o pură invenţie. Unele aveau un ton mai răutăcios, chiar net agresiv, altele erau mai ponderate. Se găsiseră chiar unii să mă laude pentru calităţile mele de psihiatru, negând totodată că ar exista psihiatria politică. Nu mă aşteptam la altceva, mi-am spus; dar, în fundul sufletului, eram amar. Nici o tresăltare de solidaritate din partea cuiva. Am înlăturat gândul. Ştiam prea bine în ce fel de regim trăiam şi cum se fereau oamenii să aibă păreri sau să vehiculeze informaţii, altfel decât pe la colţuri.

De atunci s-a produs între mine şi psihiatria românească o ruptură pe care nici oamenii, nici timpul n-au reuşit să le vindece. Evident (cu excepţia notabilă a profesorului Brânzei), nimeni nu mi-a luat apărarea. Dar, când m-am întors în ţară, în 1990 şi după aceea, adevărul istoric al persecuţiilor psihiatrico-politice a rămas în afara vulgatei oficiale. El ar putea face obiectul unei recunoaşteri acum, curând, când scriu (noiembrie 2006). Dar niciodată breasla nu va accepta această idee cu luciditate şi umilinţă. De aceea eu am rămas un *outsider*. La Spitalul Central m-am întors, am dat ochii chiar cu V., deja pe atunci slăbit, mort în anii ’90, orb, alcoolic; am

revenit adesea între acele ziduri, dar, în fond, am fost resimţit ca un trădător. Chiar dacă am păstrat doi-trei prieteni, corporaţia ca atare mi-a rămas ostilă. Nu cu statutul meu de exilat am avut marea problemă reîntorcându-mă, ci cu cel de psihiatru care a îndrăznit să vorbească de rău nu pe psihiatri în genere, ci pe unii foarte puţini dintre ei şi despre abjecţia colaborării. Breslele nu suportă nici o ofensă.

3 Institutul de Medicină şi Farmacie (n.a.).

4 Vezi în „Addenda” stenograma întregii şedinţe (n.a.).

5 După 30 de ani, persoana care mi-a strâns mâna în acea împrejurare s-a „autodenunţat”. Tânărul medic devenise acum profesor la Facultatea de Medicină, C. Ionescu-Târgovişte (n.a.).

XII

...Nego, în timpul ăsta, fusese arestat. Nu-i iertaseră faptul de a-l fi sprijinit pe Goma şi pe acela că atrăsese şi pe alţii în contestarea regimului. În speţă, pe mine. Căutau probe împotriva lui şi ce era mai simplu decât să-l compromită, ca homosexual?

...La sfârşitul interogatoriului, colonelul Popescu, cu aerul că uitase ceva, mă reţinuse: „Ah, am uitat! Domnule doctor, mi se pare că-l cunoaşteţi bine pe Ion Negoiţescu. Ce părere aveţi despre el?“. L-am privit cu o nedumerire care nu încerca să-şi ascundă afectarea: „Negoiţescu? Un om admirabil!“. „Nu“, a insistat colonelul, „asta ştim, dar... aşa, în general...“. L-am privit cu aerul cel mai şiret de care eram capabil: „Am înţeles ce vreţi să spuneţi, domnule colonel! Vreţi să mă întrebaţi dacă e homosexual? Ei bine, nu! Categoric, nu. Un om ca el nu e capabil de o asemenea...“. Nu-mi găseam cuvintele. „De astfel de acte abjecte“, spuse ofiţerul venindu-mi în ajutor. „Exact!“ Era o situaţie amuzantă. Îmi băteam joc de anchetatorul meu, iar el nu putea decât să participe la gluma cinică, la umorul absurd.

După ce mă despărţisem de anchetatorul de la Miliţie, m-am gândit la un apărător şi am şi luat contact cu un avocat destul de cunoscut, C., care avea un fiu medic, o cunoştinţă. Am constatat că nu era uşor să-ţi găseşti un apărător în perspectiva unui proces politic. În speţă, avocatul, auzind despre ce era vorba, mi-a spus că era prea ocupat. Mi-a dat totuşi o veste care trebuia să mă liniştească: aniversarea unui secol de la Independenţa de Stat a României era prilejul unei amnistii prezidenţiale. Aveau să fie graţiate toate pedepsele privative de libertate sub doi ani de închisoare. Iar încadrarea faptei mele, calomnia la adresa Securităţii şi a lui V., prevedea o pedeapsă de maximum doi ani. Graţierea includea şi dosarele în curs de instruire. Nu aveam să păţesc nimic, conchidea avocatul...

Nu era uşor să faci faţă acelei solitudini. Impresia că eram un ciumat se accentuase în urma refuzului avocatului de-a mă apăra.

După ce ancheta la Miliţie se încheiase în chipul amintit, mi s-a comunicat că urma o anchetă politică, la Securitate. Am plecat din Calea Rahovei într-un local al Organelor din strada Dobrogeanu-Gherea, vizavi de Miliţia Capitalei. Interlocutorul meu era un colonel, Cepraga. Era rutinat, interogatoriul lui urma un anumit tipic. Politeţea aproape excesivă era brusc înlocuită cu o grosolănie violentă. De la „domnule doctor, domnule profesor, o persoană ca dumneavoastră“ etc. putea trece la „Vianule, eşti în căcat până-n gât“. Urmarea era din nou curtenitoare, ca şi cum ar fi urmărit ca eu însumi să mă îndoiesc de cuvintele insultătoare pe care le auzisem, să mi se pară că aveam halucinaţii... Îmi aduc aminte destul de puţin de conţinutul acelor şedinţe care începeau dimineaţa la 9.00 şi se terminau târziu după-amiaza.

Am folosit atunci o armă nepermisă, şi nu îmi face plăcere s-o povestesc: fiindu-mi greu să dorm după câte o zi de excitaţie şi luptă autodefensivă, luam la culcare un somnifer. O idee îmi venise, care mi-a fost de cel mai mare folos: trezindu-mă, dimineaţa, odată cu cafeaua, luam o pastilă de Preludine, un medicament moderator al apetitului, dar, în acelaşi timp, ca derivat al amfetaminei, un excitant psihic. Aşa se explică faptul că eu, acuzat şi lipsit de apărare, cu enormul aparat de represiune peste mine, gata să mă neutralizeze, am fost tot timpul, psihologiceşte, cu moralul deasupra anchetatorului meu. El venea dimineaţa la birou cu ochii scoşi de nesomn, de şedinţe care se prelungeau noaptea (poate şi de un şpriţ în plus), în timp ce eu, drogat în mod ştiinţific, eram în mare formă, cu verbul prompt, câteodată chiar tăios. Aşa că bietul Cepraga, de la un moment dat încolo, hotărâse că tactica de tipul „eşti în căcat până-n gât“ nu era rentabilă şi devenise constant politicos. Mi se cerea să scriu declaraţii, aşterneam pagini întregi cu stiloul meu cu peniţă de aur, ceea ce avea darul să-l enerveze. Aveam grijă ca textele mele să fie cât mai insipide, lungi vorbării care nu compromiteau pe nimeni.

În fond, ei nu aveau să afle ceva nou de la mine, fiindcă ştiau tot despre „grupul Goma“, care nu era propriu-zis unul, fiind compus din oameni

foarte diferiţi, al căror scop comun era să plece din ţară sau, precum Ion, să obţină o anumită slujbă. Ei înregistraseră tot cu microfoanele lor ultraperformante, iar ce nu reuşiseră să afle astfel obţinuseră prin bătaie de la „clienţii“ lor, foşti deţinuţi: Ion şi alţii. Ei nu voiau altceva de la mine decât să mă dezic de Goma, dar, informaţi că aveam o anumită protecţie internaţională, nu aplicau direct violenţa asupră-mi (incidentul cu Tudor fusese un eşec pentru ei, le agravase situaţia în străinătate). Pe scurt, eu eram, în termeni şahistici, într-o situaţie de „pat“. Cum aveau *ei* să iasă din ea?

Spun „ei“ fiindcă eu aveam sentimentul pozitiv că dominam situaţia. Pe deasupra, primeam semne publice de simpatie. Chiar de la necunoscuţi. Pe calea Dorobanţi m-am întâlnit cu un tânăr care s-a recomandat „ziarist la Televiziune“. „Doresc să vă felicit“, mi-a spus aproape în trecere, nu era bine să fie văzut cu mine, dar a ţinut totuşi să mi-o spună. Am mai primit, tot pe stradă, alte felicitări, de pildă, de la Răzvan Theodorescu, care m-a şi sărutat pe frunte. Tot pe Dorobanţilor m-am întâlnit cu Geo Bogza. Când m-a văzut, şi-a deschis larg braţele, cu care m-a înconjurat. „Domnule Ionel, (aşa îmi spunea el, *domnule Ionel*), am ascultat la radio scrisoarea dumitale către Goma. Admirabilă! Un singur lucru nu mi-a plăcut... de ce să spui că eşti *disperat*? Nu e bine să spui asta, nu trebuie!“ I-am mulţumit, ne-am despărţit. Îl vedeam pentru ultima oară.

Aveam momente când regretam că voi pleca. Eram liber. A fi liber nu înseamnă a fi fără piedici, fără lanţuri. Dimpotrivă, libertatea *din capul tău* face ca piedicile şi lanţurile să-ţi mărească senzaţia de libertate. M-am simţit mult mai liber atunci, la Bucureşti, în primăvara lui 1977, decât în lungii ani în care, mai târziu, am trăit ca un cetăţean al lumii occidentale, voiajând, scriind cronici pentru Europa Liberă (de data asta, asumându-mi riscuri mai mici decât luasem printr-o simplă vizită la Goma), luând atitudine împotriva psihiatriei politice, în cadrele instituţionalizate ale unei ONG. Libertatea nu este o stare, este o mişcare. E o dinamică. Pentru mine, este valoarea supremă. Mă imaginam rămânând pe veci în ţară, fără sentimentul penibil de-a trăi în minciuna care mă ţintuise ani de zile. Era o perspectivă delicioasă. Totuşi, trebuia să merg înainte. Erau toţi ai mei în

joc, nu puteam să-i sacrific pentru narcisismul propriului sentiment de slobozenie.

Desigur, dacă aş fi fost arestat, lucrurile s-ar fi schimbat. Nu pot spune cum aş fi rezistat la o anchetă ca deţinut. Nimeni nu ştie cum s-ar comporta într-o condiţie mai grea decât cea în care s-a aflat. Dar situaţia era aşa cum era şi pentru că refuzasem arestarea! Nu vedeam precis viitorul, dar eram optimist.

Nego, între timp, fusese eliberat. Doinaş, extrem de speriat, se mobilizase pentru el, fusese la Secretarul CC Burtică. Acesta întrebase „sus“. Şi i se răspunsese că Negoiţescu ar putea fi eliberat, cu condiţia să-şi exprime regretele referitor la solidarizarea cu Goma. Dintre noi toţi, Nego risca cel mai mult. I se pregătea un proces care punea în lumină acte sexuale cu minori. Ar fi putut să fie condamnat la zece ani de închisoare. El era un „vechi client“, care mai făcuse patru. Era mai mult decât putea suporta. De aceea îl înţeleg şi cred că nici un om cu bun-simţ şi cu un minimum de *caritas* nu-l poate condamna că a acceptat un compromis. A fost eliberat pe cuvânt şi a scris un articol în *România literară* în care spunea că nu acceptă ca numele-i să fie utilizat împotriva ţării sale. Mai târziu a fost autorizat să plece în exil. Virgil Ierunca l-a blamat, i-a spus că ar fi trebuit să accepte închisoarea, exilul intern etc. Că ar fi trebuit să fie „un nou Avram Iancu“. Uşor de spus, de la Paris. Eroismul e o stare de graţie, o vocaţie, nu se comandă. Sublimul nu poate fi o sarcină de partid.

...Eu primisem semne ale pregătirii procesului răsunător ce urma să i se facă lui Nego. Mi se ceruseră declaraţii despre el la Secu. Nu făcusem nici o aluzie la problemele lui de „moravuri“, ci numai elogiul lui ca intelectual etc. Într-o seară, una dintre acele seri de familie, netulburate de activităţi mondene, a apărut la noi un băiat pe care-l cunoscusem (nu-i voi da numele, era adolescent şi tinereţea trebuie protejată). Nego fusese nebuneşte îndrăgostit de el (trebuie să fi fost în vara lui ’73, ’74 sau poate chiar ’75). Şi pot spune că asiduităţile lui faţă de acest tânăr lipsit de chemare pentru homosexualitate s-au învecinat cu o siluire. Nu pot vorbi de viol fizic, fiindcă nu era genul lui Nego. Dar o dură presiune morală cert existase. Eu eram confidentul şi ieşisem odată cu cei doi, băusem o bere la Athenée

Palace, asistasem la euforia lui Nego, care se realiza amoros. Ceva mai târziu, probabil vara următoare, fusesem într-o excursie cu Ioana şi copiii, poposisem în satul de unde era acest băiat. În casa lui de ţară avea o bibliotecă extraordinară şi dovedea că a citit-o. Cu mintea lui proaspătă, de adolescent de primă generaţie, reţinuse pe Dostoievski, pe Shakespeare, pe Cehov şi-i comenta cu uşurinţă. Acum apărea la mine acasă în Mureşanu plângând, arătându-mi buletinul „de Bucureşti“, pe care „cu laba lor murdară“ puseseră o ştampilă: „anulat“. E clar că-l folosiseră pentru a-l distruge pe Nego. Iar bietul băiat era prea dezarmat pentru a rezista. Cam aşa lucrau Organele pe atunci.

Eram urmăriţi, Ioana şi cu mine, de maşini ale Securităţii cu număr banalizat. Mă jucam chiar cu ei, schimbând direcţia brusc, luând-o pe străzi secundare, oprindu-mă, repornind. Imposibil să scăpăm de ei! Îi foloseam pe copii pentru a transmite anumite mesaje, ca de pildă, odată, Doncăi Vianu, venite din Germania, căreia i-am transmis prin Ştefan să telefoneze când se va întoarce la Paris celor ce se interesau de soarta noastră. Porneam de la premisa că copiii pot să circule fără să fie urmăriţi.

Simţeam nevoia să se ştie despre noi în străinătate. Înştiinţasem pe Jean Cantacuzène, de la Paris, care telefona mereu. Într-o dimineaţă, am pornit, Ioana şi cu mine, în maşină, într-un fel de campanie de „relaţii publice“. Am făcut ocolişuri complicate, conform strategiei deja încercate (fără succes), pentru a-i păcăli pe urmăritori. Acum aveam impresia că am scăpat de ei! Am parcat maşina pe o străduţă de lângă Baba Novac, am mers pe jos în lungul blocurilor. Părea că nu ne urmăreşte nimeni. Totuşi, era o maşină oprită ceva mai sus de noi, în care stăteau impasibili doi inşi... Am ieşit pe strada principală şi ne-am oprit la oficiul poştal Balta Albă. Acolo am pus la cutie o scrisoare, pe al cărui plic era indicat un nume fictiv de expeditor: Ion Popescu. Era un mesaj către mătuşa mea Monica din America. O puneam la curent cu întâmplările, o rugam să facă ce credea ea că e mai bine. Satisfăcuţi, credeam că am reuşit să-i fentăm pe securişti. Ne înşelam!

De la poştă am mers la tanti Viky, mătuşa mea, care trăia într-un apartament de bloc. Viky, pe care o vizitam lunar pentru a-i aduce o mică sumă de bani, auzise de peripeţiile mele. Era îngrozită şi deloc aprobatoare.

Auzise că Goma era „un fel de golan, un om oribil, un escroc“. Cum puteam eu, doctorul de care ea era mândră că-i e nepot, să mă asociez cu un asemenea individ? Dar de unde-i veneau informaţiile? De la o vecină de bloc, o doamnă X, o persoană foarte cumsecade! Soţia unui colonel de Securitate! Lăsând la o parte explicaţiile, i-am spus că voiam ceva precis, să telefonez de la ea, fiindcă telefonul nostru tot închis era. I-am spus despre ce era vorba, ea n-a şovăit. Deci i-am dat prietenei şi colegei noastre de facultate Liliana Halfon un telefon, la Geneva. Şi i-am povestit cum se petreceau lucrurile. Acest ultim demers s-a dovedit eficient, eforturile Lilianei adăugindu-se celor ale parizienilor, întru izbăvirea noastră.

Dar de telefonul acela avea să se afle (ca şi de scrisoare). Odată cu următoarea factură, Viky a primit o scrisoare de la direcţia PTT în care i se atrăgea atenţia că era răspunzătoare de apelurile care se dădeau de la postul ei. Toate, absolut toate telefoanele erau supravegheate, toate scrisorile externe erau deschise. Demonstraţia avea să-mi fie făcută mai târziu.

Tensiunea devenise maximă. Ceva trebuia să se petreacă. De la spital, pe căi ocolite, mi se transmisese că veniseră tipii de la Secu, căutaseră insistent prin dosare, voind să-mi găsească afaceri compromiţătoare. După cum deciseseră să-i facă lui Nego un proces de moravuri, voiau să-mi facă mie unul de corupţie. Dar nu reuşiseră să încropească ceva compromiţător. Nimeni nu voise să depună mărturie împotriva mea.

Cepraga făcea presiuni tot mai mari asupră-mi. Interogatoriile deveniseră mai ales un soi de „comentarii de text“ ale scrisorii către Goma. De ce îi făceam, se mira colonelul, asemenea complimente, spunând în textul meu că are „o colosală experienţă a durerii“, că era „angajat cu toată fiinţa într-o luptă cu puţine şanse pentru această ţară minunată...“? Eu refuzam să mă lepăd în orice fel de Paul. Într-o seară, colonelul încercă marea cu degetul, servindu-mi argumentul suprem. Luă un aer misterios şi solemn spunând: „Domnule doctor, trebuie să vă desolidarizaţi de Goma“. „De ce?“, l-am întrebat cu oarecare nonşalanţă. Răspunsul veni, cu o voce cavernoasă: „Pentru că a trădat!“. Era clar: complicitatea la trădare se pedepsea mai greu, infinit mai greu decât banala calomnie pentru care aveam să fiu, oricum, graţiat (din cauza centenarului Independenţei). Voia

să deduc că mi (ni) se pregătea un alt proces, mult mai primejdios? Nu trebuia să mă las intimidat. I-am răspuns că „trădare“ înseamnă vinderea unor secrete de stat sau predarea unei poziţii militare fără luptă. Nu vedeam cum ar fi putut Paul Goma să fie „trădător“. Adevărul era că, în concepţia comunismului „de război“ pe care-l trăiam, orice abatere de la politica partidului se situa în logica trădării...

În această stare de spirit, am plecat cu Ioana, într-o sâmbătă dimineaţă, la Zamora, în vechea vilă a familiei, care acum aparţinea surorii mele Măriuca. Am ajuns acolo către prânz, am mâncat ceva şi ne-am culcat. Am adormit greu. Pentru prima dată de multă vreme mă relaxasem cu totul...

...M-am trezit pradă unei anxietăţi insuportabile. Confuz, nu ştiam ce se întâmplă cu mine. Mi-a trebuit mai mult decât o clipă să înţeleg: *aveam cvasicertitudinea că voi fi arestat.* Arestat şi condamnat, în cadrul unui proces-pretext. De pildă, pentru o afacere de corupţie. În nici un caz pentru motive politice. Acesta era sensul cercetărilor care se făceau la spital. Aşa cum îl neutralizaseră pe Nego, aveau să facă şi cu mine. Era prea evident.

I-am spus Ioanei revelaţia pe care o avusesem în somn. Reacţia ei fost probabil singura care ar fi putut să-mi facă bine. „Nu-i nimic“, mi-a spus, „or să te aresteze, or să te condamne, o să stai un an-doi la închisoare şi ai să ieşi! La urma urmelor, atâţia din familia noastră au păţit acelaşi lucru şi n-au murit!“. Vorbele ei, care anticipau cu seninătate *cel mai rău lucru care mi se putea întâmpla în momentul dat,* m-au liniştit nespus. Recăpătam simţul proporţiilor. Simplul fapt de-a exista e un privilegiu, interpretam eu spusele ei. Faptul că o carieră ţi-e zdrobită, că trebuie să te desparţi pentru un timp de-ai tăi, că ai să înduri o viaţă inconfortabilă, brutalităţile inerente detenţiei nu e totuşi esenţialul. Dacă păstrezi speranţa – şi ar fi fost ruşinos să disperi pentru atâta lucru –, atunci viaţa îşi va arăta din nou farmecele. Mi-am amintit şi dojana plină de umanitate a lui Geo Bogza, care îmi spusese atunci, pe Dorobanţi, că un singur lucru nu era licit: disperarea. Am făcut deci o lungă plimbare pe drum de seară, ne-am întâlnit, ca de atâtea ori în copilărie, cu vacile care se întorceau de la păscut cu tălăngile şi cu roiul de muşte care le înconjurau. Zamora era cea dintotdeauna, viaţa nu se

schimbase. Şi nu avea să se schimbe, atâta timp cât păstram încrederea în mine, cât mă bizuiam pe ce era fundamental: chiar viaţa noastră.

Ne-am întors acasă pentru cină. Am ascultat puţină muzică. Târziu, către miezul nopţii, am pus Europa Liberă. Vorbea Monica Lovinescu. Despre ce? Despre mine, despre noi. Povestea despre articolul pe care-l publicasem, adeziunea mea la mişcarea Goma, hărţuirile la care fusesem supus, vorbea despre psihiatria politică, despre dorinţa mea de-a fi lăsat să emigrez... Cronicile Monicăi durau maximum douăzeci de minute. În noaptea aceea a vorbit patruzeci şi cinci, dând peste cap schema obişnuită a programului. La sfârşit, sentimentul de-a fi depăşit frica, sentimentul de invulnerabilitate pe care-l descoperisem tocmai în această vreme, încrederea postulată de evanghelii, dorinţa unei vieţi autentice, nefalsificate erau absolut dominante. Nu mi se putea întâmpla nimic cu adevărat rău.

Duminică seara eram înapoi în Bucureşti. Luni am mers, ca la „servici“, la ancheta care continua. Cepraga era mai obosit ca niciodată, cu ochii scoşi. „Ai ascultat, dom’le?“, mi-a spus cu un aer lugubru, ca şi cum *lui* i s-ar fi înecat corăbiile. Era vorba, evident, de emisiunea Monicăi. „Am ascultat!“ „Şi ce-i de făcut?“, se plânse el comic. „Nu ştiu!“ A tăcut un moment. Apoi mi-a înfăţişat soluţia: *ei* aveau să ne dea paşapoarte. *Eu* am să mă abţin să mai fac declaraţii. Şi aveam să semnez pe loc o hârtie în care afirmam că, vorbind în scrisoarea deschisă despre „mediocritatea neghioabă dându-şi aere savante, forţa brutală călcând în picioare elanul creator, minciuna travestită în dogmă absolută dând cu obrăznicie lecţii de bun-simţ adevărului celui mai elementar“, nu mă referisem „la conducerea de partid şi de stat“. Asta-i durea pe ei cel mai mult, că făcusem o (o, cât de transparentă!) aluzie la Ceauşeşti! *Paris vaut bien une messe*, mi-am spus, şi am acceptat.

XIII

Criza majoră fusese depăşită. Din ziua aceea am fost chemat la Secu numai o dată, de două ori pe săptămână, „monitorizat“ de acelaşi Cepraga.

Pusesem şi eu o condiţie: să mi se restabilească telefonul, întrerupt de mai multe săptămâni. Veniră nişte reparatori de la Telefoane. Dacă până atunci nu eram sigur că eram ascultat în casă, acum puteam să am certitudinea asta. În orice caz, în birou, unde se găsea aparatul. Mi se înapoie buletinul de identitate.

Lumea reveni încet. Unul dintre primii întorşi a fost Gelu Ionescu. Fusese şi el chemat la Securitate, să dea seamă de relaţiile lui cu Vlad Georgescu şi cu Ion Vianu. Era cam mult. Fuseseră grosolani cu el, unul dintre anchetatori îi spusese: „Vezi că-ţi scap o palmă“. Dar, în fine, regăsea puterea de-a veni. Mai veni şi vechea prietenă Dorana Coşoveanu, care fusese şi ea „tachinată“ de un securist, întrebată despre familia Vianu.

Era o situaţie comică. Eram conştienţi că exista câte un microfon în cele două încăperi unde era şi un telefon: biroul şi camera de culcare. Deci acolo vorbeam ca la teatru, conştienţi că eram ascultaţi. Am sucombat, stimulat şi de un prieten, la ispita de-a face declaraţii care să ajute plecarea noastră, de pildă, cea că nu vom „vorbi“ în Occident, adică nu vom face declaraţii împotriva regimului. Când voiam să vorbim, Ioana şi cu mine, lucruri pe care nu trebuia să le ştie „Secu“, ne încuiam în baie, lăsând să curgă apa.

O altă vizită aveam să primesc în zilele următoare. Au sunat două persoane la uşă, le-am deschis. S-au prezentat: Manuel Lucbert şi doamna. El era corespondentul *Le Monde* sosit la Bucureşti, oficial pentru solemnităţile legate de centenarul Independenţei. De fapt, era interesat de evoluţia disidenţei în România. Fuseseră urmăriţi? m-am interesat poftindu-i. Sigur nu fuseseră urmăriţi, luaseră un taxi până la statuia Aviatorilor, de

acolo au mers pe jos. Nu era nimeni. În camera unuia dintre copii, unde ştiam că nu sunt microfoane, am stat îndelung de vorbă cu Lucbert, i-am descris situaţia. La urmă, mi-a venit o idee: să profit de vizită, să-i dau un text pentru *Le Monde*, o scrisoare deschisă către Ceauşescu în care ceream eliberarea lui Goma. Zis şi făcut. Am trecut în altă cameră; în timp ce Ioana făcea conversaţie cu cei doi, am scris o pagină în franceză. I-am dat-o, el a promis că o va ţine în seiful Ambasadei Franţei până la plecare, după care o va publica. Să ne mai vedem, am decis. Va veni el peste două zile.

A doua zi, Cepraga avea un aer mucalit. „Pe cine aţi mai văzut?“ „Pe nimeni!“ „Cum, chiar pe nimeni?“, a zis el cu o vădită ironie în glas. „Nu!“ „Domnule doctor, de ce nu spuneţi adevărul? A fost Lucbert la dumneavoastră ieri seară!“ Era rândul meu să fiu ironic. „Vă felicit“, am spus, „lucraţi bine“. „Nu mi-aş putea permite să greşesc“, a spus colonelul cu vădit orgoliu. „Şi ce aţi vorbit?“, a continuat. „Despre ziua Independenţei, despre istoria României!“ „Numai atât?“ „Da!“ Oricât de mult a insistat, am refuzat să-i spun. Chiar dacă i-aş fi spus, erau numai lucruri pe care le putea bănui, nu eram un conspirator, eram numai un om care spusese *nu*. Dar nu trebuie să-l obişnuiesc cu prea multă sinceritate, mi-am spus. Îi dai două degete şi-ţi ia toată mâna.

M. Lucbert a revenit. De data asta, tovarăşii nu se mai jenau. S-au văzut flash-urile aparatelor de fotografiat, declanşate din micul spaţiu comercial situat chiar în faţa intrării casei, un magazin totdeauna închis, care-şi vădea astfel natura de local conspirativ pentru Secu. De data asta, ziaristul a stat doar câteva minute. Goma fusese eliberat, m-a anunţat. Scrisoarea mea nu-şi mai avea rostul. I-am spus s-o distrugă. Ne-am despărţit, el avea deja articolul lui pentru *Le Monde* în cap. Unul în care avea să descrie atmosfera din Bucureşti, cu sărbătorile ei, cu eliberarea lui Goma. De data asta, tovarăşii lucraseră bine, daunele morale suferite de ei erau minime.

Da, Goma fusese eliberat. M-am pomenit cu vizita lui Breban. Voia să ne felicite pentru atitudinea noastră şi să ne ofere ultimul lui roman, *Buna Vestire*. Părerea lui era că avea să ni se „dea drumul“. Îl vedea pe Pleşiţă din când în când, avusese impresia că se merge către o soluţie *à l’amiable*. De

altfel, se întâlnise şi cu Goma. Nu voiam să-l văd? Ba da. Am mers a doua zi în apartamentul din Luterană al lui Breban, a sosit şi Paul, uşor palid, marcat de sejurul la pension. Bineînţeles, fusese urmărit până la uşa lui Nicolae. Era pesimist. Toţi semnatarii plecau. El avea să rămână singur. Nu se schiţa o adevărată opoziţie. Trăia foarte greu, în noul apartament care le fusese repartizat, la capătul extrem al Drumului Taberei, dincolo de care începeau lanurile de porumb. Obligatoriu, pentru a nu intra în prevederile legii pentru parazitism, acceptase un post la Biblioteca Centrală de Stat. Ar trebui să plece şi el, i-am spus. Nu voia, se simţea, spunea, răspunzător de soarta celor rămaşi. Era ultima dată când îl vedeam pe Paul la Bucureşti. A rezistat până în toamnă, când, semnând o declaraţie formală de concesii, ca a mea, i s-a oferit un paşaport şi a sosit la Paris.

Breban mai spunea: „O să plecaţi. Poate că plecarea voastră nu e definitivă“. Îi răspundeam: „Nu, e sigur că plec pentru totdeauna. Nu poate fi vorba de întoarcere“. „Şi totuşi“, spunea el filosofic, „nu ştii. Atâta cât trăieşti“.

Ultima preocupare a tovarăşilor era: trebuia să lucrez. Să fiu în câmpul muncii. Eu nu simţeam această nevoie. Speram să plec curând. „Dar ştiţi, în R.S. România toată lumea munceşte. Cine nu munceşte e un parazit social.“ Era un statut de neinvidiat. Faptul că toată lumea trebuie să fie în „câmpul muncii“ era o dogmă a socialismului (existau şomeri, dar nu erau recunoscuţi ca atare). Şi cu plecarea, desigur, în principiu e *da* (spuneau tovarăşii), însă poate să mai dureze. Nu se ştie.

Începea un război al nervilor. A trebuit să accept, în principiu, să mi se dea un post. Trebuia să mă prezint la Direcţia Sanitară. Acolo erau la curent. Funcţionara care m-a primit mi-a spus că voi fi anunţat, să aştept. Exista o propunere, să merg la Policlinica Uzinelor 23 August. Printre muncitori, am reflectat eu mergând la colonel în vizitele mele obligatorii. Îmi pare bine să merg acolo, voi cunoaşte mai bine, înainte de-a pleca, realităţile României muncitoreşti. Cepraga părea contrariat de interesul meu brusc pentru clasa muncitoare. În schimb, nea Găină, mecanicul auto, care ştia povestea, ca toată lumea, de la Europa Liberă, aprecia lucrurile altfel:

„Păi, vă trimit acolo ca să vă supravegheze mai bine. Acolo, unul din trei sunt *ginitori*“.

Grea problemă le mai puneam! În cele din urmă, am primit un telefon de la Sănătate. Fusesem numit la Policlinica „Drumul Taberei“. Entuziasmul meu de-a fi în contact direct cu clasa muncitoare îi lăsase pe gânduri. A început atunci o perioadă „stabilă“. Aşteptam răspunsul la cererea de paşaport, dar, deodată, parcă se îndepărtase perspectiva plecării. Perioada a durat două luni, până când a sosit aprobarea paşapoartelor. Două luni cât doi ani. Munca la policlinica de cartier era epuizantă. Dacă într-adevăr urmăreau să mă împiedice să mai fac altceva decât treaba zilnică, să mă pună cu botul pe labe prin muncă, reuşeau. Lucram în două ture, în zile alternative, de la 7.00 la 2.00 sau de la 2.00 la 9.00 seara. Faţă de activitatea de la clinica universitară, eram la ani-lumină distanţă. Pare greu de crezut, dar aveam, în cele şapte ore de muncă, până la 120 de consultaţii! Jumătate dintre ele erau semnături pentru permisul de circulaţie, dar mai rămâneau atâtea zeci. Majoritatea erau oameni epuizaţi, alienaţi *socialmente*, aşa cum îi definisem în articolul meu despre neurastenie; voiau un concediu medical, poate un tranchilizant, să doarmă. Le acordam certificatul cu uşurinţă. Aveam foarte puţine minute pentru a rezolva cazul, sub presiunea valului celor care aşteptau la uşă. Fiecare zi se asemăna cu cealaltă. Colegii mei erau oameni cumsecade şi păreau că nu ştiu nimic despre motivul numirii mele acolo, ceea ce era desigur fals, cel puţin fiindcă ascultau şi ei Europa Liberă. Nu pot să spun mai mult despre aceste două luni, decât că au fost o scurtă eternitate. Dar s-a produs un incident amuzant, care merită să fie amintit.

Era într-o după-amiază. M-am pomenit cu un telefon de la Ioana, care nu mă suna niciodată la slujbă. „Au telefonat de la Paşapoarte“, mi-a spus, „au cerut să te duci de urgenţă acolo“. Am plecat ceva mai devreme, am ajuns pe strada Iorga pe la 8.00 seara. Într-adevăr, eram aşteptat. Am fost introdus într-o sală prost luminată. La o masă lungă oficia o „comisie“. Erau mai mulţi, poate şase-şapte oameni, care mi s-au părut bătrâni şi prost îmbrăcaţi, în costumele lor de stofă groasă cu umerii înguşti. Aproape toţi ţineau câte o ţigaretă între degetele gălbejite. Puţea a tutun. Acei derizorii

juzi ai infernului m-au poftit să şed. „Sunteţi Vianu Ion?“, m-a întrebat cel mai bătrân. „Aţi făcut o cerere de plecare definitivă din ţară?“ Am confirmat. „Cererea dumneavoastră a fost respinsă.“ Nu am reacţionat în nici un fel, am continuat să-i privesc indiferent. A urmat o tăcere care trebuie să fi durat treizeci de secunde, dar mi s-a părut veşnică. Nu arătam în nici un chip că reacţionez. Aşa că bătrânul-cel-mai-bătrân, cel cu degetele cele mai galbene de tutun, cuprins parcă de o anumită nelinişte, m-a întrebat dacă nu aveam nimic de spus. „Voi trage consecinţele“, am răspuns enigmatic şi, în timp ce unul dintre ei îmi spunea că pot pleca, m-am ridicat şi am ieşit. Eram calm şi fără regrete. Ce simplu, psihiatru în Drumul Taberei toată viaţa. O situaţie stabilă, de invidiat.

Acasă am povestit. „Vor război, or să aibă război“, a spus Ioana. „Telefonăm la Paris.“ Am cerut legătura, i-am explicat lui M.F. ce se întâmplase. Eram hotărâţi să ne batem, să ieşim, să manifestăm. O luăm de la început! La rândul ei, interlocutoarea noastră era plină de energie: „Dăm la ziar, manifestăm“. Am închis telefonul, am deschis o sticlă de vin spumos. Va fi bine. Plecaţi sau neplecaţi. Va fi bine.

Tocmai când terminam „şampanica“ a sunat telefonul. S-a auzit o voce bărbătească amabilă. „Domnule doctor, aici maiorul Georgescu. Adineaori, la Secţia Paşapoarte eram în sală, la masă, ultimul din stânga“ (atunci abia îmi dădeam seama că în marginea grupului de bătrâni se găsea şi unul mai tânăr). „Ştiţi, e în legătură cu ce vi s-a comunicat... E vorba de o confuzie. Vă rog să consideraţi că tot ce vi s-a spus e nul şi neavenit. Cererea dumneavoastră e în lucru!“ „*Nul* îmi ajunge“, i-am răspuns cu tonul cel mai nesuferit de care eram în stare, „*neavenit* nu mă interesează“. În receptor se auzi un scurt râs nervos. Am închis.

Încă o dată, câştigasem.

Cepraga, care în cele din urmă încetase să mă convoace, mai făcea scurte descinderi la domiciliu. Se informa ce mai facem, pe cine am mai văzut. Eram destul de sărac în explicaţii. Dar cu acest prilej am aflat un amănunt: el fusese securistul însărcinat cu supravegherea socrului meu, Pierrot, în timpul domiciliului forţat la Ghidigeni. Un sfert de veac trecuse.

Un ofiţer – o familie, mai multe generaţii... Mi se părea că citesc o pagină din *Mizerabilii*.

Cepraga mai făcea un soi de banc, repetitiv. „Domnule, acum ai să pleci. Eu m-am purtat bine cu dumneata, n-ai ce spune. Nu te-am brutalizat! Dumneata o să ai bani, vinzi tot. Îmi dai şi mie vreo patruzeci, cincizeci de mii...“ „De ce nu?“, răspundeam echivoc, mai în glumă, mai în serios, întrebându-mă cam perplex dacă *el* era chiar serios sau numai glumea. Înclinam să cred că era serios. Vizitele lui nu se explicau parcă prin interesul de serviciu.

Mai veneau Gelu, L.,... nu multă lume. Nego, poate de două ori. Ieşind din închisoare, se însurase (un vechi truc al lui, se însura pentru a treia oară). Eu nu căutam pe alţii. Mi se părea o discreţie elementară. Eram un ciumat, nu aveam să oblig pe nimeni să mă vadă.

Şi, într-o zi, am primit un telefon de la Paşapoarte. Aveam „documentele“. Era sfârşitul lunii iunie.

A început un moment dureros al vieţii noastre. Un moment de speranţă, de asemenea. Durerea, speranţa şi perplexitatea în faţa necunoscutului se amestecau într-un mod greu de conceput şi de descris.

Cam în vremea asta am primit un telefon. O voce feminină mi se adresa în franţuzeşte. Era o emisară de departe, cineva care voia să mă vadă. I-am dat întâlnire la Herăstrău, într-un colţ izolat, pe care am reuşit să i-l descriu. Am găsit acolo nu o fiinţă, ci două. Două fete adorabile de la Paris, Catherine, iubita şi viitoarea soţie a lui Mihnea Berindei, şi prietena ei, Anne Planche. Veniseră în România, ca simple studente-turiste, în fond, să se convingă *de visu* ce se mai petrece cu Goma şi cu alţii. Le-am făcut o trecere în revistă a situaţiei. Astfel de contacte ne scoteau din sentimentul de izolare profundă.

M-am întâlnit pe stradă şi cu Relu Cosaşu. La fel ca alţii, auzise de întâmplările noastre. „Pleci“, mi-a spus. „Te duci spre Europa, spre lumina civilizaţiei. Laşi acest loc mărunt.“ Am privit în jur. Eram pe strada Arhitect Mincu. Lângă noi era verdeaţa parcului de la „Şosea“, iar de partea cealaltă a străzii eleganta arteră, cu vilele din anii ’30. „Niciodată nu voi uita“, am răspuns, „că am trăit într-o adevărată capitală“. Era sentimentul meu. Chiar

sub sinistrul obroc comunist, oraşul nostru nu-şi pierduse aerul insolent şi păstrase o anumită libertate de postură. Ştiam, presimţeam că nu vom putea trăi la Paris, un oraş dificil. Cât timp avea să treacă până la regăsirea unei ambianţe de mare oraş? Şi, chiar dacă avea să fie, niciodată nu aş fi putut recupera sentimentul de familiaritate, de *coproprietate* pe care ţi-l oferă locurile natale. Fusese alegerea mea. O alegere forţată de împrejurări, dar mai ales de setea de libertate. Acum trebuia să fac faţă provocării pe care chiar eu mi-o adresasem.

XIV

Casa noastră era plină de cărţi, de mobile, de obiecte. Fiecare dintre ele reprezenta o amintire. I-am lăsat Măriucăi câteva lucruri, dar ea n-avea unde să găzduiască prea multe. Fiecare dintre prieteni a acceptat câte ceva (cât de mişcat am fost când, după zeci de ani, în împrejurări diferite, le-am primit înapoi pe unele dintre ele, de pildă, un tablou de Lucian Grigorescu de la Dorana!).

Trei sute de volume, tratate masive de filosofie, de estetică aparţinuseră tatălui meu. Le-am dăruit Institutului de Istorie Literară, care le-a găzduit într-un fond special, directoarea Zoe Buşulenga transmiţându-mi verbal mulţumiri. Am chemat un anticar pentru restul, dar, până să vină el, un zvon s-a răspândit prin oraş că se desface biblioteca Tudor Vianu. Veneau necunoscuţi (îmi amintesc apariţia insolită a unui ofiţer) care cumpărau una, două sau zece cărţi. La urmă a venit şi anticarul. Mă aşteptam să facă un inventar, dar el a apreciat dintr-o privire ce rămăsese în rafturi şi mi-a oferit o sumă pe care am acceptat-o fără să mă tocmesc. Rupsesem filele cu dedicaţii, dar au mai rămas câteva (către tatăl meu) şi ştiu că acest lucru mi-a fost reproşat.

În trei săptămâni, casa s-a golit. Ultimele au plecat, cum era şi normal, paturile noastre. Nu mai aveam unde să dormim, aşa că am petrecut ultimele nopţi la socrii mei, plecaţi între timp în Elveţia. Era foarte cald, alergăturile pentru obţinerea unui morman de acte, de adeverinţe şi de dovezi că nu avem datorii către stat erau covârşitoare.

În scurtele pauze pe care mi le îngăduiau alergăturile, mergeam la ştrand pentru a scădea efectele caniculei. Acolo, la Florească, m-am întâlnit cu fosta mea profesoară de marxism, Letiţia Papu. Era sora lui Edgar Papu, fostul asistent al tatei şi profesorul meu de latină medievală, omul prin care-l cunoscusem pe monseniorul Vladimir Ghika. „Edy“ nu crease încă teoria

protocronistă, atât de speculată de naţional-comunişti, dar el, omul de înaltă cultură, fusese recuperat de grupul Eugen Barbu şi, prin el, de Organe. Deci Papu devenise total infrecventabil (nu spusese el odată despre Matei, care plecase: „el a trădat“?). Sora lui Letiţia, dimpotrivă. Ea, care fusese fanatică pe vremuri, care-l cita la cursuri pe Stalin cu elogii maxime, punea note diriguindu-se după criteriile luptei de clasă etc., era acum complet revenită din delirul comunist. Mă felicita cu entuziasm pentru acţiunea mea şi era extrem de critică faţă de regimul ceauşist. Întărea observaţia pe care o mai făcusem, că, în anumite împrejurări, comunismul te făcea imun la comunism. Vechii comunişti reuşeau mai uşor să se elibereze de sirenele ceauşiste. În schimb, nenorocitul ei frate catolic şi umanist devenise un instrument (ceea ce nu-l împiedica să scrie cărţi strălucite despre Baroc, Renaştere etc.). Ca şi bietul R., cel ce-mi reproşa prin interpuşi că aş fi putut pleca „şi altfel“. Oricum, dincolo de prefacerea unora dintre comunişti, era ocazia pentru mine să constat miraculoasa putere a Timpului de-a transforma şi transfigura, constatare ce s-a adâncit în cursul anilor şi care nu este decât pecetea experienţei de viaţă.

La ştrand mergeam uneori în familie. Ştefan avea pe atunci treisprezece ani, începea să fie un băieţel bine legat. Lucru aşteptat, îl întreceam în partidele de înot, dar era pentru ultima dată. În vara următoare, în 1978, aveam să facem noi întreceri, de data asta la Majorca, iar atunci nu mai câştigam.

Cu cât se apropia plecarea, cu atât deveneam mai nervos, având, ca actorii, trac. Mă temeam că se va întâmpla o catastrofă şi vom rămâne pironiţi aici. Şi, într-adevăr, Ioana s-a îmbolnăvit. O durea capul, vărsa, avea febră. Am chemat mai mulţi doctori care s-au cam bâlbâit. În cele din urmă, l-am chemat şi pe neurologul Creţan, fostul meu coleg mai vârstnic de la „Central“, care a diagnosticat o meningită virală. De unde până unde meningită? Din lacul Floreasca, unde se petreceau partidele noastre de înot! Ioana s-a internat la „Colentina“, unde şeful clinicii, Marin Voiculescu, o bine-cunoscută lichea, şi-a continuat vizita făcându-se că n-o vede. O comportare cu adevărat antideontologică.

Avea să se facă bine Ioana înainte de plecarea ce fusese deja fixată: 28 iulie (cumpărasem bilete de avion)? Vigoarea ei proverbială de *Mutter Courage* a ieşit din nou în evidenţă: după o săptămână, era din nou acasă şi se refăcea, deşi o anumită astenie persista, făcând ultimele noastre zile în România să fie penibile şi din acest punct de vedere.

Făceam ultimele pregătiri, adunând ce mai rămăsese prin casă, când a apărut din nou în „inspecţie“ Cepraga. Venea să mă informeze că Pleşiţă, şeful (sau viceşeful?) Securităţii, voia să mă vadă. Mă felicita acum pentru reuşita operaţiei, avea aerul să spună că fusese oarecum artizanul ei. Mi-am adus aminte de aluzia destul de transparentă pe care o făcuse la faptul că ar fi meritat, din partea-mi, o recompensă. Am hotărât să mă amuz puţin pe socoteala lui şi i-am spus că aş vrea să-i fac un cadou mai mare, de vreo treizeci de mii. Fără să ezite şi pe un ton supărat, mi-a spus să nu-i mai pomenesc de aşa ceva. Trebuie să spun că, între timp, izbucniseră nişte scandaluri cu îmbogăţiri ilicite ale unor ştabi şi o supraveghere generalizată domnea mai ales printre responsabili. Ce imprudent fusesem!

Câteva întrevederi de adio cu vechi prieteni au mai avut loc. Unele dintre ele au fost dramatice.

Am predat, în fine, casa Spaţiului Locativ. Era vorba despre o vânzare forţată, contra sumei de 40.000 de mii de lei, jumătate din preţul unei „Dacii“. O sumă ridicolă, dar totuşi erau nişte bani, pentru că multora dintre cei ce emigrau casa le era confiscată fără acte, în folosul unor indivizi din Securitate. Eu eram un disident protejat, scandalul internaţional care se făcuse în jurul nostru era îndeajuns de mare pentru a ne acorda chiar în ochii lor o anumită onorabilitate. Nu este respectabil decât cine intimidează, cât de puţin.

Regula era că trebuia să laşi casa complet goală. Nu era tolerat nici măcar un ziar uitat într-un colţ. Ce înseamnă să goleşti complet o casă nu ştiam încă. Printr-o muncă enormă, mai ales a Ioanei, nerecuperată total din meningită, ajutată şi de familie, am reuşit. Când au venit funcţionarii de la „Spaţiu“, casa noastră, casa în care locuisem toată viaţa (cu excepţia celor optsprezece luni petrecute la Belgrad, în adolescenţă), casa în care mă născusem, era goală ca o coajă de ou. Ştiam de la bunicul meu o vorbă

franţuzească, formularea unui ideal de fericire: *Naître et mourir dans la même maison.* Eu nu mai puteam candida la această fericire. Între timp, după zeci de ani, ea a redevenit posibilă, fiindcă mi-am regăsit casa. Dar asta e o altă poveste, neîncheiată. Am predat cheile funcţionarei şi am închis uşa în urma noastră.

Mă simţeam ca un melc fără cochilie. Această situaţie nu avea să dureze decât câteva zile, dar cine ştie?

Am fost convocat la Pleşiţă, înaltul funcţionar al Securităţii. Nu mai era individul agitat care fusese gata să mă pocnească. Acum se arăta, dimpotrivă, calm, chiar glacial. „Ai să pleci“, mi-a spus. Ştia că aveam o mătuşă în America, fiindcă surprinsese scrisoarea pe care i-o expediasem. Deci el, în calitatea lui de comandant, nu se jena să dea la iveală că violase secretul corespondenţei. El singur, nu subalternii, putea să dezvăluie procedura, un secret de stat! Îmi spunea asta fiindcă mă sfătuia călduros să plec în America, unde, ca singur moştenitor al unei respectate psihiatre, aveam să am un drum mai uşor. Şi, mai târziu, la bătrâneţe, poate voi veni în ţărişoara noastră să-mi cheltuiesc dolăreii! În fond, era încă un mod de-a mă avertiza că trebuie să păstrez o legătură cu ţara. Deci chiar pierdut nu eram. Încercau, până la urmă, să mă controleze.

Doctrina lor asta era: nimeni nu era definitiv pierdut, oricine putea fi reutilizat sub o formă sau alta. Dacă părea imposibil să fiu recrutat ca membru de partid, atunci măcar ca informator; sau, dacă nici asta nu se putea, măcar să devin mai târziu un importator de valută. „Vă înşelaţi“, i-am răspuns, „nu sunt moştenitorul mătuşii mele, ea are nouă copii!“. „Nouă copii!“, a reacţionat surprins Pleşiţă. „Păi, nu mi-ai spus tu că n-are copii?“, s-a răstit către Cepraga, care în acel moment se făcuse mic şi confuz. „Tovarăşe general, noi aşa aflasem...“ „Păi, atunci“, zise Pleşiţă, „să nu pleci în America. Du-te în Europa, dom’le, Europa e cea mai frumoasă, ţi-o spun eu, că eu am fost peste tot cu Tovarăşul“. Nu am reacţionat la familiaritatea lui, nu apreciam deloc această bruscă reîncălzire a atmosferei. S-a însărcinat el s-o curme. „Şi să ştii“, a spus, „că nu trebuia să dai declaraţii când ajungi acolo. Cu chestia aia, cu internările politice. Care e falsă, de altfel. Ăia sunt cu adevărat nebuni. Să nu dai nici un fel de

declaraţie. Dacă o să dai, să ştii c-o păţeşti. Braţul înarmat al poporului e lung şi te va lovi, acolo unde te vei găsi“.

Eram perplex. Dacă spuneam *da*, ar fi putut să mă pună să semnez un angajament. Acum regretam declaraţiile făcute în casă, în faţa microfonului instalat în secret de Secu, că nu voi vorbi în străinătate. Îi făcusem chiar să creadă că nu voi vorbi acolo? Dar, chiar fără semnătură, însemna că cei pe care îi lăsam în urmă, sora şi cumnatul meu, aveau să fie perpetuu şantajabili. Trebuia să iau taurul de coarne. „Îmi pare rău“, i-am răspuns cu cea mai mare răceală posibilă, „nu există nici un motiv să declar în străinătate altceva decât am declarat în România“. A urmat o înfruntare a privirilor. Am simţit că nu avea ce să-mi facă. Era să ne confişte paşapoartele? Să mă ucidă? În capul lui trebuie să fi fost ceva în genul: „runda asta am pierdut-o“. Nu a insistat. Ne-am despărţit fără să ne spunem la revedere. Normal.

A urmat o singură zi. O zi în care am fost la aeroport cu Măriuca să-mi depun cele două valize cu care aveam dreptul să plec. Aşa era la plecările definitive, aveai voie să iei cu tine o valiză pentru fiecare persoană adultă (o ladă fusese expediată la coletărie). Trebuia să prezinţi şi faimosul „talon“, o minusculă hârtioară, o fiţuică prin care se adeverea că nenumăratele formalităţi cerute în cadrul plecării definitive din ţară fuseseră îndeplinite. A doua zi te prezentai la aeroport numai cu hainele de pe tine şi o sacoşă de voiaj.

Apoi m-am întors în cochilia provizorie, micul apartament al Bolomeyilor din strada Suren Spandarian. Până a doua zi nu mai trebuia să se întâmple nimic, în principiu. Cu condiţia să nu mai întreprindem nimic. Era mai bine aşa, Ioana era într-un indescriptibil hal de oboseală, recuperarea ei după meningită, în condiţiile astea, nu era uşoară.

A urmat o noapte de cvasiinsomnie în locuinţa încinsă de la etajul zece, sub acoperiş. La 5.00 dimineaţa a sunat la uşă cumnatul Gigi Ardelea. El se oferise să ne conducă cu maşina la aeroport. Ne-am suit, Ioana, copii, eu, şi am pornit spre Otopeni.

Ne pregăteam să găsim aeroportul gol, dar ne înşelam. Era o mulţime uriaşă. Sute, poate mii de oameni. M-am uitat la ei, nu-mi venea să cred.

Această enormă cohortă nu scotea nici un sunet. Se înţelegea numai prin semne. O tăcere monumentală domnea în aeroportul aglomerat. Înnebunisem? Mi-a trebuit un timp să înţeleg: la Bucureşti se desfăşuraseră Jocurile Olimpice ale Surdomuţilor. Acum manifestarea se terminase şi era tocmai ziua în care ei plecau. Numeroase chartere îi aşteptau pe pistă şi nimerisem chiar la ora îmbarcării.

Am acordat importanţa cuvenită simbolului, am trecut graniţa prezentându-ne paşapoartele. Nici un obstacol nu ne mai stătea în faţă, ne-am urcat în cursa Tarom pentru Paris. Copiii erau agitaţi la culme, Ioana emoţionată, scursă de puteri. Eu, de un calm total, îngheţat.

Plecarea „definitivă“ avea ceva din caracterul ireversibil al morţii. Dar o moarte care, paradoxal, era însoţită de speranţe de viaţă. Nu de o viaţă mai uşoară, cel puţin pentru mine. Dar de una în care tentaţia corupţiei şi micimea fricii să nu te mai submineze fără încetare.

XV

Breban spusese: nu erai niciodată sigur că, plecând, nu te vei reîntoarce. Deşi nimic nu mă făcea să cred asta, trebuia să recunosc că, matematic, teoretic, posibilitatea exista. Îi făceam locul cuvenit, dar nu eram însufleţit de nici o încredere într-o viitoare existenţă românească. Speranţele mele se îndreptau aiurea.

Era o zi înnorată. Solul ţării părăsite era invizibil. Despărţirea a fost mai uşoară, după cum în faţa unui sicriu închis te separi mai uşor de o fiinţă iubită. Prefer să opresc povestirea mea în aer, la jumătate de drum. Ceea ce avea să urmeze începând cu aterizarea la Paris-Orly aparţine unui alt capitol al poveştii vieţii mele.

Recitind paginile de mai sus, m-am întrebat dacă meritau într-adevăr să fie scrise. Atâtea amănunte, lucruri care vor fi date oricum uitării... Cărora le acord o prelungire de o clipă... Un minuscul amănunt din istoria acestei ţări, la rândul ei, o fărâmă din istoria universală... Dacă le-am consemnat, e mai ales o contribuţie la istoria moravurilor din România acelor ani, ai comunismului tardiv şi decadent. O scriere care vrea să slujească *microistoriei*, acumularea unor date mărunte care pot avea meritul de-a lumina o parte din trecut.

În ce mă priveşte, a fost şi o ocazie de a-mi face un examen de conştiinţă. Nu tot ce am trăit şi am făptuit a fost exemplar, sunt departe de asta. Însă, între momentul când ceream să intru în Partid sau cel încă mai puţin glorios în care ascultam ordinul lui A.N., de-a rezolva o problemă a Securităţii (a informatorului pedofil), şi cel în care rezistam ameninţărilor lui Pleşiţă, afirmând că nu am să vorbesc altfel decât am vorbit, între aceste două momente se petrecuse o evoluţie. Desigur, au existat eroi, oameni de o

dăruire absolută, oameni care au conceput şi acceptat sacrificiul suprem, iar eu nu pot nicidecum să-i concurez. Însă cred că, într-un anume moment al vieţii, printr-o graţie pentru care trebuie să-i mulţumesc destinului meu, am simţit că trebuie să mă înalţ deasupra condiţiei de sclav privilegiat, cel care fusesem odată. Poate că o asemenea evoluţie, nespectaculoasă în sine, va putea servi cândva unor oameni dezorientaţi, prinşi în plasa conformismelor. Lor, acestor cititori tardivi care vor citi textul meu, găsind în el izvorul unei capacităţi de-a rezista, le dedic paginile de faţă.

Pe P., amicul care era perfect sincer şi perfect loial cu mine, dar care se umilea, conştient de conformismul lui, nu l-am mai revăzut. La 50 de ani, era un om uzat. Suferea de hipertensiune şi nici cu moralul nu stătea prea bine. Faptul că trebuise să ia o atitudine publică, de înfierare a mea (în timp ce, în privat şi în fugă, mă felicita) l-a costat, sunt sigur, enorm. În anul următor a căzut bolnav. A murit de inimă, de inimă rea (o spun fără ezitare), la Spitalul Fundeni. Eu am contribuit la această dispariţie prematură a unui om pentru care simţisem o reală prietenie şi admiraţie. A fost un om de calitate, dar a fost slab.

Goma a sosit în aceeaşi toamnă la Paris. Făcuse, ca şi mine, o declaraţie formală de scuze faţă de cuplul Ceauşescu, ca să plece. Goma a fost un rezistent, un om care a plătit cu suferinţe. Dar, deşi extrem de curajos, avea o latură de dom' Mitică, ca mulţi români. Înainte să fie închis, în aprilie '77 (mi-a povestit el chiar în acea toamnă, sosind la Paris), s-a petrecut un episod căruia îi cunoscusem numai începutul: înainte de arestare, anunţase că, în închisoare, dacă nu va fi eliberat după nu ştiu câte zile, va face greva foamei. A venit şi ziua respectivă. De dimineaţă i s-a adus de mâncare, a luat bucata de pâine şi a mâncat-o, a băut ceaiul. Au apărut paznicii: „Păi, nu faci greva foamei?". „Vă fut muma-n cur", a răspuns Paul. „De ce să fac? Fac, nu fac greva foamei, ziarele din Occident tot urlă!" Şi, într-adevăr, *Le Monde* titra în ziua aceea: „Scriitorul Paul Goma, arestat, începe azi o grevă a foamei". Povestea asta are mare succes în România. Românii găsesc că bine făcea, mare şmecher dom' Paulică.

Au trebuit să treacă ani ca să pricep: cu Paul fusesem pe aceeaşi lungime de undă numai o clipă. El era un refugiat care nu depăşise resentimente vechi, urile copilăriei. Văzuse şi trăise lucruri oribile acolo, în Basarabia. Anticomunismul lui nu era din cap, ci rezultatul unor experienţe cumplite. Dar trăise şi altele mai târziu, inclusiv experienţa penitenciară comunistă. Pentru el însă, fundamentală era oroarea copilăriei lui. Am citit odată remarca lui Freud: estetica filmelor lui Chaplin se resimţea din faptul că fusese un copil nenorocit şi nu putuse să treacă mai departe de impresiile copilăriei. *Mutatis mutandis*, acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu Goma. Ura lui nu este numai contra comunismului, ci şi contra ţării, care l-a recepţionat ca pe un refugiat de categoria a doua. Avea dreptate în ce priveşte fondul, dar ceva mic, meschin, lipsit de amploare a rămas cuibărit în sufletul lui şi l-a otrăvit. S-a chircit, dezadaptat şi a fost singur, mic într-o lume mare, pe care nu a încetat s-o urască şi s-o simtă străină. Mult curaj înghesuit într-o inimă mică. E nobil să fii amar, mai puţin nobil să fii acru.

Şi totuşi, cu cât i-a fost lui mai greu decât mie! Nu trebuie să încetez s-o spun.

...Lumea exilului a fost la început rece, dură, o lume a supravieţuirii. Apoi, culorile, luminile şi umbrele care făcuseră farmecul ultimilor ani de Bucureşti au reapărut. Viaţa mea a redevenit interesantă şi incertă, încercare şi experiment. Dar timpul trecuse. Primele semne ale bătrâneţii se arătau. Nu aveam cum să mai găsesc o anumită strălucire pe care, chiar în absenţa libertăţii, în România, o trăisem. Trebuia să mă resemnez.

Şi, pentru ultima oară, eu. E adevărat, din momentul în care am optat, nu am mai acceptat nici o duplicitate. Dar eu, spre deosebire de Goma, fusesem fericit în România. Am suferit, şi ţara mi-a devenit la un moment dat nesuferită. Însă ea îmi dăduse enorm. Mă răsfăţase. Nu regimul, nu comunismul, ci ţara. Acesta a fost un noroc şi un har, adică o graţie, ceva ce n-ai cerut şi-ţi este dat totuşi *gratis*. Ca toată viaţa mea, care n-a avut decât o nefericire: propria mea înclinare către nefericire. Dar asta nu e vina nimănui.

De aceea, din partea mea, orice acreală, orice meschinărie nu ar fi fost, nu ar fi scuzabilă. Rezistând, dar şi, mai târziu, căutând (oare am găsit-o?

Mă tem că nu!) o anumită concordie, reîmpăcarea, nu am făcut decât să confirm îndurarea ursitoarelor.

Bucureşti,
16 octombrie – 2 decembrie 2006

ADDENDA

Addendum 1
O şedinţă de excludere în 1977

Reproduc mai jos stenograma şedinţei de excludere din Facultatea de Medicină. Fiind vorba despre o stenogramă, directă sau după o înregistrare, este perceptibil stilul oral, cu numeroase greşeli, care pot fi imputate atât vorbitorilor, cât şi înregistratorilor. Nu am corectat nimic. Este un document patetic, deşi este filtrat. Se confruntă, de o parte, comuniştii, repezindu-se să apere regimul pe care, după bunul obicei, îl asimilau cu poporul pe care-l terorizau şi de pe urma căruia profitau din plin. În faţa acestui Goliat se găseşte un David, în acelaşi timp arogant şi prudent. Cei mai în vârstă vor regăsi aici suflul acelor ani, amestecul de îndârjire autentică şi limbă de lemn care le făcea „farmecul“. Sper că şi cei ce n-au trăit pe vremea aceea vor realiza autenticitatea unui document în care suflarea otrăvită a trecutului răzbate până la noi.

INFORMARE

În ziua de 2 aprilie 1977, ora 12, în aula Facultăţii de Farmacie I.M.F. Bucureşti a avut loc adunarea cadrelor didactice, Facultatea de specializare şi perfecţionare a medicilor şi farmaciştilor, la care au fost invitate consiliile profesorale din celelalte facultăţi, senatul şi Comitetul de partid I.M.F. (300 cadre didactice).

În numele conducerii facultăţii, tov. prof. dr. Pană Ion a prezentat materialul cu privire la abaterile dr. Vianu Ion.

După prezentarea referatului s-a dat cuvântul lui Vianu Ion. Acesta s-a adresat adunării pe un ton dispreţuitor, susţinându-şi în continuare poziţiile

sale în ceea ce priveşte dorinţa de a părăsi ţara şi negând dreptul adunării de a discuta actele sale, chiar dacă opinia acesteia ar fi expresia celor 20 milioane de locuitori ai României. Pe un ton cinic, motivează atitudinea sa prin dorinţa de a trezi şi altora „conştiinţa“ şi a atenţiona opinia publică asupra persoanei sale ca personaj central. În legătură cu aspectele actuale ale psihiatriei din ţara noastră, a făcut aprecieri care au culminat prin negarea valorii propriilor capitole scrise de el în *Tratatul de psihiatrie*. Referitor la semnarea jurământului solemn, arată că acesta a fost obligatoriu pentru toate cadrele didactice şi nu-l angajează cu nimic, mai ales că au plecat şi alţii care au semnat acelaşi angajament.

În timpul expunerii sale a recunoscut că, dacă va pleca în străinătate, nu va atinge niciodată situaţia dobândită în ţară.

În ansamblu, prin atitudinea lui a demonstrat o aversiune făţişă faţă de cei prezenţi şi faţă de realizările poporului nostru, refuzând să dea explicaţii la întrebările puse în legătură cu declaraţiile şi poziţiile sale transmise la posturile de radio din străinătate.

La discuţii au participat un număr de tovarăşi care şi-au exprimat totalul dezacord faţă de ideile lui Vianu Ion şi faţă de poziţia sa în adunare şi au condamnat atitudinea de dispreţ şi cinism ale acestuia, lipsa lui de cel mai elementar bun-simţ.

Din colectivul catedrei de psihiatrie au luat cuvântul 14 tovarăşi, care au subliniat realizările colectivului în domeniile învăţământului, cercetării şi asistenţei medicale, precum şi nivelul ideologic şi ştiinţific ridicat al întregii activităţi desfăşurate în clinica de psihiatrie, for metodologic pentru asistenţa de specialitate din întreaga ţară.

S-a subliniat grija deosebită a întregului colectiv şi în mod deosebit a prof. Predescu pentru încadrarea corectă, ştiinţifică şi legală a tuturor bolnavilor internaţi. De asemenea, a fost subliniat efortul colectiv al catedrei pentru realizarea tuturor sarcinilor didactice şi ştiinţifice.

Toţi membrii catedrei de psihiatrie au exprimat dezacordul cu Vianu Ion şi în cuvântul lor au înfierat atitudinea sa, propunând conducerii institutului scoaterea acestuia din colectiv.

În cuvântul său, prof. Mincu Iulian a condamnat cu hotărâre atitudinea şi abaterile dr. Vianu Ion şi a argumentat pe larg, convingător caracterul duşmănos al comportării şi afirmaţiilor acestuia, a demascat aşa-zisa lui dragoste de ţară şi postura evidentă de trădător al intereselor poporului şi patriei.

În cuvântul prof. dr. Ion Ioan Costică s-a arătat că, prin poziţia adoptată, dr. Vianu Ion s-a autodemascat ca un om străin de idealurile şi nevoile poporului nostru, ca un individ cu un profil moral şi trăsături de caracter dintre cele mai josnice, care îşi permite să nege dreptul colectivităţii de a-l trage la răspundere pentru actele sale.

Toţi participanţii la discuţii au argumentat şi propus în cuvântul lor excluderea dr. Vianu Ion din corpul didactic şi necesitatea cercetării de către organele de stat a abaterilor acestuia care cad sub incidenţa legilor ţării.

În cuvântul său, rectorul I.M.F., tov. prof. dr. Proca Eugen, după ce a calificat şi condamnat atitudinea şi acţiunile dr. Vianu Ion, a cerut acestuia să reflecteze încă o dată asupra întregii sale comportări, să înţeleagă gravitatea greşelilor comise şi să se străduiască să le regrete sincer şi să le condamne. În caz contrar, consideră că el nu poate rămâne în corpul didactic şi trebuie exclus din institut.

Reluând cuvântul înainte de încheierea adunării, dr. Vianu a respins practic tot ceea ce s-a spus în cursul discuţiilor, inclusiv posibilitatea oferită pentru a putea regreta şi retracta în ultimul moment poziţia şi gravele sale abateri.

În încheierea adunării au fost supuse votului deschis propunerile participanţilor la discuţii. În unanimitate, adunarea a votat excluderea sa din rândul cadrelor didactice şi trimiterea în faţa organelor de stat pentru calomnii şi încălcarea legilor ţării (art. 14 din Legea 28).

INSTITUTUL DE MEDICINĂ ŞI FARMACIE
BUCUREŞTI
Facultatea de specializare şi perfecţionare
a medicilor şi farmaciştilor

REFERAT
privind abaterile săvârşite
de dr. Vianu Ion – şef de lucrări
– Catedra de Psihiatrie –

Etapa pe care o parcurge în prezent ţara noastră în mersul ei luminos de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, de realizare a unui înalt grad de civilizaţie şi bunăstare a întregului nostru popor este puternic marcată de perspectivele deschise prin hotărârile Congresului al XI-lea al P.C.R., perspective pentru care clasa muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea, în unanimitate de monolit, participă cu dăruire şi abnegaţie, cu înaltă responsabilitate socială pentru a da viaţă acestui măreţ Program, cu convingerea nestrămutată că muncesc pentru bunăstarea întregului popor, pentru o viaţă fericită şi prosperă, visul de veacuri al poporului român.

În cei peste 30 de ani de când clasa muncitoare din ţara noastră, în alianţă cu ţărănimea şi cu sprijinul intelectualităţii, a rupt pentru totdeauna lanţurile robiei şi asupririi, a creat, pentru prima dată în istoria ţării noastre, posibilitatea afirmării depline a individului, dreptul nelimitat al fiecăruia de a se manifesta pe deplin ca om, de a fi egal în drepturi, indiferent de naţionalitate, de sex, de convingeri religioase.

În acest cadru a fost posibil să se dezvolte continuu democraţia socialistă, dreptul fiecărui om al muncii de a participa activ la conducerea societăţii, de a contribui la stabilirea obiectivelor şi de a munci cu dăruire pentru înfăptuirea lor.

În centrul întregii activităţi a partidului şi statului nostru s-a aflat şi se află preocuparea pentru ridicarea continuă a nivelului de trai material şi cultural al naţiunii noastre, unor condiţii cât mai prielnice pentru afirmarea şi înflorirea personalităţii umane. Antrenarea tuturor oamenilor muncii la ... [ilizibil] vieţii sociale, preocuparea sistematică pentru întărirea conştiinţei moral-politice a naţiunii noastre, crearea condiţiilor pentru însuşirea celor mai înaintate cuceriri ale ştiinţei şi culturii de către masele largi ale

oamenilor muncii, constituie coordonate... [ilizibil] ale politicii partidului şi statului nostru, de ... [ilizibil] ale societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

România contemporană prezintă tabloul impresionant al unei ţări dinamice şi prospere, cu ritmuri de dezvoltare dintre cele mai înalte pe plan mondial, o ţară în care poporul, beneficiind de marile drepturi şi libertăţi ale socialismului, îşi făureşte conştient propriul său destin, participă nemijlocit la conducerea treburilor statului, se afirmă ca subiect creator de istorie.

Marile succese obţinute în anii socialismului de poporul nostru în toate domeniile vieţii economico-sociale şi în creşterea bunăstării celor ce muncesc dovedesc justeţea deplină a politicii partidului şi statului nostru, faptul că această politică este expresia intereselor vitale ale tuturor locuitorilor acestor meleaguri. Participarea entuziastă a poporului nostru la înfăptuirea obiectivelor formulate de Congresul al XI-lea este oglinda fidelă a însuşirii integrale a Programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, a devotamentului său faţă de orânduirea socialistă, faţă de patrie şi partid, având în frunte pe neobositul nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Pe bună dreptate, întregul nostru popor nutreşte sentimente de mândrie patriotică pentru succesele deosebite obţinute, pentru perspectivele luminoase ce se deschid României socialiste, pentru prestigiul tot mai mare al patriei noastre pe arena internaţională.

Evenimentele dramatice prin care am trecut ca urmare a cutremurului catastrofal de la 4 martie şi care ne-au cauzat mari pierderi materiale şi de vieţi omeneşti au constituit un moment de grea încercare pentru întregul nostru popor, dar, în acelaşi timp, au pus în evidenţă, cu o forţă nemaiîntâlnită, minunatele calităţi ale poporului nostru – dârzenia, tenacitatea, curajul, răspunderea faţă de interesele generale ale naţiunii, încrederea nestrămutată în cauza socialismului –, hotărârea neabătută de a merge înainte, de a înfrânge orice greutăţi, de a-şi făuri în mod liber viitorul, aşa cum şi-l doreşte el.

Zeci, sute de mii de oameni au participat zile şi nopţi la o luptă îndârjită, inegală cu stihia şi au învins oboseala, foamea şi durerea pentru a salva viaţa oamenilor şi bunuri materiale. Dar în lupta cu consecinţele grave

ale seismului a ieşit cu pregnanţă în evidenţă forţa uimitoare a orânduirii noastre socialiste, capacitatea remarcabilă a partidului şi statului de a mobiliza masele de oameni ai muncii, unitatea de nezdruncinat dintre partid şi popor, încrederea deplină a membrilor societăţii noastre în partidul comuniştilor. Această unitate a societăţii socialiste româneşti este rezultatul politicii marxist-leniniste creatoare a partidului, care aplică adevărurile generale la condiţiile specifice ale ţării, ale luptei pentru prosperitate economică, ale eforturilor pentru formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste.

Aceste aspecte deosebit de valoroase, care, pe drept cuvânt, impresionează pe toţi oamenii de bună credinţă din întreaga lume şi care atestă vitalitatea şi perspectivele luminoase ale socialismului în România, nu convin cercurilor reacţionare imperialiste, ceea ce i-a determinat să înteţească propaganda antisocialistă, organizând pe diverse căi campanii de denigrare a orânduirii noastre, a cuceririlor socialiste din România şi prezentând în ultimul timp această propagandă duşmănoasă sub masca murdară de „apărători ai drepturilor omului“.

Aceste cercuri imperialiste mârşave au racolat unele elemente duşmănoase, declasate şi descompuse moral, fugiţi din ţara românească care, uneori sub povara amară a emigrării, pentru un blid de mâncare, îşi denigrează ţara, succesele obţinute de poporul român, de rudele şi de foştii lor prieteni, de toţi cei care pe pământul strămoşesc depun întreaga putere şi capacitate de muncă pentru ca România să înflorească şi să se afirme cu demnitate printre ţările cu o înaltă cultură şi civilizaţie.

În această atmosferă de muncă şi luptă, de efort general, pentru a asigura dezvoltarea ascendentă a patriei, pentru înfăptuirea programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, de edificare a celei mai drepte şi celei mai înfloritoare societăţi – comunismul, când umăr la umăr refacem consecinţele seismului catastrofal, dăm viaţă, în deplină unitate de voinţă, marilor idei programatice cuprinse în expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la recenta sesiune comună a Comitetului Central al partidului, a Marii Adunări Naţionale, a Consiliului suprem al dezvoltării economice şi sociale, a activului central de partid, apar elemente mărginaşe, care sfidează

până şi cele mai elementare norme de convieţuire socială, adoptând o poziţie de calomnie şi desconsiderare, alunecând în rândul celor mai declasate elemente care recurg la trădarea de ţară.

Printre aceştia se înscrie dr. Vianu Ion, şef de lucrări la catedra de Psihiatrie, fiind normat cu sarcini de perfecţionare.

Dr. Vianu Ion s-a bucurat de cele mai bune condiţii de viaţă şi învăţătură. După terminarea liceului se înscrie pentru a urma cursurile Facultăţii de filologie, după doi ani îşi manifestă opţiunea pentru profesie şi dă examen la Facultatea de medicină generală, pe care o absolvă în anul 1960. După ce termină şi internatul, în 1962, funcţionează ca medic la Schela Boldeşti, judeţul Prahova.

În anul 1963 ocupă prin concurs postul de preparator la disciplina Psihiatrie; în anul 1965 este avansat ca asistent, iar în anul 1972 a fost promovat în funcţia de şef de lucrări. De asemenea, a obţinut doctoratul în medicină în 1970, obţinând, prin echivalare, în 1971, titlul de medic primar. Folosind mijloacele de investigaţie şi laboratoarele clinicii, a efectuat lucrări ştiinţifice pe care le-a expus la manifestări ştiinţifice din ţară şi străinătate. A participat la elaborarea tratatului de Psihiatrie psihopată şi Psihiatrie [sic!]; a publicat lucrarea *Introducere în psihoterapie* şi a avut un larg acces la presă şi televiziune. A beneficiat de numeroase deplasări în străinătate: R.D.G. (1966), în schimb de experienţă, în Franţa (1970), ca bursier O.M.S., R.S. Cehoslovacia, Anglia, Grecia.

Ca avere, deţine un apartament de patru camere şi un autoturism Dacia 1300.

În clinică a avut toate condiţiile optime pentru a-şi forma şi perfecţiona gândirea şi practica în specialitate. Aşa cum recunoaşte Vianu Ion într-un memoriu de titluri şi lucrări, el s-a bucurat în ţara noastră de cele mai bune condiţii de muncă, i s-au creat posibilităţi să desfăşoare activitate de cercetare în domeniul pe care l-a preferat, i s-a dat posibilitatea să se specializeze în străinătate ca bursier.

Am amintit aprecierile formulate de dr. Vianu, prin care recunoaşte sprijinul primit pentru formarea sa profesional-ştiinţifică, tocmai pentru a

pune în opoziţie ceea ce a primit şi ceea ce a înţeles să dea el poporului român.

Condus de spiritul calomniei şi ura faţă de orânduirea noastră, el denigrează şcoala medicală românească, în special învăţământul de psihiatrie, caracterizând un tratat, la care a participat cu redactarea a trei subcapitole, ca „o carte menită să ucidă de plictiseală pe imprudentul care s-ar aventura să o parcurgă de la un cap la altul“.

Din acelaşi spirit de ură şi duşmănie nutrit pentru poporul nostru, pentru patria în care s-a născut şi a crescut, el s-a pus la dispoziţia oficinelor străine, a proferat calomnii la adresa statului şi orânduirii noastre, a colegilor săi de muncă. Astfel, a declarat postului de radio Europa Liberă că în ţara românească cei care au păreri personale sunt băgaţi în spitalele de boli psihice, deşi sunt perfect sănătoşi, el însuşi făcând acest lucru[6]. Este momentul să ne explice: când şi de ce a practicat asemenea metode?

Asemenea afirmaţii, ale celui care s-a pus la dispoziţia imperialismului, scot în evidenţă mai bine ţinuta lui morală şi politică.

Este limpede pentru oricine că Ion Vianu a început să-şi pregătească terenul pentru ca, atunci când va emigra în Occident, să fie mai bine cotat ca un denigrator şi element ostil României socialiste.

În ziua de 7 mai 1975, şeful de lucrări Vianu Ion a semnat în faţa rectorului şi a colectivului de cadre didactice „Jurământul“ către patrie, prin care se obliga: „să pun întreaga mea capacitate de muncă în slujba înfăptuirii politicii interne şi externe a partidului şi statului, să aduc la îndeplinire, cu întreaga răspundere, atribuţiile care îmi sunt încredinţate, să acţionez neclintit pentru întărirea şi dezvoltarea orânduirii noastre socialiste, pentru apărarea patriei, a suveranităţii, independenţei şi integrităţii ţării noastre, să respect Constituţia R.S. România şi legile ţării, să păstrez cu stricteţe secretul de stat“.

Mergând pe linia descompunerii sale morale, pe data de 8 februarie a.c. a depus actele pentru plecarea sa definitivă în Franţa, pe data de 8 martie a.c. a trimis o scrisoare prof. dr. doc. Predescu Vasile, şeful Clinicii de psihiatrie, şi rectorului institutului, în care sunt aduse grave calomnii şi injurii la adresa profesorului Predescu, a catedrei din care face parte şi la

asistenţa medicală de psihiatrie. Mai mult, în momentele grele în care s-a aflat ţara, din cauza cutremurului din 4 martie, când toate cadrele didactice din I.M.F., alături de întregul nostru popor au lucrat cu abnegaţie deosebită pentru înlăturarea efectelor seismului, dr. Vianu şi-a luat concediu de odihnă, sfidând cele mai elementare norme de conduită deontologică şi civică.

Trăsăturile mic-burgheze ale acestui medic dovedesc în primul rând slabul său nivel politic, faptul că a trăit beneficiind din plin şi fără griji de tot ceea ce societatea, prin truda celor ce muncesc, i-a pus la dispoziţie, pentru a învăţa, a se specializa, a scrie pe planul ştiinţei, gratuit şi fără griji, de neimaginat în alte societăţi.

Asemenea acţiuni, care sunt în contradicţie cu legile ţării şi cu normele democratice şi umaniste şi care stârnesc indignarea cadrelor didactice din facultate, îl situează pe Vianu Ion în afara corpului didactic şi impun măsuri din partea organelor de stat.

A fost convocată această adunare pentru a cere lui Vianu Ion să răspundă în faţa colectivului de faptele săvârşite, să fie confruntat cu opinia cadrelor didactice care condamnă şi resping cu indignare atitudinea şi concepţiile sale duşmănoase.

ŞEDINŢA EXTRAORDINARĂ LĂRGITĂ A CADRELOR DIDACTICE DE LA F.S.P.M.F.

Şedinţa se deschide la ora 12.15, sub preşedinţia tov. prof. dr. I. Pană, decanul F.S.P.M.F.

Prof.dr. I. Pană

Stimaţi tovarăşi,

Am convocat adunarea generală a cadrelor didactice, la care au fost invitaţi şi alţi membri ai corpului profesoral de la toate facultăţile institutului,

pentru a discuta o problemă legată de atitudinea unui cadrul didactic, şi anume a dr. I. Vianu, de la disciplina de psihiatrie.

În acest sens, a fost întocmit un material pe care vă rog să-mi permiteţi să-i dau citire (urmează lectura materialului).

Se dă cuvântul dr. I. Vianu.

Dr. I. Vianu

Regret foarte mult că nu am fost pregătit pentru această luare de cuvânt – în acest sens, mă socotesc de la început într-o oarecare inferioritate faţă de referent, care a avut timp să gândească îndelung la ceea ce are de spus şi să se documenteze. Totuşi, voi încerca să improvizez.

Sunt oarecum dezamăgit, deoarece mă aşteptam la o discuţie mai amplă, din care ar fi putut să rezulte mult mai bine anumite lucruri, decât în acest cadru care a fost pregătit, de prelucrare concepută în spirit tradiţional cu foarte multe generalităţi, părţilor concrete acordându-li-se un timp relativ mai mic. Voi răspunde punct cu punct unor aserţiuni, pe urmă mă voi opri asupra unor lucrări pe care referentul nu le-a pomenit – şi cred că nu le-a pomenit pentru că n-a vrut.

Nu este exactă aserţiunea referentului că am fost influenţat de propaganda antisocialistă. Tot ceea ce am făcut provine dintr-o determinare interioară – sunt un om destul de responsabil şi în acţiunile mele nu mă pot lăsa influenţat de ce zice unul sau altul şi cred că acestea sunt concluziile care s-au putut trage din activitatea mea şi din personalitatea mea din ultimii 14 ani. Eu nu m-am lăsat amăgit de promisiunea unei vieţi mai bune în Occident; dimpotrivă, cred că în Occident – dacă voi ajunge – pentru acesta îmi trebuie o autorizaţie a autorităţilor, acolo nu voi ocupa niciodată poziţia proeminentă pe care am ocupat-o aici. Aici eram o personalitate profund înrădăcinată, eram cineva; acolo la vârsta mea este foarte greu să obţii aşa ceva. Totuşi, nu regret frazele pe care le-am rostit, pentru că chiar cei care sunt aici şi au auzit ce s-a spus nu vor avea curajul să mărturisească

desigur că ceea ce am făcut eu le va pune grave probleme de conştiinţă – într-o zi ele vor răbufni. Ei spun că sunt un element mărginaş; reiese din referat că nu sunt un element mărginaş sau marginal, ci un element central. În biografia mea, prin poziţia mea, sunt o persoană, un element mărginaş poate fi un psihopat, care are o viaţă dubioasă, care schimbă 70 de meserii. Eu nu sunt un asemenea element, se poate verifica acest lucru, dar nu poate fi în nici un caz probat. Nu este nevoie să insist asupra acestui lucru, pentru că raportul a făcut îndeajuns şi s-a contrazis.

Nu este vorba nici de ură faţă de poporul meu. Indiferent dacă îl voi părăsi sau nu, el rămâne poporul meu în mijlocul căruia m-am născut. Nu este vorba nici de ură personală, ci pur şi simplu este vorba de dorinţa mea de a atrage atenţia asupra unor realităţi de fapte nu neapărat pentru a le proba – pentru că sunt cu mâinile goale şi nu înarmat ca cei din faţa mea –, dar pentru a face un gest spectacular, a atrage atenţia şi a da un exemplu.

În ce priveşte unele acuzaţii mai specifice, mai la obiect, cum ar fi fraza mea despre tratatul de psihiatrie, trebuie să vă spun că la acest tratat am redactat câteva subcapitole, care reprezintă numai o parte minusculă sau relativ mică a tratatului. Când s-a făcut împărţirea capitolelor, acum foarte mulţi ani în urmă – pentru că trebuie să spun celor care nu ştiu că redactarea acestui tratat a durat 8 ani, el a început în 1968, trebuia să apară anul următor şi a apărut în 1977 –, credeam că voi face mai mult şi pe măsură ce a trecut timpul aş fi putut face mai mult. Prof. Predescu mi-a spus cu un ton ironic: „Tu ai mare putere de muncă!“. Se pare că puterea mea de muncă nu vor să o folosească. Merg până acolo încât să spun că capitolele mele sunt de valoare redusă, ele corespundeau la ceea ce aveam de spus în 1969, dar s-au demodat rămânând în sertare. Încât nu mai este cazul să mă exprim asupra lor, deoarece însăşi capitolele redactate de mine eu le contest.

S-a făcut o declaraţie deosebit de gravă, deoarece ştiu că antrenează pedeapsa penală sau cel puţin contravenţională, că aş fi făcut declaraţii la Europa Liberă. Eu nu am făcut nici un fel de declaraţii la acest post, dar acesta are corespondenţi, are persoane care se informează – sunt aici o serie de anecdote caraghioase care circulă şi, prin urmare, treaba lor de unde au aflat.

Îmi aduc aminte că, de câte ori am fost în străinătate, patriotismul meu se exacerba, devenea extrem de sensibil. Dacă voi ajunge în Occident, se va putea constata dacă fraza pronunţată de referent în legătură cu această problemă este exactă sau nu.

În ceea ce priveşte jurământul prestat în 1975 – vă mulţumesc că mi-aţi adus aminte –, jurământul acesta a fost obligatoriu pentru toţi salariaţii şi de atunci foarte mulţi cetăţeni care au prestat jurământul acesta l-au prestat fără să li se facă subiectul unei prelucrări publice.

În ceea ce priveşte calomniile pe care le-aş fi pronunţat, ţin să informez că, în urma unei iniţiative, care nu ştiu de unde vine, ele sunt obiectul unei cercetări penale. Voi da seama în faţa justiţiei şi, dacă este cazul, voi fi condamnat. Nu ştiu dacă un astfel de proces, chiar dacă se pronunţă împotriva mea, serveşte cauzei ţării.

În ceea ce priveşte injuriile adresate prof. Predescu, neg că eu am pronunţat asemenea injurii; am fost dimpotrivă foarte reţinut, m-am cenzurat foarte mult – desigur, nu este o scrisoare de complimente, dar în nici un caz nu este injurioasă.

Câteva lucruri sunt grave după părerea mea.

Mai întâi şi întâi, problema plecării în străinătate. Fratele soţiei mele este elveţian şi român, dar acest lucru nu este recunoscut de partea românească – în 1969 a fugit, cum se zice, şi s-a stabilit în Elveţia; n-a fost nevoie să ceară nici un fel de azil politic. S-a stabilit acolo obţinând actele în 3 zile şi după aceea renunţarea la cetăţenia română. De atunci a venit în ţară de 3 ori să-şi vadă părinţii şi surorile. La un moment dat, după ce în 1971 am fost în Franţa, au început tot felul de lucruri bizare. Una este intrarea mea în partid – dar la aceasta mă voi referi mai târziu. De exemplu, nu este exact că am fost în Grecia şi Anglia, am fost în Franţa, în Italia. Deci au fost o serie de neajunsuri care îmi dovedeau că nu este nevoie să fiu distrus ca să anticipez că voi fi distrus – au fost lucruri care m-au indispus profund. În al doilea rând, nu înţeleg de ce pentru a face o călătorie turistică este nevoie de acordul a 10 persoane. Cred că dacă 20 de milioane de români ar fi contra ca eu să călătoresc în străinătate, încă aş putea să

călătoresc – aceasta este o chestiune a mea personală. Este ca şi când aş vrea să port o pălărie cu pană – cine mă poate împiedica s-o port?

În sfârşit, este o chestiune care m-a afectat foarte tare legată de intrarea mea în partid. Acum 4 ani am fost solicitat să intru în partid şi am făcut tot ce era necesar în acest sens, obţinând două recomandări foarte favorabile, dintre care una a prof. Predescu, şi într-o dimineaţă, pe la orele 8, m-am dus la secretarul organizaţiei de bază de care depindeam, prof. Pană, care mi-a spus: „Până acum am alergat noi după dumneata, de acum încolo o să alergi dumneata după noi“. Nu mi-a venit bine şi vă mărturisesc că am spus în sinea mea: „s-o crezi dumneata că o să alerg eu“. Nu cred că este o modalitate de a trata un om, de a se juca de-a şoarecele cu pisica. Am fost foarte solicitat să intru în partid, am crezut că fac bine la un moment dat făcând acest pas. Dar cred că nu este bine să se desfăşoare asemenea machiavelisme balcanice pentru intrarea în partid. Când am întrebat acum două săptămâni ce se întâmplă cu dosarul meu, mi s-a spus că voi fi chemat. Acum sunt tras la răspundere şi vreau să ştiu de ce!

Nu intenţionez să mă refer la probleme de interes general – sunt prea periculoase.

Eu vă mulţumesc pentru atenţia pe care mi-aţi acordat-o.

DISCUŢII

Dr. Braslă Natalia

Iau cuvântul pentru a-mi exprima profunda indignare faţă de acuzaţiile calomnioase aduse colectivului catedrei de Psihiatrie şi în special prof. Predescu.

Îmi permit să citez un fragment din scrisoarea adresată de dr. Vianu profesorului: „Oameni de certă valoare sunt lăsaţi în umbră, trebuie să se închidă în ei sau să apuce calea nedorită a exilului“. Este oare adevărată această afirmaţie? Nu s-a bucurat oare dr. Vianu de largi posibilităţi de exprimare a valenţelor lui creatoare pe plan profesional şi literar? Nu a

publicat şi nu şi-a exprimat opiniile sale în presă şi la televiziune şi oriunde în reuniuni ştiinţifice interne şi internaţionale? Nu i s-au creat condiţiile formării şi desăvârşirii sale profesionale şi didactice? Nu a fost dintre puţinii care s-au bucurat de plecări de studiu în străinătate, schimb de experienţă, burse, într-un domeniu în care specialitatea noastră în ţară trebuie să facă un pas hotărâtor? A fost în Cehoslovacia ca reprezentant român în probleme de psihoterapie. Bursele, specializările pe care şeful catedrei le-a apreciat, alături de colectiv, ca necesare în desăvârşirea sa profesională nu-i spun nimic?

Faptul că iniţiativa unui colectiv, din care face parte şi dr. Vianu, de a crea un nucleu de psihoterapie a fost îmbrăţişată cu multă căldură şi susţinută de tov. profesor este un lucru peste care poate trece cu multă uşurinţă? Numai un om rău intenţionat care avea o vedere atât de scotomizată încât să aprecieze că „colectivul ... [ilizibil] parte cu oameni de certă valoare care ... [ilizibil] intelectuale şi care sfârşesc prin a se ... [ilizibil] majoritatea de servili promovaţi pe criteriul participării ... [ilizibil] a unor momente de destindere de îndoielnică nobleţe“. Este oare cinstit să denigrezi un colectiv, reducându-l la o armată de marionete şi slugi servile?! Atât a înţeles dr. Vianu din efortul colectivului nostru tânăr de a se forma profesional şi a se integra în atmosfera entuziastă de muncă şi viaţă comunistă? Aceste acuzaţii sunt lipsite de acoperire, vin să întunece atmosfera de muncă şi colaborare pe care tov. prof. Predescu a ştiut cu multă modestie şi onestitate s-o instaureze în catedră. Niciodată nu am simţit în catedră o atmosferă de impunere, de monopolizare a deciziilor şi cu atât mai puţin nu ne putem denumi „anturaj de paşă provincial“. Cred că terminologia destul de colorată pe care dr. Vianu o foloseşte pentru a crea un cadru de efect poate exprima într-o mai mare măsură ceea ce-l defineşte ca personalitate: distanţarea de colectiv şi lipsa de consideraţiune pe care o are şi a avut-o faţă de acesta.

Prin autoexcluderea sa, colectivul clinicii noastre şi şeful ei atât de denigrat va şti să treacă peste această lovitură laşă.

Vom continua să muncim, să trăim aşa cum credem că este comunist să o facem şi nici o defăimare nu va zdruncina încrederea şi forţa colectivului

nostru condus de prof. Predescu.

Conf. G. Constantinescu

Mă asociez cuvintelor tov. Natalia Braslă, colega noastră de colectiv, şi sunt întru totul de acord cu cele spuse de d-sa. Referitor la această scrisoare, care a fost menţionată parţial, dar care este bine cunoscută şi comunicată membrilor catedrei, este o răfuială personală faţă de prof. Predescu şi este în realitate o adâncă jignire adusă probităţii spiritului său de colaborare.

Mă voi referi la două puncte, dintre care numai unul a fost menţionat, pe care vreau să-l completez cu încă o considerare care mi s-a părut deosebit de gravă: este vorba despre concepţia catedrei de Psihiatrie. Singurul lucru pozitiv în scrisoare este că se recunoaşte că există această concepţie. Concepţia catedrei de psihiatrie desigur că nu ignoră psihiatria clasică, dar ea este modernă, ţine seama de o serie de cuceriri ale cercetării ştiinţifice psihiatrice, ale ştiinţelor apropiate de psihiatrie – psihologia, sociologia. Cred totuşi că manualul de psihiatrie denigrat de dr. Vianu este ... [ilizibil] în acest sens.

A doua problemă la care s-ar referi scrisoarea adresată prof. Predescu este o problemă de mare importanţă: este vorba aici de un oprobriu care s-a aruncat asupra a numeroşi psihiatri din ţară, este vorba de concepţia care stă la bază în domeniul delicvenţei. Este ştiut că în ţara noastră cadrele respectă legalitatea, nu se acceptă delicvenţa din cauza unei afecţiuni mintale, se suferă rigorile legii sau alte pedepse, nu sunt loviţi decât cei vinovaţi, care nu au putut fi disculpaţi prin afecţiuni mintale. Să sperăm că dr. Vianu va renunţa la părerea sa şi va reflecta asupra acestui punct. Nu pot decât să-mi exprim regretul că în mijlocul colectivului nostru a apărut un asemenea caz. Desigur că acest lucru nu ne va demobiliza, colectivul nostru strâns unit îşi va continua activitatea cu curaj şi cu fruntea sus.

Ing. D. Necşoiu

Dr. Vianu ar trebui să dea răspuns cel puţin la 2 chestiuni care mi se par neclare şi necesar a fi lămurite:

Întâi, la faptul că ideile exprimate de d-sa au fost transmise prin intermediul său la Europa Liberă, a spus că probabil postul are corespondenţi în ţara românească, care au transmis. Corespondenţii trebuie să discute cu cineva, căruia d-sa i-a transmis aceste idei. Cui le-a transmis – pentru că ideile îi aparţin şi le recunoaşte şi în scrisoare – deci, cui le-a transmis, ca să ajungă la prietenii noştri de la Europa Liberă?

A doua chestiune. În material se ridică o problemă foarte gravă: că în ţara românească, cei care nu sunt de acord cu nişte păreri sunt socotiţi nebuni ca atare băgaţi la balamuc – zic eu mai vulgar – şi că astfel de cazuri a înfăptuit şi dânsul. Nu ştiu dacă am înţeles bine, dacă nu este aşa, îmi retrag întrebarea; dacă este aşa, cer să se clarifice. Că s-a certat unul cu celălalt, este o chestiune; dar aici sunt lucruri foarte grave – pe care nu trebuie să le trecem cu vederea.

A treia chestiune. Ziarul *Scânteia* de azi se referă într-un articol şi la „binefacerile“ postului de radio Europa Liberă pentru societatea noastră, pentru ţara românească. Şi cine sunt aceşti binefăcători ai Europei Libere? Trădători de patrie, fugiţi în timpul rebeliunii legionare. Cu cine se face părtaş dr. Vianu: cu aceia sau cu noi? Cu cine stă alături: cu ei sau cu noi? Să-şi precizeze poziţia.

Aceste lucruri trebuie clarificate, pentru ca totuşi să putem discuta pe marginea răspunsului pe care îl va da.

Dr. I. Vianu

Nu cred că sunt obligat să răspund cu cine am discutat ca să ajungă informaţia mea la Europa Liberă. Este o chestiune personală. Eventual, voi răspunde în faţa unui organ de cercetare. De asemenea, nu cred că sunt obligat să precizez poziţia mea faţă de postul Europa Liberă.

În ceea ce priveşte internările obligatorii, am mai specificat că scrisoarea mea a fost înaintată unui organ de cercetare, că sunt legat de o anumită discreţie faţă de acest organ de cercetare şi în consecinţă nu voi

face nici o revelaţie în această privinţă aici – după cum, în general, n-am de gând să fac.

Dr. Tudor Marinescu

Vă mărturisesc în mod sincer că am rămas la început stupefiat, indignat, aş putea spune, în cele din urmă, auzind luarea de cuvânt a dr. Vianu, decepţionat – ca să folosesc un termen dulce. Până acum au vorbit între ei psihiatrii; eu nu sunt psihiatru, dar nici măcar ca medic nu vreau să vorbesc, vreau să spun doar câteva cuvinte ca cetăţean al acestei patrii, pe care o iubim cu toţii, dacă vreţi, ca un comunist.

Întâmplarea a făcut ca, de-a lungul timpurilor, în interes de serviciu să călătoresc foarte mult în străinătate.

Mai întâi, referindu-mă la acel machiavelism balcanic de care dr. Vianu a pomenit, trebuie să-i spun că de opera lui Machiaveli nu s-au ocupat niciodată cei din Balcani.

Vreau să mă refer, dintre ţările pe care le-am vizitat, la Elveţia, de care d-sa a pomenit, la clinicile şi curentele de psihiatrie din această ţară. Întâmplarea face ca în meseria mea să fiu un fel de adept al medicinii psihiatrice în dermatologie. Nimeni nu m-a împiedicat până la ora actuală să plec în străinătate – eu am fost de mai multe ori la Geneva, unde este un centru puternic de psihiatrie, îmi aduc aminte că am participat la un simpozion organizat acolo, există clinica lui Garone şi trebuie să vă mărturisesc că cei de acolo, printre care se numără şi Jean Daniel, au o impresie foarte bună despre psihiatria din ţara noastră – o spun ca un cetăţean liber, care a avut ocazia să asculte păreri elogioase despre psihiatria de la noi şi am fost chiar rugat de către ei, Garone şi alţii, în perioada în care am fost acolo, să transmit profesorului Predescu şi colectivului său admiraţia lor pentru lucrările noastre de psihiatrie.

Trebuie să ne exprimăm cu toată indignarea faţă de o asemenea atitudine, care nu are nici un sâmbure real – mă refer la afirmaţia dr. Vianu – nici în ceea ce priveşte competenţa profesională a şcolii de medicină românească, inclusiv de psihiatrie, ca şi a celorlalte specialităţi. N-am auzit

ca Jean Daniel, Garone şi ceilalţi să mă întrebe dacă în România există cineva internat ca nebun într-o clinică de psihiatrie, fiind sănătos. Sunt deci simple afirmaţii... [ilizibil] într-un fel de neomachiavelism, cu totul improvizate. Îl ştiu pe dr. Vianu şi rămân decepţionat, pentru că are o inteligenţă cu totul deosebită. M-am adresat la el cu rugămintea de a traduce împreună o carte despre Freud şi nimeni nu a zis nimic despre aceasta, nimeni nu s-a legat de mine nici de dânsul. Aici este cu totul altceva la mijloc: este probabil ceva atavic, este o ură şi nu este întâmplător că izbucneşte acum după catastrofalul cutremur pe care l-am avut – se ştie foarte bine că la nenorocire hienele apar.

Cred că-mi exprim consensul unanim, al tuturor celor din ţara noastră, români şi de alte naţionalităţi, fie că sunt membri sau nemembri de partid, că în acest moment nu există altă soluţie decât înfierarea acestei atitudini. Faptul că dr. Vianu nu a răspuns la întrebările tov. Necşoiu înseamnă că, în fond, mobilul este clar, este limpede, îl înţelegem cu toţii şi nu putem fi decât de acord cu materialul şi să înfierăm cu toată indignarea această atitudine. Poate că o să-şi facă o psihoanaliză de unul singur, poate că, ducându-se în Elveţia, unde există nenumărate cabinete de psihoanaliză, dr. Vianu va găsi acolo răspunsul pe care nu l-a dat în faţa noastră.

Prof. dr. I. Mincu

L-am cunoscut pe dr. Vianu şi l-am ascultat cu toţii aici. Nu cred că într-o altă situaţie oamenii la care se referă ar fi stat să asculte pe unul dintre noi să spună murdăriile pe care le-a spus, cu cinismul cu care s-a prezentat, făcând pe eroul în faţa unor oameni care au avut răbdarea să-l asculte. Vă spun cinstit, n-am înţeles şi nu înţelesesem poziţia lui Vianu până în momentul de faţă. M-am întrebat de ce şi cum poate Vianu, căruia i s-au creat toate condiţiile, care a fost ridicat pe trepte, care dovedeşte azi că nu le merită, de către un popor de care azi se arată că nu este legat, cum poate dr. Vianu, zic eu, să împroaşte cu noroi tot ce înseamnă prezent, tot ce înseamnă şi viitor, mâine şi tot ce a fost ca trecut. Am înţeles pe undeva că poate noi am greşit; şi am greşit când practic n-am înţeles că poporul pe

care îl iubeşte Vianu nu este poporul pe care-l iubim noi; că ţara pe care o iubeşte Vianu nu este ţara pe care o iubim noi – care ... [ilizibil] au iubit-o poate legionarii... Este nemulţumit Vianu? Oare de ce este nemulţumit? Doreşte Vianu altceva? Nu văd ce mai poate să-şi dorească. Dr. Vianu doreşte să plece dintr-un loc de care nu s-a simţit niciodată legat, doreşte să plece acolo unde consideră că sunt legăturile lui. Vianu trece cu vederea tot ce am făcut în aceşti 30 de ani, pentru că el nu vrea să recunoască nimic din ce s-a făcut în această ţară; se consideră născut să fie printre intelectualitatea de frunte românească. Există însă un proverb românesc – şi vreau să-l amintesc aici – că şi măgarul are patru picioare şi totuşi nu este considerat cal.

Vreau să spun câteva cuvinte care cred că ne vor face pe toţi să înfierăm această atitudine a dr. Vianu, care s-a prezentat cu cinism aici şi a vrut să ne dea o lecţie de comportament, de ce înseamnă pentru el patriotismul, el care afirmă că îşi iubeşte ţara şi o denigrează. Am la mine o scrisoare a unui membru al Academiei Franceze – Jean Bart. Iată ce scrie aici: „Puteţi fi mândri de a fi fiii acestei ţări; de asemenea, puteţi fi mândri că ocupaţi în domeniul medicinii primul loc din lume“. Şi atunci noi ne punem întrebarea: Cum poate dr. Vianu să vină să spună că medicina românească nu corespunde, că nu este la înălţimea la care vrea el, că tot ce s-a creat în şcoala românească de psihiatrie nu corespunde cu ceea ce el doreşte şi să mai afirme, cu cinismul cu care a afirmat – şi consider că acesta este cel mai mare rău care poate fi adus unor oameni –, „să aşteptaţi voi ca să alerg eu după voi“. Aceasta este afirmaţia pe care a făcut-o Vianu. Este poate greşeala noastră că nu ne-am gândit că un om ca Vianu poate să facă parte cândva dintre oamenii care reprezintă azi Partidul Comunist.

Vianu reprezintă, după părerea mea, poate ce este mai negru şi poate ceda [sic!] ce ne-am dezobişnuit să mai vedem în istoria ţării noastre. Vianu spune că el nu este trădător, că el nu trădează ţara. Aş vrea să-i spun aici cuvintele unui om: „Destinul ţării mele este destinul meu şi soarta poporului meu este soarta mea. Ca om de ştiinţă, consider că este de datoria mea să împart greutăţile cu naţiunea. A părăsi ţara în acest moment ar fi trădare şi aş merita pedeapsa“. Este scrisă de Pasteur în 1870, în condiţiile grele

pentru poporul francez, când Pasteur a refuzat un salariu extraordinar, un institut fantastic pe care i l-au propus în America şi le-a refuzat sub această terminologie. Aceasta înseamnă om de ştiinţă. Aceasta înseamnă să te sacrifici pentru poporul şi naţiunea ta. Faptul că dr. Vianu nu a răspuns la întrebările puse demonstrează cinism de la început, faptul că nu şi-a precizat poziţia lui în faţa noastră demonstrează că nu trebuie să stăm de vorbă cu un om ca el.

În ultimii 10 ani am făcut paşi enormi. Drumul pe care mergem nimeni n-a zis că este un drum uşor şi n-a zis că nu va fi un drum care nu va fi greu; dar este datoria noastră, a tuturor celor de aici, a tuturor celor care ne iubim ţara, care sunt fiii acestui popor, chinuit de-a lungul veacurilor, să sacrificăm pentru el tot ceea ce este posibil şi să facem totul ca el să fie cunoscut peste hotare, pentru că este poporul de care trebuie să fim mândri. Şi un om ca Vianu vine şi ne aruncă în faţă astfel de murdării şi noi răbdăm. Mai mult, el se adresează nouă şi spune cu cinismul care îl caracterizează că: „Sunt sigur că unii dintre dvs. îşi vor face probleme de conştiinţă“. Da, ne vom face probleme de conştiinţă. Şi ştim de ce? Pentru că ne-am permis să ascultăm un trădător de patrie şi trădarea de patrie este fapta cea mai reprobabilă care nu aparţine decât declasaţilor. Consider că Vianu trebuie să răspundă pentru tot ce a zis aici; consider că este o ruşine că Vianu face parte dintre cadrele noastre didactice; consider că este un trădător care trebuie să-şi primească pedeapsa.

Conf. dr. Al. Constantinovici

Deşi lucrez în acelaşi spital cu dr. Vianu, nu fac parte din specialitatea d-sale, deci poziţia specialităţii ca atare nu o voi aborda – aceasta nu intră în competenţa mea, au făcut-o foarte bine colegii lui de specialitate –, vreau să abordez această problemă de pe poziţia unui om care a avut încredere în dr. Vianu, lucrând în acelaşi spital cu el şi că în momentul în care am auzit cu câteva săptămâni în urmă de ce a fost capabil dr. Vianu să facă, să nu-i vină să creadă. Pentru că eu personal, faţă de un om înzestrat cu inteligenţa dr. Vianu, cu pregătirea dr. Vianu, găsesc că este incompatibil cu această

atitudine – atitudine pe care a manifestat-o şi până acum şi pe care a confirmat-o în faţa noastră azi – de dispreţ total faţă de tot ceea ce fac cei din jurul lui, faţă de toate condiţiile care i-au fost puse la dispoziţie, faţă de preţuirea nemeritată de care s-a bucurat până azi. Personal îmi pare rău de faptul că m-am înşelat şi că ne-am înşelat foarte mulţi dintre noi în aprecierea dr. Vianu. După părerea mea, d-sa a urmat azi o atitudine publicitară, care să-i faciliteze în viitor situaţia sa pe planul intelectualităţii mondiale – pentru că în ţara românească nu mai încape. Mă întreb ce ar fi gândit şi simţit omul de înaltă cultură, criticul Vianu, tatăl d-sale, dacă l-ar fi auzit azi abordând aceste lucruri aşa cum a făcut-o.

Noi aici avem o datorie, în calitate de cadre didactice ale învăţământului superior: aceea de a lupta, de a arăta şi contribui la educarea în primul rând a celor care vin la noi să înveţe. Mă întreb cum a făcut-o şi de pe ce poziţie a făcut-o dr. Vianu. ... [ilizibil] partidul nostru, faţă de statul nostru, ci faţă de sine. Când i s-a relevat dr. Vianu poziţia mincinoasă, de ce n-a protestat dr. Vianu? Ce aşteaptă dr. Vianu din partea celora în serviciul cărora se pune şi s-a pus atât de degajat, atât de cinic, cum a arătat tov. Mincu aici, ce aşteaptă din partea lor? Vrea să ne convingă pe noi că el consideră o situaţie tragică aceea care este spusă azi? Nu cred. Pentru că eu personal cred că nu m-am înşelat chiar atât de rău.

Va trebui să nu ne uităm numai la calităţile profesionale, intelectuale ale oamenilor, ci în primul rând la ceea ce cred, la ceea ce simt. Şi dr. Vianu este născut, ca şi noi, tot aici şi dânsul a beneficiat din partea acestui popor şi a avut tot sprijinul, aşa cum a arătat şi referatul, ascensiunea lui a fost dintre cele mai atractive, mai frumoase. Totuşi, dr. Vianu se consideră nedreptăţit. Stau şi mă întreb: de ce? Ce speră acest om? Ce s-a întâmplat cu acest om? Când a început acest om să vină în conflict cu sine însuşi? În orice caz, din poziţia pe care a abordat-o în faţa noastră, a afirmat net că se consideră în afara colectivului nostru, că se consideră– deşi n-a spus-o, dar a dovedit-o – în afara intereselor acestui colectiv.

Mie personal îmi pare rău, pentru că orice pierdere a unui om pregătit cu atâtea sacrificii de ţara aceasta reprezintă o pierdere pentru poporul nostru. Dar mai bine fără, decât cu aşa oameni alături. Faptul că s-au

manifestat şi se manifestă în continuare oameni din ce în ce mai înrăiţi împotriva intereselor acestui popor şi a ţării cred că trebuie să atragă atenţia tuturor factorilor care încredinţează unor oameni din patria noastră mijloacele de propagandă a ideilor – televiziune, presă ş.a.m.d. –, mijloace care au stat şi la dispoziţia dr. Vianu, să le dea cu mai multă parcimonitate şi spirit critic.

Plec cu mare amărăciune în suflet că mai pot exista asemenea elemente în intelectualitatea românească, tocmai în această perioadă când trebuie să ne aducem aportul cu toate eforturile la opera de reconstruire a unei societăţi mai bune, la îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă a tuturor oamenilor. Asemenea poziţii individualiste, ale unor de oameni ca dr. Vianu, ne fac mai mult rău decât bine.

Dr. Milea Ştefan

Iau cuvântul în faţa dvs. ca cetăţean şi ca membru al unui colectiv didactic care a intrat la catedră aproape în aceeaşi perioadă cu dr. Vianu, care cunoaşte îndeaproape toate eforturile colectivului. Doresc cu această ocazie să-mi exprim indignarea pentru stilul calomnios în care dr. Vianu s-a adresat nouă, s-a adresat tuturor, în scrisoarea menţionată. Este greu să putem ierta dr. Vianu modul în care denaturează adevărul.

Legat de manual, aş vrea să amintesc aici că la acest manual s-a lucrat şi în 1970, 1971, 1972, 1973, 1974 şi nimeni nu l-a împiedicat ca pe întreagă această perioadă să-şi revizuiască punctele de vedere cu care azi nu este de acord. Şi vreau să trec la al doilea aspect, doresc să-mi exprim nedumerirea că, deşi dr. Vianu a primit de la noi tot ce se poate primi şi de fapt a primit cel mai mult dintre membrii colectivului, totuşi, el nu a dat nici măcar cât au dat ceilalţi membri ai colectivului, care nu au primit atât. Să-şi amintească modul în care participa la şedinţele colectivului – la câte şedinţe de colectiv a fost absent? Să-şi amintească modul în care a pus problemele – erau puse numai şi numai în interesul lui personal.

Considerând deci că dr. Vianu a încălcat flagrant obligaţiile sale de cadru didactic, de membru al colectivului nostru, a încercat chiar să arunce

cu noroi, să dezbine un colectiv care depune eforturi foarte mari pentru a face faţă multiplelor sarcini pe care le avem de realizat în această ţară, care se străduieşte în permanenţă să iasă din condiţia unei ţări în curs de dezvoltare, ne este greu să-l iertăm pe dr. Vianu, modul în care a vorbit, atitudinea şi punctele de vedere pe care le-a exprimat în faţa noastră. Încă o dată consider că sunt în asentimentul întregului nostru colectiv să exprim indignarea pentru modul, maniera de a se purta şi într-un fel pentru nerecunoştinţa pe care a înţeles să o arate colectivului nostru dr. Vianu.

Prof. dr. I. Spânu

Faţă de materialul prezentat aici şi de cuvântul colegilor, precum şi din prezentarea personală a dr. Vianu, am înţeles că trebuie să-mi spun şi eu cuvântul ca cetăţean al acestei ţări, făcând parte însă din altă generaţie, care poate se calchiază mai mult cu istoria ţării noastre. Am avut de trecut prin perioade grele, dar niciodată nu s-a pus problema să ne părăsim ţara. Să ştiţi că, cu cât stai în străinătate, cu atât dorul de ţară este mai mare – şi personal am vorbit cu mulţi, făcând parte din comitetul de repatriere, care s-au întors în ţară şi care mi-au spus că nu au mai putut să stea departe de ţară, iubirea faţă de patrie i-a făcut să se întoarcă şi să regrete pasul pe care l-au făcut.

Trebuie să ne gândim la acest aspect: dr. Vianu s-a depărtat de sentimentul patriotic, de a se integra în activitatea de ridicare a ţării noastre – în contextul actual, nici n-ar fi trebuit să ne ocupăm de această chestiune, ci doar de refacerea ţării noastre. Vorbesc în numele cadrelor didactice din institutul nostru: cu toţii ... [ilizibil] această poziţie a dr. Vianu, care efectiv nu face cinste ... [ilizibil], înţelegem efortul care trebuie depus pentru ridicarea ţării noastre. Noi ne dăm seama că locul nostru este aici, înţelegem că acesta este un patriotism socialist şi că nu ne vom abate de la drumul nostru.

Prof. dr. M. Voiculescu

În ansamblul celor auzite în referat, consider că este vorba de un act total incalificabil, foarte greu de înţeles de orice om adevărat, orice patriot cetăţean care se simte legat de pământul acesta, de seva din care a crescut, de acest pământ de care ne simţim legaţi de mii de fire, complet ancoraţi – istoric, geografic, geologic – cu toate problemele tectonice pe care ni le pune acest pământ, dar care este al strămoşilor noştri, pe care ei l-au apărat mii de ani cu plugul, cu arma, cu cuvântul şi cu condeiul. A-l părăsi, a-l ponegri constituie nu numai un act de ingratitudine, ci un act de trădare, de foarte mare trădare. Şi, ca totdeauna, eu voi înfiera astfel de acte şi mă desolidarizez total şi condamn asemenea acte.

Prof. dr. V. Predescu

Vreau să spun de la început că nu a existat între mine şi dr. Vianu nici un fel de diferende, confruntări de opinii care să se soldeze cu atitudini de acestea schismatice. Vreau să vă încredinţez că am slujit, aşa cum am putut, la formarea de psihiatri şi numai un om profund rău intenţionat, cu rea voinţă – ceea ce îmi provoacă sentimente foarte sfâşietoare – nu putea să nu vadă progresele mari în cadrul acestei specialităţi.

Psihiatria se predă de 110 ani şi, datorită străduaniei acestui colectiv, a apărut primul tratat de psihiatrie, care nu este adevărat că poate fi calificat cu termenii pe care şi-a permis să mi-o scrie – nu mă refer la părerea sa despre mine, mă refer la oprobriul nedrept faţă de lucrările noastre. Pot să vă pun la dispoziţie să citiţi scrisorile elogioase ale unor somităţi ale medicinii mondiale – Pierre Bruchet ş.a. Vreau să cunoaşteţi şi dvs. adevărul: capitolele scrise de dr. Vianu erau sub orice nivel. I le-am dat înapoi. A spus că nu a ştiut că în planificarea cursului, la început, era prevăzut nivelul acesta. Şi să recunoască dr. Vianu – nu acum, când o vrea el, oglinda conştiinţei lui – decizia care i-am dat-o în ultimă instanţă. „Mergi înainte în această direcţie, la acest nivel, să fie publicate, să fii prim autor, să ai capitole de curs“ – aşa i-am spus.

L-am întrebat dacă vrea să se ocupe de această ... [ilizibil] făcut poteci şi în alte părţi. A avut absolut toate condiţiile, nu l-am stingherit cu nimic,

în nici un fel de publicaţie, dacă a vrut să-şi etaleze vreo concepţie în psihiatrie, nu l-am împiedicat ... [ilizibil], de ce acuză pe alţii.

Această specialitate care abia se zărea a ajuns azi că fie pe primul plan dintre toate specialităţile medicale, figurează în planul de dezvoltare de lungă durată, pe cinci ani, aprobat de consiliul sanitar, în care se prevăd o serie de colective, care să cuprindă tot ceea ce se gândeşte la ora actuală în domeniul psihiatric ca direcţie problematică de asistenţă, de concepţie, de cercetare şi de dezvoltare în viitor a acestei specialităţi – este un document public care trebuie să fie tipărit de Ministerul Sănătăţii. Aşa stau lucrurile. Desigur, probabil că dr. Vianu, declanşând această discuţie şi dând şah profesorului de la catedră, a vrut să mă angajeze pe mine într-o discuţie cu dânsul personal. Nu i-am promis acest lucru, n-am făcut-o şi am spus ceea ce am spus şi aici, lucrurile s-au precipitat de maniera în care se ştie, am spus să facă abstracţie de mine ca om, ca profesor – alţii să-şi spună părerea, desigur, dacă rămâneam pe mâna lui să fiu calificat, ar fi fost jale. Eu mă străduiam să creez o şcoală. Aceasta nu înseamnă monopol, înseamnă recunoaşterea unei munci, şi nu numai a mea, dar a tuturor celor de la catedră care au pus umărul la dezvoltarea psihiatriei. N-am putut realiza toate deziderateleе, le vom realiza în pas cu dezvoltarea asistenţei medicale din ţara noastră, în funcţie de posibilităţile pe care le vom avea, militând şi atenţionând în permanenţă că trebuie făcut mai mult în domeniul asistenţei bolilor psihice. În ceea priveşte concepţia, desigur că pot fi emise diverse păreri. Noi avem o concepţie sănătoasă, care ţine cont de ceea ce este modern şi de achiziţii în psihiatrie şi care nu se avântă în mod cu totul hazardat ca să facă un fel de antipsihiatrie, către care dr. Vianu aderă.

Legat de acest lucru, afirmaţiile grave pe care le face ne ridică aspectul juridic. Eu nu am fost niciodată angajat în asemenea chestiuni, n-am călcat într-o sală de tribunal, pentru că nu îmi face plăcere, deşi aş fi învăţat câte ceva din aceasta. Dar să faci afirmaţii care afectează şi pun în discuţie buna-credinţă şi conştiinţa, trăsăturile deontologice ale psihiatrului care cercetează un bolnav, că ar fi capabil să pună un diagnostic psihic necorespunzător este ceva inadmisibil. Admit că s-a făcut o greşeală, dar să o faci cu bună-credinţă cu rea intenţie [sic!], cel puţin eu nu-mi amintesc

aşa ceva. Dacă sunt cazuri concrete la care se poate referi, le va da celor care îl vor întreba. Dar eu ridic problema din punct de vedere uman. Să acuzi pe un om ca Predescu – „cine este acest Predescu ... [ilizibil] oameni sănătoşi cu diagnostic psihic pentru ... [ilizibil] de stat de nişte dosare incomode“. Păstrez scrisoarea, o citesc din când în când. Nu avea dr. Vianu nici o motivaţie a fi contra mea, nu sunt decât motivaţii, după convingerea mea, exterioare. Dar pe undeva trebuie să recunosc că mai am căi multe de făcut în ce priveşte capacitatea mea de a cunoaşte oamenii, nu numai după calităţi şi declaraţii, ci şi după însuşiri mult mai profunde.

Prof. dr. Ion Costică

Desigur, ştiam pentru ce am venit la şedinţă. Eram destul de mâhnit şi de indignat, pentru că în instituţia în care lucrez, între colegii printre care mă număr, a existat aşa ceva; dar aş fi necinstit să nu vă spun că pe undeva mai nutream un pic de speranţă că poate unele lucruri nu sunt chiar aşa de negre, că poate undeva, după atâţia ani de viaţă trăiţi aici, alături de cei care o construiesc, vor răzbate măcar nişte palide remuşcări, nişte încercări de ieşire cu luciditate dintr-o rătăcire pe care n-o speram sau n-o doream să o văd, să o consider ca o înrăire.

Se întreba dr. Vianu de ce faţă de alţii îi facem atâtea onoruri? Pentru că rareori – şi trăiesc în acest institut de 26 de ani – mi-a fost dat să văd dispreţul, individualismul, egoismul, infatuarea, impertinenţa adusă la asemenea grad de monstruozitate care aproape frizează lipsa de responsabilitate – întrucât dânsul a afirmat că-i revine responsabilitatea de nu ştiu ce resorturi interioare – probabil că alternativa răspunderii a ceea ce se consideră azi, adică în nici un caz alături de cei care sunt aici, lângă acest Bucureşti care se reface sau această ţară care cu dinţii strânşi vrea să ajungă undeva acolo unde se visează de mai mult timp.

Legat de aceasta, trec la al doilea lucru: ne spunea că o să avem probleme de conştiinţă. Poate că acesta este motivul principal pentru care iau cuvântul. Într-adevăr, vom avea. Toţi cei care au crezut că prin ceea ce am făcut, inclusiv prin sprijinirea, facilitarea, acceptarea într-un fel sau altul

a părerilor, a dezvoltării şi a formării oamenilor în institut, vom fi întrebaţi: „Şi cu Vianu cum a fost?“. Pentru că a creşte 10-15 ani în facultate un om care să se manifeste aşa de detaşat, de dispreţuitor faţă de o ţară întreagă, un om aşa de central încât părerea a 20 de milioane de oameni nu contează, pentru marele Vianu, este o problemă de conştiinţă; şi eu cred că se poate spune mai mult: este o problemă de răspundere în faţa celor care ne privesc ca un colectiv întreg, în care răspundem cum ne-am format, ce am format şi pe mâna cui am dat să formeze pe cei care vor duce ţara mai departe, generaţiilor care arată aşa cum arată, a căror ... [ilizibil] însufleţire, a căror formare o apreciem şi o apreciază o lume întreagă. Aşa că să nu aibă nici un fel de teamă dr. Vianu. ... [ilizibil] probleme trebuie să tragem învăţăminte – şi cu cât le vom trage mai repede şi mai profund, pentru o mai îndelungată perioadă, cu atât un al doilea sau al treilea Vianu va fi greu să se mai producă.

Dar aceasta nu este totul. După ce ne atrage atenţia asupra conştiinţei – şi suntem de acord că aşa este –, ne atrage atenţia cu privire la curajul pe care îl avem să-l tragem la răspundere. Cu alte cuvinte, cel care are toate calităţile – pe care am încercat să le calific şi eu –, cel care este în afara tuturor, deasupra tuturor, care apare în frământarea noastră de azi, pentru că este central şi nu periferic, se consideră în afara oricărei răspunderi, iar sute de oameni care vin aici şi alţii care muncesc în acest institut n-au nici un drept să spună dacă ceea ce zice are o bază, dacă calomnia îi revine dânsului ca drept, în virtutea nu ştiu căror lucruri moştenite, câştigate. Nu cred că aceasta ţine numai de faptul că dr. Vianu şi-a demascat toată firea şi tot caracterul, dar şi faptul că înţelegerea lui despre ce reprezintă un individ într-o colectivitate mică sau mare este ceva de genul anarhist, al unor lucruri care rareori s-au manifestat în institutul nostru.

Vorbeşte despre intrarea în partid. Să lăsăm la o parte toate bazaconiile în legătură cu cine aleargă şi cum aleargă. Să vedem dacă aceste lucruri ţin de ceea ce poate fi trecut cu vederea sau ţin de nişte lucruri de structură, pe care timpul le va arăta. Se pare că ne-am oprit aici – dacă aceasta poate să fie o scuză –, atât mai lipsea să-l mai discutăm şi în calitate de membru de partid. N-am făcut ceea ce trebuia să facem până la capăt şi care poate ar fi

scutit întreaga colectivitate de ruşinea care cade asupra ei prin prezenţa unui astfel de om, unei astfel de atitudini, unui astfel de mod de a gândi în institutul nostru. Aşa cum s-a prezentat, este puţin probabil că strădaniile noastre îl vor ajuta cu ceva. Pe noi însă sunt convins că trebuie să ne frământe, să ne preocupe să facem să nu mai fie astfel de grăunte de neghină. Cred că propunerea făcută în legătură cu excluderea – s-a spus autoexcluderea – dr. Vianu pentru încercarea de calomnie este bine-venită şi este de la sine înţeles că sunt întru totul de acord cu această propunere.

Prof. dr. E. Proca

Stimaţi tovarăşi,

Nu vreau să vă mai răpesc timpul, pentru că ceea ce trebuia spus s-a spus.

Aş dori să subliniez că n-are dreptate dr. Vianu şi se miră că am dat verdictul; la ce se aştepta după cele făcute: să-l felicităm? Să-l promovăm? Cred că aşa cum am procedat este bine, stilul nostru de muncă a comportat această discuţie colectivă, în care fapta sa de indisciplină, acţiunea d-sale a fost discutată de colectivul în care îşi desfăşoară munca, pentru ca să primească aprecierea corespunzătoare. Mai mult decât atât, n-am nici un fel de preconcepţie, n-am venit cu nimic prefabricat, personal, cred că i-am dat prilejul dr. Vianu să-şi precizeze poziţia, să ne lămurească de ce a făcut, în nădejdea că poate retractează ceea ce a făcut. Desigur, aş fi dorit să răspundă la cele trei întrebări puse de tov. Necşoiu, care ne-ar fi lămurit pe deplin asupra discuţiei; dar n-a răspuns, a evitat o confruntare sinceră cu noi şi prin aceasta a arătat clar care este poziţia sa. Personal, mărturisesc că, în bunătatea noastră a românilor, a acestui popor, dacă d-sa ar fi retractat aceste lucruri, dacă şi-ar fi dat seama că a făcut un mare rău unui colectiv care n-a meritat această atitudine, a făcut un mare rău unei ţări care l-a crescut, care l-a educat, care i-a permis să-şi dezvolte calităţile sale astfel încât să fie un bun profesionist, un bun specialist, eu cred că noi i-am fi iertat această ieşire, am fi trecut cu vederea aceste lucruri, i-am fi dat ocazia să se reabiliteze, să se dezvolte în mijlocul nostru şi însuşi colectivul care l-

a crescut, însuşi profesorul care a contribuit la formarea lui, cu sau fără voia lui Predescu, l-ar fi iertat şi i-ar fi întins o mână. Cred că, dacă făcea această treabă, poate i-am fi găsit nu circumstanţe atenuante – pentru ceea ce a făcut n-are nici un fel de circumstanţe atenuante, dar într-un moment de opacitate mintală poţi face un lucru pe care apoi să-l regreţi. Din luarea sa de cuvânt, dr. Vianu a arătat că nu regretă, că evită să dea răspunsuri foarte limpezi – şi tocmai prin această evitare cred că dă un răspuns limpede. Poate dr. Vianu, după tot ce s-a spus despre el, despre toată atitudinea sa de către membrii colectivului, se gândeşte că a greşit şi poate ar dori să retracteze şi în public ce a făcut, poate vrea să ne mai spună ceva. Cred că încă mai are responsabilitatea să facă acest lucru. În caz contrar, eu personal îmi însuşesc punctul de vedere exprimat în această şedinţă şi, în calitate de conducător al institutului, propun excluderea lui din rândul cadrelor didactice. Cât despre aspectul legat bineînţeles de acţiunea lui, este de datoria justiţiei să analizeze ceea ce a făcut şi justiţia o să-şi spună cuvântul, în cazul în care se va considera necesar acest lucru.

Personal, sunt foarte dezamăgit de atitudinea d-sale. Întreabă tov. Necşoiu: „Eşti cu sau împotriva noastră?“. Nu poate ... [ilizibil] cel care ar fi cu noi. Dar dă-ţi seama! Să zicem că ai avut un moment de rătăcire şi atunci să retractezi şi să scrii din nou unde ai dat acele informaţii şi să le dezavuezi în public. Îţi dăm această posibilitate să te reabilitezi; altfel, te excludem fără nici un fel de părere de rău din rândurile noastre.

Dr. I. Vianu

Mărturisesc că, dacă n-ar fi fost luarea de cuvânt a prof. Proca, rectorul I.M.F. Bucureşti, eram hotărât să nu vorbesc, deoarece marea majoritate a celorlalte luări de cuvânt au constituit insulte şi la insulte nu se răspunde. Am fost tratat – ceea ce este mai grav ca orice – de legionar; nu ştiu de ce. Dar, chiar dacă nu voi sfârşi prin a adera la propunerea generoasă pe care a făcut-o prof. Proca, vreau să spun aici că s-au spus nu numai insulte împotriva mea, ceea ce suprimă dialogul, dar eu sunt obişnuit să nu am dialog, dar s-au spus şi calomnii.

Astfel, prof. Predescu a susţinut că eu am redactat capitolele pentru tratat sub orice critică. Eu însumi am arătat slăbiciunea acestor capitole. Vreau să spun însă că, din 4 capitole, numai unul a suferit corecturi. În orice caz, nu mi s-a spus niciodată că capitolele prezentate de mine erau nu sub orice critică, ci măcar mai slabe; dimpotrivă, de câte ori am scris ceva, am avut ecouri favorabile. Regret numai faptul că atitudinea mea a fost calificată ca antinaţională. Nu pot accepta acest lucru. Sunt sigur că, alături de cei 11 vorbitori care au luat cuvântul, există foarte numeroşi vorbitori virtuali care ar fi vrut să ia cuvântul, dar au fost zguduiţi de ce s-a întâmplat. Şi, chiar punându-mă în afara persoanei mele, cred că această şedinţă a fost zguduitoare. De ce n-au fost şi alţi vorbitori? Vă las pe dvs. să ghiciţi. Este uşor să spui că atitudinea mea este neinteligibilă; înseamnă că sunt un psihopat sau am avut momente de rătăcire. Există însă ceva din personalitatea mea care să justifice această afirmaţie? Dacă este aşa, înseamnă că un miez de adevăr există şi, mai devreme sau mai târziu, conştiinţele vor ajunge la acest miez de adevăr.

Tov. rector, vă mulţumesc foarte mult pentru posibilitatea pe care mi-aţi dat-o de a mă reabilita, însă cu tot regretul vă spun că nu mai este posibil.

Prof. dr. E. Proca

Atunci, rămân la propunerea pe care am făcut-o şi propun excluderea dr. Vianu din rândul cadrelor didactice pentru incompatibilitate.

Prof. dr. I. Pană

Din material, din luările de cuvânt şi din însăşi poziţia dr. Vianu, care n-a fost corect nici cu ocazia aceasta, a reieşit clar că aşa într-adevăr se situează în afara rândurilor cadrelor didactice. De asemenea, a reieşit clar că încălcarea legilor ţării presupune şi impune în mod necesar urmărirea şi elucidarea acestor probleme de către organele de stat. În consecinţă, supun la vot această recomandare, făcută în material şi care a reieşit dintr-o seamă de luări de cuvânt pe care le-am auzit cu această ocazie. Cine este pentru

elucidarea problemelor care au rămas nelămurite şi care urmează să se clarifice de către organele de stat?

Adunarea aprobă, în unanimitate, propunerea respectivă.

Prof. dr. I. Pană
Vă mulţumim pentru participare şi ridicăm şedinţa.

Şedinţa se ridică la ora 14:30.

6 Asupra originii acestei informaţii greşite, în care mi se atribuie internări „politice”, vezi p. 118 (n.a.).

Addendum 2
Akaki Akakievici turnător

Nota informativă de mai jos ar putea fi intitulată: „Akaki Akakievici turnător“. Stilul minuţios (adrese exacte, numere de telefon), argumentarea imbecilă (se putea bănui că voi trăda fiindcă afirmasem că „Eminescu a fost nebun“ şi, fireşte, pentru că am origini evreieşti) sunt caracteristice.

Tovarăşului Colonel Popa,
Ministerul de Interne
Notă informativă/4.IV.1977
privind cazul dr. ION VIANU
(unul dintre semnatarii scrisorii „Paul Goma“)

În convorbirile purtate la indicaţia dvs. cu Henric I. Becescu, pentru a-l determina să-şi retragă în scris adeziunea sa faţă de acţiunea lui Paul Goma, manifestată prin acea scrisoare de protest, semnată de cca 200 de inşi (după afirmaţia lui Henric I. Becescu), printre altele, exprimându-mi convingerea că în rândul acestor semnături nu pot fi oameni de bază, Henri I. Becescu – simţindu-se şi el lezat – mi-a ripostat că „dimpotrivă, sunt oameni de curaj, cu demnitate, de cultură şi specialişti în diferite domenii de activitate, ca, de pildă, dr. ION VIANU – psihiatru cunoscut – de la Spitalul nr. 9 din Bucureşti, care nu numai că a semnat scrisoarea, ci însuşi el a arătat cum drepturile omului au fost încălcate“.

Pentru a nu-i atrage atenţia lui Henric I. Becescu că mă interesează în mod deosebit cazul Paul Goma şi acţiunea lui, nu am revenit cu nimic asupra acestei relatări, ci l-am întrebat, doar atât, dacă acest Ion Vianu este

sau nu rudă cu fostul prof. univ. Tudor Vianu – pe care l-am audiat la Univ. Bucureşti, Facultatea de filosofie, la cursurile de Estetică.

La această întrebare, Henric I. Becescu mi-a precizat că dr. Ion Vianu este chiar fiul profesorului Tudor Vianu, la care am adăugat eu următoarele: „Interesant! Să ştii că prof. Tudor Vianu a fost evreu– ca origine etnică –, tatăl lui fiind medicul Weinberg din Giurgiu, care a fost însă un bun cetăţean român– luptând chiar pe front în timpul primului război mondial“. (Datele privind originea etnică a prof. Tudor Vianu şi atitudinea demnă de laudă a tatălui său le-am reţinut din convorbirile purtate cu ani în urmă cu dr. Dimitrie Ioan, medic militar.)

În primul rând, pentru a mă convinge că, într-adevăr, dr. Ion Vianu este unul dintre cei ce au semnat scrisoarea lui Paul Goma şi-n acelaşi timp, plecând de la premisa că, în cazul în care dr. Ion Vianu, însuşi el, propagă afirmaţiile calomnioase la adresa Partidului şi a statului nostru, în privinţa drepturilor omului etc., este imposibil ca la Spitalul nr. 9 şi în celelalte relaţii de viaţă ale medicului Ion Vianu să nu se reţină de către cei din jur manifestările lui dăunătoare societăţii noastre socialiste, fapt pentru care am căutat să investighez în acest sens pe câţiva dintre cunoscuţii mei care lucrează la Spitalul nr. 9 sau au tangenţă cu lumea medicală.

Fără a mai discuta cu tov. Sen Alexandru, şeful Laboratorului de psihologie clinică, şi cu alte persoane cunoscute, vorbind numai cu tovarăşa soră Gumă Ecaterina (Bucureşti, IV, B-dul Leontin Sălăjan, nr. 29, bl. J9 D, apart. 2, telefon 44.89.73), mi-a confirmat că este un medic psihiatru cunoscut, „nu un oarecare, iar din convorbirea avută cu tov. Mircea Drosu – un ahtiat după probleme de Psihiatrie, Psihologie, Pedagogie etc. –, care a avut de a face cu medici ai Spitalului 9 pentru diferite expertize necesare pensiei sale medicale, în privinţa medicului Ion Vianu mi-a relatat următoarele:

„Aproximativ în anul 1973 sau 1974, într-un amfiteatru mare al Spitalului nr. 9, Bucureşti, dr. Ion Vianu a ţinut o conferinţă intitulată «De ce boli a suferit Mihai Eminescu (?!)» cu semn de întrebare sau de mirare, nu-mi mai amintesc precis, pe care am audiat-o cu toată atenţia, conferinţă

în care mi-amintesc precis că dr. Ion Vianu a concluzionat categoric că nu numai Mihai Eminescu, ci întreaga lui familie au fost bolnavi mintal“.

Iată una din preocupările actuale ale dr. Ion Vianu prin care vrea, desigur, să generalizeze o teză calomnioasă la adresa celui mai mare poet român şi de nivel universal, teză care a fost lansată de către burghezia reacţionară şi reluată cu emfază de „marele psihiatru dr. Ion Vianu“. Cu ce scop? Care-i motivaţia de fond a acestui act?

Mai mult decât atât, tov. Mircea Drosu mi-a spus în continuare textual:

„Acum câteva săptămâni, mergând pe la Spitalul nr. 9, am auzit o discuţie între câţiva medici, care spuneau că dr. Ion Vianu, nu numai că a semnat Scrisoarea de protest a lui Paul Goma, ci însuşi el (dr. Ion Vianu) a afirmat că, personal, a internat oameni sănătoşi şi i s-a indicat (din partea forurilor oficiale) să-i diagnosticheze ca fiind bolnavi mintal“.

Vorba ceea – iată cum sunt „respectate“ drepturile omului în ţara noastră...!?

Sunt convins că Mircea Drosu, în relatările sale despre dr. Ion Vianu, nu falsifică cu nimic realitatea, deoarece, în privinţa cazului Paul Goma, corespund în totul cu cele afirmate de Henric I. Becescu despre dr. Ion Vianu, ori aceşti 2 inşi (Henric I. Becescu şi Mircea Drosu) nu se cunosc.

(Pe tov. Mircea Drosu îl cunosc din anul 1964-1965, când el era pedagog, iar subsemnatul – profesor la Grupul şcolar metalurgic „Vulcan“, Bucureşti. Pentru că Mircea Drosu era un pedagog muncitor şi corect, ataşat intereselor şcolii noastre socialiste, m-am împrietenit cu el. Ştiu că are o garsonieră în strada Întrecerii nr. 3, bl. A16, etaj I, apart. 32, plină cu interesante cărţi şi fotografii etc.; deseori, însă, poate fi găsit la maică-sa, în str. 13 Decembrie nr. 21, scara 2, etaj 6, apart. 4, telefon: 15.17.05. Pe tovarăşul Mircea Drosu, cu toate că are mania amănuntelor, dispersat în fel şi fel de preocupări pozitive, de cultură, ştiinţă, învăţământ, deseori conflictual, îl consider însă loial faţă de Partid şi de întreaga noastră orânduire socialistă.)

Fără a mă erija în judecător, consider însă că dr. Ion Vianu, prin cele 3 manifestări relatate:

– denigrează geniul creator al minunatului nostru popor român – Mihai Eminescu fiind una din expresiile creatoare ale neamului nostru;

– calomniază esenţa orânduirii noastre socialiste, politica partidului şi a statului nostru;

– acţionează împotriva orânduirii noastre de stat, lovind în interesele oamenilor muncii, aderând şi dezvoltând acţiunea calomnioasă şi duşmănoasă a lui Paul Goma.

Până când vor fi tolerate aceste cangrene sociale – elemente înstrăinate a la Paul Goma, Ion Vianu şi alţii, care prin manifestările lor duşmănoase lovesc în dezvoltarea societăţii noastre socialiste?

Oare nu devine absolut necesar ca fiecare caz în parte (semnatar al scrisorii de protest a lui Paul Goma) că fie studiat şi anihilat, în felul acesta, pulverizând întreaga acţiune calomnioasă şi dăunătoare a la Paul Goma, care, tolerată, se dezvoltă de la o zi la alta?

Prof. Marius Groppoşilă

(Această notă inf. conţine 4 file.)

Addendum 3
Un denunţ abject

La 4 sau 5 aprilie 1977, vechiul meu prieten şi coleg de la Facultatea de Filologie, Nichita Stănescu, îmi telefona pentru a-mi cere un sfat în legătură cu anumite semne de boală. Am luat legătura cu un cunoscut neurolog, care l-a primit a doua sau a treia zi. Nichita s-a dus la doctor însoţit de Nicolae Breban (pe care informatorul nu-l cunoaşte, numindu-l greşit „Prebeanu“). Am reprodus aici un document care dă seama de o abjecţie cu totul deosebită: aceea în care un medic îşi toarnă pacientul după ce l-a tras de limbă. O mai flagrantă încălcare a regulilor hipocratice nu se poate imagina. Se dovedeşte că Nichita Stănescu nu avea la acea oră dosar de Securitate, iar acest raport a fost pretextul pentru a i-l deschide. De observat rândurile cenzurate de CNSAS (conţinând date asupra bolii). Informatorul-medic nu se jena nici să transmită secrete medicale.

I.M.B. – SECURITATE
110/M.P./08.04.1977
Sursa: „LAURENŢIU“
Lt. col. MARINESCU P.

NOTĂ

În ziua de 06.04.1977, dimineaţa, sursa a primit un telefon din partea dr. I. Vianu, prin care i se solicită să primească în consultaţie pe poetul Nichita Stănescu.

În aceeaşi zi, după-amiază, sus-numitul poet a venit împreună cu un prieten al său, tot scriitor, (Prebeanu sau ceva asemănător – sursa nu a înţeles bine numele când s-a prezentat).

[Urmează un text cenzurat de CNSAS, conţinând date medicale confidenţiale.]

În cursul discuţiei, am adus vorba despre Ionel Vianu. Au susţinut că personal ar fi intervenit şi ar fi obţinut asigurarea că se va libera paşaportul de plecare lui Vianu şi familiei sale.

Totodată, au susţinut că în prezent s-ar afla sub o anchetă în legătură cu o frază pe care ar fi scris-o în scrisoarea către prof. Predescu şi în care ar fi susţinut că s-ar fi făcut unele internări incorecte de suspecţi politici în spitalele de psihiatrie.

Din discuţie, se pare că dr. Vianu nu este dispus să dea înapoi, că este de altfel convins că un înapoi nu există şi că, în cazul în care nu i se va da voie să plece, este pregătit să-şi asume poziţia de „martir“ al intelectualităţii româneşti, care, după el, luptă pentru „promovarea valorilor reale“, şi nu a „mediocrităţilor“.

Gestul lui Vianu, după ambii săi prieteni, s-ar explica prin faptul că nu i s-a recunoscut valoarea lui reală şi nu a fost promovat conform posibilităţilor sale. Ca rezultat al acestei impresii, se simte un om nedreptăţit pentru originea sa şi, ca atare, oprit în evoluţia sa profesională.

De altfel, aceasta este şi poziţia pe care s-a situat în cadrul şedinţei speciale a cadrelor I.M.F., unde a fost discutat.

Cei doi scriitori au spus sursei că în mare parte ei consideră că dr. Vianu are o justificare reală şi că reacţia lui se explică psihologic. De asemenea, ei consideră că nu este bine să fie transformat în martir şi nici să se ponegrească indirect numele lui Tudor Vianu. În felul acesta justifică şi ei luarea lor de poziţie în favoarea plecării cât mai rapide a lui Vianu din ţară.

Nu au comentat nimic în legătură cu Paul Goma sau cu alţi adepţi ai acestuia.

Au susţinut că într-adevăr există o discriminare contra valorilor reale organizată de mediocrităţi care, dacă pot stopa promovarea unui talent, OK, o fac, folosindu-se de orice argument. Susţin că ei înşişi au trecut printr-o astfel de încercare.

„Laurenţiu“

N.B.

Despre dr. I. Vianu se cunoaşte atitudinea şi comportarea avută, în care sens s-au luat măsurile ordonate.

Poetul Nichita Stănescu, pe linia Serviciului 120, nu este cunoscut cu poziţia necorespunzătoare.

Având în vedere aspectele semnalate, se impune a fi transmise la buletin, sursa prezentând garanţia sincerităţii.

Locotenent-colonel Marinescu P.